

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ
У СФЕРІ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ**

Довідник

За редакцією
*доктора юридичних наук, професора,
заслуженого діяча науки і техніки України*
Олександра ЮНІНА

Дніпро
2023

УДК 342.95 : 343.3/341.3 : 355/359 : 327

Н 83

*Рекомендовано до друку та використання
в освітньому процесі Науково-методичною
радою Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 1 від 21.09.2023)*

Н 83 Нормативно-правові акти у сфері воєнної безпеки України : довідник / уклад.: д-р філос-ї Л. В. Бобрішова, С. М. Ісланкін, В. В. Сенько, д-р філос-ї С. В. Чучко, д.ю.н., проф. В. В. Шаблистий, І. В. Шило ; за заг. ред. д.ю.н, проф., засл. діяча науки і техніки України О. С. Юніна. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 208 с.

ISBN 978-617-560-006-1

Довідник «Нормативно-правові акти у сфері воєнної безпеки України» містить витяги найбільш актуальних документів у сфері воєнної безпеки України.

Видання розраховано на здобувачів вищої освіти юридичного профілю та спеціальності правоохоронної діяльності, ад'юнктів (аспірантів), викладачів та науковців.

ISBN 978-617-560-006-1

© Автори-укладачі, 2023

© ДДУВС, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
Розділ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ПРОВЕДЕННЯ ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ	28
Розділ 3. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ МИРОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	78
Розділ 4. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	143
4.1. Дисциплінарна відповідальність	143
4.2. Адміністративна відповідальність	157
4.3. Кримінальна відповідальність	179

ПЕРЕДМОВА

24 лютого 2022 року без оголошення розпочалася війна росії проти України, що стала найбільшим викликом світовій безпеці після закінчення Другої світової війни, вся міжнародна система безпеки зазнала краху. В умовах безпрецедентного порушення усталених правил міжнародного гуманітарного права в центрі Європи, в першу чергу пов'язаний із порушенням законів та звичаїв війни, Український народ довів усьому світові, що Збройні Сили України, Національна гвардія України, Територіальна оборона, Національна поліція інші силові відомства успішно знищують ворожі війська, поступово звільняючи тимчасово окуповані території.

Враховуючи численні факти військових злочинів та злочинів проти людяності, що вчиняються російськими військовослужбовцями, стає актуальною проблема документування такої злочинної діяльності та її наукове обґрунтування; в умовах атак на енергетичну інфраструктуру не завжди є доступ до необхідних документів для такої діяльності.

Саме тому головною метою інформаційно-довідкового видання є доступ в режимі офлайн до найважливіших документів у сфері воєнної безпеки України для усіх зацікавлених осіб.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року

(витяг)

Стаття 1. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Стаття 2. Суверенітет України поширюється на всю її територію.

Україна є унітарною державою.

Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою.

Стаття 17. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкодження їх діяльності.

Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

На території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом.

На території України не допускається розташування іноземних військових баз.

Стаття 65. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

К О Н В Е Н Ц І Я **про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях**

прийнята 12 серпня 1949 року

ратифікована Українською РСР від 03.07.1954 року

(витяг)

Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися та забезпечувати дотримання цієї Конвенції за будь-яких обставин.

Стаття 2

Крім положень, які виконуються в мирний час, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової чи повної окупації території держави однієї з Високих Договірних Сторін, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.

Хоча одна з держав, що перебувають у конфлікті, може не бути учасницею цієї Конвенції, держави, які є учасницями цієї Конвенції, залишаються зобов'язаними застосовувати її положення у своїх взаємовідносинах. Крім того, вони зобов'язані застосовувати положення Конвенції стосовно зазначеної вище держави, якщо остання приймає та застосовує її положення.

Стаття 3

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру та виникає на території держави однієї з Високих Договірних Сторін, кожна зі сторін конфлікту повинна застосовувати, як мінімум, такі положення:

1. За будь-яких обставин гуманно ставитися до осіб, які не беруть активної участі у воєнних діях, зокрема до тих осіб зі складу збройних сил, які склали зброю, а також тих, які припинили участь у воєнних діях у зв'язку з хворобою, пораненням, триманням під арештом чи з будь-якої іншої причини, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи вірування, статі, походження чи майнового стану чи будь-якими іншими аналогічними критеріями.

З цією метою заборонено зараз і надалі будь-коли та будь-де вчиняти

стосовно зазначених вище осіб такі дії:

- a) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;
- b) захоплення заручників;
- c) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе ставлення;
- d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Безстороння гуманітарна організація, така як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

Нейтральні держави за аналогією застосовують положення цієї Конвенції щодо поранених і хворих, а також медичного та духовного персоналу збройних сил конфлікту, прийнятих або інтернованих на території їхніх держав, а також знайдених померлих.

Стаття 5

До осіб, які знаходяться під захистом, але потрапили під владу супротивника, ця Конвенція застосовується до моменту їхньої остаточної репатріації.

Стаття 6

Крім угод, спеціально передбачених статтями 10, 15, 23, 28, 31, 36, 37 та 52, Високі Договірні Сторони можуть укласти інші спеціальні угоди з усіх питань, які, на їхню думку, доцільно врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна ні погіршувати становище поранених і хворих, а також медичного й духовного персоналу, визначене цією Конвенцією, ні обмежувати права, які вона їм надає.

Поранені та хворі, а також медичний і духовний персонал, продовжують користуватися привілеями, що випливають із таких угод, протягом усього часу застосування до них Конвенції, крім випадків, коли зазначені вище або укладені пізніше угоди містять чіткі положення, що їй суперечать, а також крім випадків, коли та чи інша сторона конфлікту вживає стосовно них більш сприятливих заходів.

Стаття 7

Поранені та хворі, а також медичний і духовний персонал за жодних

обставин не можуть частково або цілком відмовлятися від прав, гарантованих їм цією Конвенцією та спеціальними угодами, зазначеними в попередній статті, якщо такі будуть.

Стаття 8

Ця Конвенція застосовується в співпраці та під контролем держав-покровительок, на яких покладено обов'язок охороняти інтереси сторін конфлікту. Із цією метою держави-покровительки можуть, крім свого дипломатичного та консульського персоналу, призначати делегатів із числа своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Призначення таких делегатів підлягає схваленню державою, в якій вони виконуватимуть свої обов'язки.

Сторони конфлікту сприяють, наскільки це максимально можливо, роботі представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок за будь-яких обставин не повинні виходити за межі своєї місії, визначеної цією Конвенцією. Вони, зокрема, повинні враховувати нагальні потреби безпеки держави, в якій вони виконують свої функції. Їхня діяльність може бути обмежена тільки як винятковий і тимчасовий захід, коли це вважається за необхідне у зв'язку з нагальними воєнними потребами.

Стаття 9

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарній діяльності, яку може здійснювати Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація для захисту поранених і хворих, а також медичного та духовного персоналу, і для надання їм допомоги, за згодою заінтересованих сторін конфлікту.

Стаття 10

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли погодитися довірити будь-якій організації, яка надає всі гарантії безсторонності й дієвості, обов'язки, що покладаються цією Конвенцією на держави-покровительки.

Якщо поранені та хворі або медичний і духовний персонал не мають користі або перестали мати користь із будь-яких причин від діяльності держави-покровительки або організації, передбаченої у викладеному вище першому абзаці, то держава, яка їх затримує, повинна звернутися до нейтральної держави або до такої організації з проханням узяти на себе функції, які згідно із цією Конвенцією виконує держава-покровителька, визначена сторонами конфлікту.

Якщо захист не можна організувати належним чином, то держава, що затримує осіб, які перебувають під захистом, звертається з проханням до гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, або приймає її пропозицію взяти на себе гуманітарні функції, які держави-покровительки виконують згідно із цією Конвенцією, за умови дотримання положень цієї статті.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, яку запросила відповідна держава або яка пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з усвідомленням відповідальності перед стороною конфлікту, від якої залежать особи, яких захищає ця Конвенція, а також зобов'язана надати достатні гарантії того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Жодний відступ від попередніх положень не може бути зроблений спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у свободі вести переговори з іншою державою або її союзниками через воєнні події, зокрема в разі окупації всієї або значної частини території зазначеної держави.

Щоразу, коли в цій Конвенції є згадування держави-покровительки, це згадування стосується також організацій, які замінюють її згідно із цією статтею.

Стаття 11

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважають це доцільним в інтересах осіб, які знаходяться під захистом, зокрема в разі виникнення розбіжностей між сторонами конфлікту щодо застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надають свої добрі послуги з метою врегулювання розбіжностей.

З цією метою кожна з держав-покровительок може на прохання однієї зі сторін чи з власної ініціативи запропонувати сторонам конфлікту провести зустріч їхніх представників, зокрема представників органів влади, відповідальних за поранених і хворих, а також медичний і духовний персонал, можливо на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту зобов'язані виконувати пропозиції, зроблені їм із цією метою. Держави-покровительки можуть, у разі необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави, або особу, делеговану Міжнародним комітетом Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у цій зустрічі.

К О Н В Е Н Ц І Я
про поліпшення долі поранених, хворих та осіб,
які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі

прийнята 12 серпня 1949 року

ратифікована Українською РСР від 03.07.1954 року

(витяг)

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються за всіх обставин дотримуватися та забезпечувати дотримання цієї Конвенції.

Стаття 2

На додаток до положень, які набувають чинності в мирний час, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової або повної окупації території однієї з Високих Договірних Сторін, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.

Хоча одна з держав, між якими існує конфлікт, може й не бути стороною цієї Конвенції, держави, які є сторонами цієї Конвенції, залишаються зобов'язаними нею в їхніх взаємовідносинах. Більше того, вони є зобов'язаними Конвенцією стосовно зазначеної держави, якщо остання визнає та застосовує її положення.

Стаття 3

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру й виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна зі сторін конфлікту зобов'язана застосовувати, як мінімум, такі положення:

1) За будь-яких обставин гуманно ставитися до осіб, які не беруть безпосередньої участі в бойових діях, у тому числі до тих осіб зі складу збройних сил, що склали зброю, а також тих, хто припинив участь у бойових діях у зв'язку з хворобою, пораненням, затриманням чи з будь-якої іншої причини, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи віросповідання, статі, походження чи майнового стану чи за іншими аналогічними ознаками. Із цією метою забороняються зараз і надалі будь-коли

та будь-де такі дії стосовно зазначених вище осіб:

а) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, калічення, жорстоке ставлення, тортури та катування;

б) захоплення в заручники;

с) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе ставлення;

д) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2) Підбирати поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії.

Безстороння гуманітарна організація, така як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

У випадку воєнних дій між сухопутними та морськими силами сторін конфлікту положення цієї Конвенції застосовують лише стосовно сил, які знаходяться на суднах.

Сили, висаджені на берег, негайно підпадають під дію положень Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях (995_151) від 12 серпня 1949 року.

Стаття 5

Нейтральні держави застосовують положення цієї Конвенції за аналогією стосовно поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичного та духовного персоналу, який належить до збройних сил сторін конфлікту й стосовно прийнятих або інтернованих на їхній території, а також стосовно знайдених померлих.

Стаття 6

Крім угод, які спеціально передбачені статтями 10, 18, 31, 38, 39, 40, 43 та 53, Високі Договірні Сторони можуть укладати інші спеціальні угоди з усіх питань, які, на їхню думку, доцільно врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна ні погіршувати становища хворих, поранених та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичного і духовного персоналу, відповідно до цієї Конвенції, ні обмежувати надані їм цією Конвенцією права.

Хворі, поранені та особи, які зазнали корабельної аварії, так само як медичний і духовний персонал продовжують користуватися привілеями цих угод протягом усього часу застосування до них Конвенції, крім випадків, в яких зазначені вище або укладені угоди містять чіткі положення, що їй суперечать, а також крім випадків, в яких та чи та сторона конфлікту вживає

стосовно них більш сприятливих заходів.

Стаття 7

Поранені, хворі та особи, які зазнали корабельної аварії, так само як медичний і духовний персонал, за жодних обставин не можуть відмовлятися частково або повністю від прав, гарантованих їм цією Конвенцією та спеціальними угодами, зазначеними в попередній статті, якщо такі будуть.

Стаття 8

Ця Конвенція застосовується за сприяння та під контролем держав-покровительок, на які покладено обов'язок охороняти інтереси сторін конфлікту. Із цією метою держави-покровительки можуть крім свого дипломатичного та консульського персоналу призначати делегатів із числа своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Призначення цих делегатів підлягає схваленню державою, в якій вони будуть виконувати свої обов'язки.

Сторони конфлікту сприяють, наскільки це максимально можливо, роботі представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок за будь-яких обставин не повинні виходити за рамки своєї місії, визначеної цією Конвенцією. Вони, зокрема, повинні враховувати нагальні потреби безпеки держави, в якій вони виконують свої функції. Їхня діяльність може бути обмежена лише як винятковий і тимчасовий захід, коли це вважається за необхідне у зв'язку з нагальними воєнними потребами.

Стаття 9

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарним діям, які може здійснювати Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація для захисту поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичного та духовного персоналу й для надання їм допомоги за згодою заінтересованих сторін конфлікту.

Стаття 10

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли домовитися довірити будь-якій організації, яка дає всі гарантії безсторонності й дієвості, обов'язки, що покладаються цією Конвенцією на державу-покровительку.

Якщо на поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, або медичний і духовний персонал не поширюється або перестала поширюватися з будь-яких причин діяльність держави-покровительки або організації, зазначеної в першому абзаці, то держава, під владою якої знаходяться особи, що перебувають під захистом, звертається з проханням до нейтральної держави або зазначеної організації взяти на себе функції, які, відповідно до цієї Конвенції, виконує держава-покровителька, призначена сторонами конфлікту.

Якщо захист не можна організувати належним чином, то держава, що

затримує осіб, які перебувають під захистом, звертається з проханням до гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, або приймає її пропозицію взяти на себе виконання гуманітарних функцій, які держави-покровительки виконують згідно із цією Конвенцією, за умови дотримання положень цієї статті.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, яку запросила заінтересована держава, або яка сама пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з усвідомленням відповідальності перед стороною конфлікту, від якої залежать особи, що їх захищає ця Конвенція, а також зобов'язана надати достатні гарантії того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Жодний відступ від попередніх положень не може бути зроблений спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у свободі вести переговори з іншою державою або її союзниками через воєнні події, зокрема в разі окупації всієї або значної частини території зазначеної держави.

Щоразу, коли в цій Конвенції згадується держава-покровителька, це згадування стосується також організацій, які замінюють її згідно із цією статтею.

Стаття 11

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважають це доцільним в інтересах захищених осіб, зокрема в разі виникнення розбіжностей між сторонами конфлікту щодо застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надають свої добрі послуги з метою врегулювання розбіжностей.

Із цією метою кожна держава-покровителька може на прохання однієї зі сторін чи з власної ініціативи запропонувати сторонам конфлікту провести зустріч їхніх представників, зокрема представників органів влади, відповідальних за поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичний і духовний персонал, можливо на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту зобов'язані виконувати пропозиції, зроблені їм із цією метою. Держави-покровительки можуть, у разі необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави, або особу, делеговану Міжнародним комітетом Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у цій зустрічі.

ЖЕНЕВСЬКА КОНВЕНЦІЯ
про поводження з військовополоненими

прийнята 12 серпня 1949 року

ратифікована Українською РСР від 03.07.1954 року

(витяг)

Частина I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися й забезпечувати дотримання цієї Конвенції за всіх обставин.

Стаття 2

Крім положень, які виконуються в мирний час, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них.

Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової або повної окупації території Високої Договірної Сторони, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.

Хоча одна з держав, що перебувають у конфлікті, може не бути учасницею цієї Конвенції, держави, які є учасницями цієї Конвенції, залишаються зобов'язаними нею у своїх взаємовідносинах. Крім того, вони зобов'язані Конвенцією стосовно зазначеної держави, якщо остання приймає та застосовує її положення.

Стаття 3

У випадку збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру та виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна сторона конфлікту зобов'язана застосовувати як мінімум такі положення:

1) З особами, які не беруть активної участі у воєнних діях, зокрема з тими особами зі складу збройних сил, які склали зброю, а також тими, які припинили участь у воєнних діях у зв'язку з хворобою, пораненням, триманням під арештом чи з будь-якої іншої причини, поводяться за будь яких обставин гуманно, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи вірування, статі, походження чи майнового становища чи будь-якими іншими аналогічними критеріями.

Із цією метою заборонен зараз і надалі вчиняти стосовно зазначених вище осіб такі дії:

a) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;

b) захоплення заручників;

c) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;

d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Безстороння гуманітарна організація, наприклад Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

А. Військовополоненими, у розумінні цієї Конвенції, є особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій:

1. Особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил.

2. Членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

a) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;

b) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;

c) вони носять зброю відкрито;

d) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни.

3. Членів особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує.

4. Осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за зразком, наведеним у додатку.

5. Членів екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права.

6. Жителів неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни.

В. З наведеними нижче особами поведуться так само, як і з військовополоненими, згідно із цією Конвенцією:

1. Особами, які належать або належали до збройних сил окупованої країни, якщо держава-окупант вважає за потрібне з причини такої відданості інтернувати їх, навіть якщо перед тим їх було звільнено тоді, коли бойові дії проходили за межами окупованої зазначеною державою території, зокрема коли ці особи зробили безуспішну спробу приєднатися до збройних сил, до яких вони належать і які ведуть бойові дії, або коли вони не з'явилися за викликом, зробленим з метою їхнього інтернування.

2. Особами, які належать до однієї з категорій, перелічених у цій статті, яких прийняли на своїй території нейтральні держави або держави, що не воюють, і яких ці держави повинні інтернувати відповідно до міжнародного права, якщо вони не вирішать застосувати до них більш сприятливий режим; проте на цих осіб не поширюються положення статей 8, 10, 15, 30 п'ятого абзацу, статей 58-67, 92, 126, та у випадках, коли між сторонами конфлікту й заінтересованою нейтральною державою або державою, що не воює, існують дипломатичні відносини, положення статей стосовно держави-покровительки. У випадку, коли існують такі дипломатичні відносини, сторонам конфлікту, від яких залежать ці особи, дозволяється здійснювати стосовно них функції держави-покровительки, передбачені цією Конвенцією, без шкоди для тих функцій, які ці сторони зазвичай виконують відповідно до дипломатичної й консульської практики та угод.

С. Ця стаття жодним чином не впливає на статус медичного й духовного персоналу, передбачений у статті 33 цієї Конвенції.

Стаття 5

Ця Конвенція застосовується до осіб, зазначених у статті 4, з моменту, коли вони підпадають під владу супротивника, до їхнього остаточного звільнення та репатріації.

Якщо з'являється сумнів, чи належать особи, які брали участь у воєнних діях і потрапили до рук супротивника, до категорій, перелічених у статті 4, то такі особи користуються захистом цієї Конвенції доти, доки їхній статус не буде визначений компетентним трибуналом.

Стаття 6

На додаток до угод, чітко передбачених у статтях 10, 23, 28, 33, 60, 65, 66, 67, 72, 73, 75, 109, 110, 118, 119, 122 та 132, Високі Договірні Сторони можуть укласти інші спеціальні угоди з усіх питань, які, на їхню думку, доцільно врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна ні погіршувати становища військовополонених, визначеного цією Конвенцією,

ні обмежувати прав, які вона їм надає.

Військовополонені продовжують користуватися привілеями, що випливають з таких угод, доти, доки до них застосовується Конвенція, крім випадків, в яких зазначені або укладені пізніше угоди містять чіткі положення, що їй суперечать, а також крім випадків, в яких та чи та сторона конфлікту вжила стосовно них більш сприятливих заходів.

Стаття 7

Військовополонені за жодних обставин не можуть частково або повністю відмовлятися від прав, гарантованих їм цією Конвенцією та спеціальними угодами, зазначеними в попередній статті, якщо такі будуть.

Стаття 8

Ця Конвенція застосовується у взаємодії з державами-покровительками та під їхнім контролем, обов'язком яких є охороняти інтереси сторін конфлікту. Із цією метою держави-покровительки можуть призначати, крім свого дипломатичного або консульського персоналу, делегатів із числа своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Призначення цих делегатів підлягає схваленню державою, в якій вони виконуватимуть свої обов'язки.

Сторони конфлікту сприяють, наскільки це максимально можливо, роботі представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок у жодному випадку не повинні виходити за рамки свого цільового призначення, передбаченого цією Конвенцією. Вони, зокрема, повинні враховувати нагальні потреби безпеки держави, в якій вони виконують свої обов'язки.

Стаття 9

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарній діяльності, яку за згодою відповідних сторін конфлікту може здійснювати Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація для захисту військовополонених і для полегшення їхнього становища.

Стаття 10

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли погодитися довірити будь-якій організації, яка надає всі гарантії безсторонності й дієвості, обов'язки, покладені цією Конвенцією на держави-покровительки.

Якщо військовополонені не мають користі або перестали мати користь з будь-яких причин від діяльності держави-покровительки або організації, передбаченої у викладеному вище першому абзаці, то держава, яка їх затримує, повинна звернутися до нейтральної держави або до такої організації з проханням узяти на себе функції, які згідно із цією Конвенцією виконує держава-покровителька, визначена сторонами конфлікту.

Якщо захист не можна організувати належним чином, то держава, що тримає в полоні, звертається з проханням до гуманітарної організації,

наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, або з урахуванням положень цієї статті приймає пропозицію такої організації взяти на себе виконання гуманітарних функцій, які виконує держава-покровителька відповідно до цієї Конвенції.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, запрошена відповідною державою, або та, яка пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з усвідомленням відповідальності перед стороною конфлікту, від якої залежать особи, яких захищає ця Конвенція, а також зобов'язана надати достатньо гарантій стосовно того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Жодний відступ від попередніх положень не може бути зроблений спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у свободі вести переговори з іншою державою або її союзниками через воєнні події, зокрема у випадку окупації всієї або значної частини території зазначеної держави.

Щоразу, коли в цій Конвенції згадується держава-покровителька, це згадування стосується також організацій, які заміщають її згідно із цією статтею.

Стаття 11

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважають це доцільним в інтересах захищених осіб, зокрема у випадку виникнення розбіжностей між сторонами конфлікту з приводу застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надають свої добрі послуги з метою врегулювання суперечностей.

Із цією метою кожна з держав-покровительок може на прохання однієї зі сторін чи з власної ініціативи запропонувати сторонам конфлікту провести зустріч їхніх представників, зокрема представників органів влади, відповідальних за військовополонених, можливо на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту зобов'язані виконувати пропозиції, зроблені їм із цією метою. Держави-покровительки можуть, за необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави, або особу, делеговану Міжнародним комітетом Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у цій зустрічі.

К О Н В Е Н Ц І Я
про захист цивільного населення під час війни

прийнята 12 серпня 1949 року

ратифіковано Українською РСР 03.07.1954

(витяг)

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися та забезпечувати дотримання цієї Конвенції за всіх обставин.

Стаття 2

На додаток до положень, які втілюються в мирний час, ця Конвенція застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Конвенція також застосовується до всіх випадків часткової або цілковитої окупації Високої Договірної Сторони, навіть якщо ця окупація не натрапляє на жодний збройний спротив.

Хоча одна з держав, які перебувають у конфлікті, може не бути учасницею цієї Конвенції, держави, які є її учасницями, залишаються зобов'язаними нею у своїх взаємовідносинах. Крім того, вони зобов'язані Конвенцією стосовно зазначеної держави, якщо остання приймає та застосовує її положення.

Стаття 3

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру й виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна сторона конфлікту зобов'язана застосовувати як мінімум такі положення:

1. З особами, які не беруть активної участі в бойових діях, у тому числі з особами зі складу збройних сил, що склали зброю, а також із тими, хто *hors de combat*** унаслідок хвороби, поранення, затримання чи з будь-якої іншої причини, поведуться гуманно, без будь-якої ворожої дискримінації, причиною якої слугують раса, колір шкіри, релігія чи вірування, стать, походження чи майновий стан чи будь-які інші подібні критерії.

Із цією метою є забороненими й залишатимуться забороненими будь-коли та будь-де такі діяння стосовно зазначених вище осіб:

---

* Hors de combat – той, що вийшов з ладу (фр.). – Прим. пер.

- a) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;
- b) захоплення заручників;
- c) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;
- d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Безстороння гуманітарна організація, така, як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

Особами, що перебувають під захистом цієї Конвенції, є ті, хто в будь-який момент та за будь-яких обставин опиняються, у разі конфлікту чи окупації, під владою сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами яких вони не є.

Громадяни держави, не зобов'язаної цією Конвенцією, під її захистом не перебувають. Громадяни нейтральної держави, які опиняються на території воюючої держави, та громадяни союзної з воюючою державою не вважаються особами, що перебувають під захистом, тоді, коли держава, громадянами якої вони є, має нормальне дипломатичне представництво в державі, під владою якої вони є.

Проте положення частини II є ширшими в застосуванні, визначеному в статті 13.

Особи, що перебувають під захистом Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року, або Женевської конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року, або Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року, не розглядаються як особи, що перебувають під її захистом.

Стаття 5

У випадках, коли на території сторони конфлікту остання пересвідчилася в тому, що окрему особу, що перебуває під захистом, насправді підозрюють у тому, що вона займається діяльністю, ворожою для безпеки держави, або що її залучено до такої діяльності, така окрема особа не має права заявляти про права й переваги, що надає ця Конвенція, через те, що вони, якби виконувалися на користь такої особи, були б такими, що завдають шкоди

безпеці такої держави.

Якщо на окупованій території окрему особу, що перебуває під захистом Конвенції, затримано як шпигуна чи диверсанта або як підозрюваного на законній підставі в діяльності, що загрожує безпеці окупаційної держави, у тих випадках, коли цього вимагають настійні міркування воєнної безпеки, ця особа може бути позбавленою прав на зв'язок, які надаються цією Конвенцією.

У кожному із цих випадків такі особи, однак, користуватимуться гуманним поведінням і в разі судового переслідування не позбавлятимуться своїх прав на справедливий і нормальний суд, передбачений цією Конвенцією. Їм будуть також цілком надані в якомога коротший строк, сумісний з безпекою держави або, у відповідному випадку, окупаційної держави, права та переваги, які надаються особі, що перебуває під захистом, відповідно до цієї Конвенції.

Стаття 6

Ця Конвенція повинна застосовуватися з самого початку будь-якого конфлікту або окупації, зазначених у статті 2.

На території сторін конфлікту застосування Конвенції припиняється після загального припинення бойових дій.

На окупованій території застосування цієї Конвенції припиняється через рік після загального припинення бойових дій, але окупаційна держава, настільки, наскільки вона виконує функції уряду на цій території, буде пов'язана на строк окупації положеннями таких статей цієї Конвенції: 1-12, 27, 29-34, 47, 49, 51-53, 59, 61-77 та 143.

Особи, що перебувають під захистом, звільнення, репатріація або влаштування яких відбудуться після цих строків, будуть протягом зазначеного часу перебувати під захистом цієї Конвенції.

Стаття 7

Крім угод, спеціально передбачених у статтях 11, 14, 15, 17, 36, 108, 109, 132, 133 та 149 Високі Договірні Сторони зможуть укласти інші спеціальні угоди з будь-якого питання, що його вони вважали б за доцільне врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна погіршувати становища осіб, які перебувають під захистом, установленим цією Конвенцією, або обмежувати прав, які вона їм надає.

Особи, які перебувають під захистом, продовжують користуватися привілеями цих угод протягом усього часу застосування до них Конвенції, крім випадків спеціального включення інших умов до зазначених вище або пізніше укладених угод, а також крім випадків, коли та чи та сторона конфлікту надасть їм сприятливі умови.

Стаття 8

Особи, які перебувають під захистом, за жодних обставин не можуть відмовлятися, частково або цілком від прав, які їм забезпечують ця Конвенція та спеціальні угоди, згадані в попередній статті, якщо такі є.

Стаття 9

Ця Конвенція застосовується за сприяння та під контролем держав-покровительок, на які покладено охорону інтересів сторін конфлікту. Для цього держави-покровительки можуть призначати крім свого дипломатичного або консульського персоналу делегатів з-поміж своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Названі делегати повинні бути погоджені державою, у якій їм належить виконувати свої обов'язки.

Сторони конфлікту якомога більше сприяють виконанню завдань представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок за жодних обставин не повинні виходити за межі своєї місії, яку визначено цією конвенцією.

Вони повинні, зокрема, брати до уваги нагальні потреби безпеки держави, у якій вони виконують свої обов'язки.

Стаття 10

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарній діяльності, яку Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація, за згодою заінтересованих сторін конфлікту, можуть здійснювати для захисту цивільних осіб та надання їм допомоги.

Стаття 11

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли домовитися доручити міжнародній організації, яка дає всі гарантії безсторонності й дієвості, виконання обов'язків, що покладаються цією Конвенцією на державу-покровительку.

Коли особи, які перебувають під захистом цієї Конвенції, не мають користі або перестали мати користь від діяльності держави-покровительки або організації, передбаченої у викладеному вище абзаці першому, тоді держава, яка затримує, звертається з проханням до нейтральної держави або такої організації взяти на себе функції, що виконуються відповідно до цієї Конвенції державою-покровителькою, визначеною сторонами конфлікту.

Якщо про захист не можна домовитися відповідним чином, то держава, яка затримує, звертається з проханням надати або приймає пропозицію, з урахуванням положень цієї статті, надати послуги гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, з узяття на себе виконання гуманітарних функцій, що виконуються державами-покровительками відповідно до цієї Конвенції.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, яку запросила заінтересована держава або яка сама пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з почуттям відповідальності стосовно сторони конфлікту, від якої залежать особи, що перебувають під захистом цієї Конвенції, та повинна надати достатні гарантії того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Попередні положення не можуть частково скасовуватися спеціальними

угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у своїх можливостях вільно вести переговори через воєнні події, особливо у випадках, коли всю або значну частину території зазначеної держави окуповано.

Кожного разу, коли в цій Конвенції згадується держава-покровителька, таке згадування стосується й організацій, які заміщають її в розумінні цієї статті.

Положення цієї статті поширюються на випадки та адаптуються до випадків, пов'язаних з громадянами нейтральної держави, які перебувають на окупованій території або які опиняються на території воюючої держави, у якій держава, громадянами якої вони є, не має нормального дипломатичного представництва.

Стаття 12

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважатимуть це за потрібне в інтересах осіб, що перебувають під захистом, зокрема в разі розбіжності між сторонами конфлікту з приводу застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надаватимуть свої добрі послуги з метою врегулювання розбіжності.

З цією метою кожна з держав-покровительок може, або на прохання однієї зі сторін, або з власної ініціативи, запропонувати сторонам конфлікту скликати нараду їхніх представників, зокрема властей, відповідальних за осіб, що перебувають під захистом, можливо, на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту повинні розглянути такі пропозиції. Держави-покровительки можуть, у разі необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави або яку делегував Міжнародний комітет Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у такій нараді.

СТАТУТ ВНУТРІШНЬОЇ СЛУЖБИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Затверджено Законом України
від 24 березня 1999 року № 548-XIV

(ВИТЯГ)

{У тексті Статуту слова "Товаришу (пане)" та "товаришу (пане)" замінено відповідно словами "Товаришу" та "товаришу" згідно із Законом № 1420-IV від 03.02.2004}

{У тексті Статуту слова "Товаришу" та "товаришу" замінено відповідно словами "Пане (пані)" та "пане (пані)" згідно із Законом № 2587-VIII від 04.10.2018}

{У тексті Статуту слова "строкової служби" в усіх відмінках замінено словами "строкової військової служби" у відповідному відмінку; слова "вечірня перевірка", "спортивна робота", "гуманітарна підготовка", "культурно-освітня" в усіх відмінках замінено словами "вечірня повірка", "спортивно-масова робота", "національно-патріотична підготовка", "культурологічна" у відповідному відмінку; слово "військово-навчальний" в усіх відмінках і числах замінено словами "військовий навчальний" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом № 205-IX від 17.10.2019}

ВСТУП

Цей Статут визначає загальні права та обов'язки військовослужбовців Збройних Сил України і їх взаємовідносини, обов'язки основних посадових осіб бригади (полку, корабля 1 і 2 рангу, окремого батальйону) та її підрозділів, правила внутрішнього порядку у військовій частині та її підрозділах.

{Частина перша вступу із змінами, внесеними згідно із Законом № 205-IX від 17.10.2019}

Статутом керуються всі військові частини, кораблі, управління, штаби, організації, установи і військові навчальні заклади Збройних Сил України (далі – військові частини).

Обов'язки посадових осіб, не зазначені в цьому Статуті, визначаються відповідними порадиниками та положеннями.

Дія Статуту поширюється на військовослужбовців Служби зовнішньої розвідки України, Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів спеціального

призначення з правоохоронними функціями.

{Частина четверта вступу із змінами, внесеними згідно із Законами № 2171-III від 21.12.2000, № 662-IV від 03.04.2003, № 1414-VI від 02.06.2009, № 5404-VI від 02.10.2012, № 877-VII від 13.03.2014, № 1194-VII від 09.04.2014; в редакції Закону № 205-IX від 17.10.2019}

Положення Статуту поширюються на військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними зборів.

{Вступ доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 205-IX від 17.10.2019}

ВІЙСЬКОВА ПРИСЯГА

Я, (прізвище, ім'я та по батькові), вступаю на військову службу і урочисто присягаю Українському народові завжди бути йому вірним і відданим, обороняти Україну, захищати її суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів, неухильно додержуватися Конституції України та законів України, зберігати державну таємницю.

{Частина перша із змінами внесеними згідно із Законом № 1420-IV від 03.02.2004}

Присягаю виконувати свої обов'язки в інтересах співвітчизників.

Присягаю ніколи не зрадити Українському народові!

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ІНОЗЕМЦЯ ТА ОСОБИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

Я, (прізвище, ім'я), вступаю на військову службу до Збройних Сил України і зобов'язуюся захищати Українську державу, її незалежність та територіальну цілісність.

Я буду сумлінно і чесно виконувати обов'язки військової служби, накази командирів, неухильно додержуватися Конституції України і законів України, зберігати військову таємницю, а під час виконання завдань і наказів в умовах воєнного стану або бойових чи воєнних дій – діяти відповідно до загальноновизнаних принципів та норм міжнародного гуманітарного права.

{Статут доповнено новим розділом згідно із Законом № 716-VIII від 06.10.2015}

БОЙОВИЙ ПРАПОР ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

1. Бойовий Прапор військової частини Збройних Сил України є символом честі, доблесті, слави і зобов'язує кожного військовослужбовця Збройних Сил України віддано служити Українському народові, мужньо, вміло і непохитно боронити Українську державу, не шкодуючи свого життя.

2. Бойовий Прапор військової частини є почесним знаком, що визначає особливості її бойового призначення, історії та заслуг і свідчить про належність військової частини до Збройних Сил України.

3. Бойовий Прапор після сформування військової частини вручається їй

від імені Президента України представником, призначеним Міністром оборони України.

4. Бойовий Прапор закріплюється за військовою частиною на весь час незалежно від зміни її найменування і номера. Зміни найменування військової частини вносяться до Грамоти Президента України, що видається під час вручення Бойового Прапора.

5. Бойовий Прапор завжди знаходиться зі своєю військовою частиною, а на полі бою – в районі бойових дій, в яких частина бере участь.

6. У разі втрати Бойового Прапора командир військової частини і військовослужбовці, що є безпосередніми винуватцями цього, несуть відповідальність згідно із законом.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Збройні Сили України – військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності.

{Стаття 1 в редакції Закону № 1420-IV від 03.02.2004}

2. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

{Стаття 2 в редакції Закону № 1420-IV від 03.02.2004}

3. Військова служба у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком осіб (за винятком випадків, визначених законом), пов'язаній із захистом України.

{Частина перша статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2397-VIII від 05.04.2018}

Порядок проходження військової служби, права та обов'язки військовослужбовців визначаються законами України, положеннями про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами.

{Стаття 3 в редакції Законів № 1420-IV від 03.02.2004, № 716-VIII від 06.10.2015}

4. Повсякденне життя і службова діяльність військовослужбовців регулюються Конституцією України, законами України, цим Статутом та іншими нормативно-правовими актами.

{Стаття 4 в редакції Закону № 1420-IV від 03.02.2004}

5. Внутрішня служба – це система заходів, що вживаються для організації повсякденного життя і діяльності військової частини, підрозділів та військовослужбовців згідно з цим Статутом та іншими нормативно-правовими актами.

6. Внутрішня служба здійснюється з метою підтримання у військовій

частині порядку та військової дисципліни, належного морально-психологічного стану, які забезпечують постійну бойову готовність та якісне навчання особового складу, збереження здоров'я військовослужбовців, організоване виконання інших завдань.

Вимоги цього Статуту зобов'язаний знати й сумлінно виконувати кожен військовослужбовець.

7. Внутрішньою службою у військових частинах та підрозділах керують їх командири. У разі розташування в одному приміщенні кількох підрозділів, командири яких не мають спільного безпосереднього начальника, керівництво внутрішньою службою наказом командира військової частини покладається на командира одного з цих підрозділів. Безпосереднім організатором внутрішньої служби у військовій частині є начальник штабу, а в роті – головний сержант роти.

{Стаття 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 205-IX від 17.10.2019}

8. Відповідальність за стан внутрішньої служби у військових частинах покладається на всіх прямих начальників, які повинні подавати допомогу підпорядкованим військовим частинам і підрозділам в організації та забезпеченні виконання вимог внутрішньої служби і систематично перевіряти її стан.

Розділ 2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ПРОВЕДЕННЯ ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ

ЗАКОН УКРАЇНИ **«Про національну безпеку України»**

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241)

(витяг)

Цей Закон відповідно до статей 1, 2, 17, 18 і 92 Конституції України визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз.

Цим Законом визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. Наведені в цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

1) воєнний конфлікт – форма розв’язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили; основними видами воєнного конфлікту є війна та збройний конфлікт;

2) воєнна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз;

3) громадська безпека і порядок – захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших

державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз;

4) державна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру;

5) демократичний цивільний контроль – комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України;

6) загрози національній безпеці України – явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України;

7) збройний конфлікт – збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт);

8) комплексний огляд сектору безпеки і оборони – процедура оцінювання стану і готовності складових сектору безпеки і оборони до виконання завдань за призначенням, за результатами якої розробляються та уточнюються концептуальні документи розвитку складових сектору безпеки і оборони та визначаються заходи, спрямовані на досягнення ними необхідних спроможностей до виконання завдань за призначенням у поточних і прогнозованих умовах безпекового середовища;

9) національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз;

10) національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян;

11) оборонний огляд – процедура оцінювання стану і готовності сил оборони до виконання завдань з оборони України, стану їх кадрового, фінансового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення;

12) оборонне планування – складова частина системи державного стратегічного планування, що здійснюється з метою забезпечення обороноздатності держави шляхом визначення пріоритетів і напрямів

розвитку сил оборони, їх спроможностей, озброєння та військової техніки, інфраструктури, підготовки військ (сил), а також розроблення відповідних концепцій, програм і планів з урахуванням реальних і потенційних загроз у воєнній сфері та фінансово-економічних можливостей держави;

13) оборонно-промисловий комплекс України – сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами;

14) огляд оборонно-промислового комплексу України – процедура оцінювання стану і готовності оборонно-промислового комплексу стосовно задоволення потреби сектору безпеки і оборони в озброєнні, військовій та спеціальній техніці;

15) планування у сфері національної безпеки – функція державного управління з визначення пріоритетів, завдань і заходів із забезпечення національної безпеки України, збалансованого розвитку складових сектору безпеки і оборони на основі оцінки безпекової обстановки та з урахуванням фінансово-економічних можливостей держави;

16) сектор безпеки і оборони – система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України;

17) сили безпеки – правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України;

18) сили оборони – Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави;

19) Стратегія національної безпеки України – документ, що визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для

планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки;

20) Стратегія воєнної безпеки України – документ, у якому викладається система поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів;

21) Стратегія кібербезпеки України – документ довгострокового планування, що визначає загрози кібербезпеці України, пріоритети та напрями забезпечення кібербезпеки України з метою створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави;

22) Стратегічний оборонний апарат України – документ оборонного планування, що розробляється за результатами оборонного огляду та визначає основні напрями реалізації воєнної політики України, стратегічні цілі розвитку та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз і викликів;

23) Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України – документ довгострокового планування, що розробляється на основі Стратегії національної безпеки України за результатами огляду громадської безпеки та цивільного захисту і визначає напрями державної політики щодо гарантування захищеності життєво важливих для держави, суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, цілі та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних загроз;

24) Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України – документ, що розробляється за результатами огляду оборонно-промислового комплексу України та визначає пріоритетні напрями державної військово-промислової політики, цілі реформи оборонно-промислового комплексу та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз і викликів.

2. Інші терміни в цьому Законі вживаються у значенні, наведеному в інших законах України.

Розділ II.

ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 2. Правова основа державної політики у сферах національної безпеки і оборони

3. Правову основу державної політики у сферах національної безпеки і оборони становлять Конституція України, цей та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання Конституції та законів України інші нормативно-правові акти.

Стаття 3. Принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони

1. Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій.

2. Основними принципами, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, є:

1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили;

2) дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки;

3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони.

3. Фундаментальними національними інтересами України є:

1) державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України;

2) сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення;

3) інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами.

4. Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями.

{Частина четверта статті 3 в редакції Закону № 1882-IX від 16.11.2021}

5. Загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони визначаються у Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України.

Розділ IV СЕКТОР БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Стаття 12. Склад сектору безпеки і оборони

1. Сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України.

2. До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику.

{Абзац перший частини другої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1702-ІХ від 16.07.2021 – вводить в дію з 01.01.2022}

Інші державні органи та органи місцевого самоврядування здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони.

Стаття 13. Керівництво у сферах національної безпеки і оборони

1. Керівництво у сферах національної безпеки і оборони відповідно до Конституції України здійснює Президент України, який:

1) забезпечує державну незалежність та національну безпеку;

2) є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, як Верховний Головнокомандувач видає накази і директиви з питань оборони, у тому числі з питань оперативного доукомплектування в особливий період Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

{Пункт 2 статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1357-ІХ від 30.03.2021}

3) очолює Раду національної безпеки і оборони України, вводить у встановленому порядку в дію її рішення;

4) видає укази і розпорядження з питань національної безпеки і оборони, які є обов'язковими до виконання на території України, зокрема указами Президента України затверджуються Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, інші стратегії, доктрини, концепції, якими визначаються актуальні загрози національній безпеці, основні напрями і завдання державної політики у сферах національної безпеки і оборони,

розвитку сектору безпеки і оборони;

5) звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

6) реалізує право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України щодо законодавчого врегулювання питань національної безпеки і оборони;

7) вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України;

8) вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України;

9) призначає на посади та звільняє з посад Секретаря Ради національної безпеки і оборони України та його заступників;

10) призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України за поданням Міністра оборони України, а також вище командування інших військових формувань за поданням керівників органів центральної виконавчої влади, яким підпорядковуються відповідні військові формування;

11) здійснює загальне керівництво розвідувальними органами України;

12) вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та у разі збройної агресії проти України приймає рішення про застосування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

13) приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;

14) приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;

15) присвоює вищі військові звання та інші вищі спеціальні звання і класні чини;

16) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.

Стаття 14. Координація у сферах національної безпеки і оборони

1. Координацію у сферах національної безпеки і оборони здійснює Рада національної безпеки і оборони України відповідно до статті 107 Конституції України та Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України».

2. В умовах воєнного або надзвичайного стану, в особливий період, а також у разі виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України, Рада національної безпеки і оборони України координує діяльність органів виконавчої влади, розглядає пропозиції щодо застосування відповідно до закону спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів.

3. У випадках, передбачених законом, Рада національної безпеки і оборони України подає на розгляд Президентіві України пропозиції щодо утворення вищого колегіального стратегічного органу воєнного керівництва обороною держави в особливий період. Пропозиції про утворення цього органу та його персональний склад затверджуються рішенням Ради національної безпеки і оборони України та вводяться в дію Указом Президента України.

Положення про вищий колегіальний стратегічний орган воєнного керівництва обороною держави в особливий період затверджує Президент України.

Стаття 15. Міністерство оборони України

1. Міністерство оборони України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період.

2. До повноважень Міністерства оборони України належать організація в силах оборони заходів оборонного планування, визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони, здійснення в установленому порядку координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони.

3. Положення про Міністерство оборони України затверджується Кабінетом Міністрів України.

4. Міністерство оборони України є центральним органом виконавчої влади та військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили України та Державна спеціальна служба транспорту.

5. Міністерство оборони України очолює Міністр оборони України, який є членом Кабінету Міністрів України.

Міністр оборони України підпорядковується Президентіві України як Верховному Головнокомандувачу Збройних Сил України.

Міністр оборони України підзвітний Верховній Раді України.

6. Міністр оборони України за посадою входить до складу Ради національної безпеки і оборони України і відповідає за формування державної політики у сфері оборони, оборонне планування, програмний та ресурсний менеджмент, військову кадрову політику, ефективне та належне використання оборонних ресурсів, всебічне забезпечення життєдіяльності, функціонування, розвиток та застосування Збройних Сил України.

7. Міністр оборони України призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України з числа цивільних осіб.

{Положення частини сьомої статті 15 набирають чинності з 1 січня 2019 року – див. підпункт 1 пункту 1 розділу VI}

8. Міністр оборони України здійснює керівництво Міністерством оборони України, військово-політичне і адміністративне керівництво

Збройними Силами України безпосередньо та через першого заступника Міністра оборони України, заступників Міністра оборони України, а також через Головнокомандувача Збройних Сил України.

Перший заступник Міністра оборони України та заступники Міністра оборони України призначаються на посади з числа цивільних осіб.

{Положення абзацу другого частини восьмої статті 15 набувають чинності з 1 січня 2019 року – див. підпункт 1 пункту 1 розділу VI}

Стаття 16. Збройні Сили України

{Положення частин третьої – шостої статті 16 набувають чинності з 27 березня 2020 року – див. підпункт 2 пункту 1 розділу VI}

1. Збройні Сили України є військовим формуванням, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності.

2. Збройні Сили України забезпечують стримування та відсіч збройної агресії проти України, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України, у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, посилення охорони державного кордону України та суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні.

{Частина друга статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-IX від 24.02.2023}

3. Головнокомандувач Збройних Сил України призначається на посаду за поданням Міністра оборони України та звільняється з посади Президентом України. Головнокомандувач Збройних Сил України підпорядковується Президенту України та Міністру оборони України.

Головнокомандувач Збройних Сил України відповідає за готовність до виконання покладених завдань і за безпосереднє військове керівництво та управління застосуванням Збройних Сил України, а також переданих в його підпорядкування сил і засобів інших складових сил оборони. Головнокомандувач Збройних Сил України підзвітний Президенту України та Міністру оборони України з питань досягнення воєнно-стратегічних цілей у сфері оборони військовими силами і засобами, а також підтримання спроможностей цих сил і засобів до застосування.

Повноваження Головнокомандувача Збройних Сил України затверджуються Президентом України.

4. Генеральний штаб Збройних Сил України є головним органом військового управління з планування оборони держави, стратегічного планування застосування Збройних Сил України та визначених сил і засобів інших складових сил оборони, координації і контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та силами оборони у межах, визначених законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України.

Генеральний штаб Збройних Сил України в особливий період виконує

функції стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони.

Генеральний штаб Збройних Сил України з урахуванням пропозицій Командувача об'єднаних сил здійснює планування, координацію та контроль за підготовкою всіх складових сил оборони з метою набуття ними необхідних об'єднаних спроможностей.

Генеральний штаб Збройних Сил України очолює начальник Генерального штабу Збройних Сил України, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України.

Начальник Генерального штабу Збройних Сил України підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України та відповідає за виконання завдань і функцій, покладених на Генеральний штаб Збройних Сил України, зокрема щодо визначення вимог до спроможностей сил оборони, потреб у ресурсах, необхідних для належного виконання завдань Збройними Силами України та іншими складовими сил оборони, стратегічного планування застосування та розвитку Збройних Сил України, їх технічного оснащення, підготовки та всебічного забезпечення.

Повноваження начальника Генерального штабу Збройних Сил України, основні завдання та порядок функціонування Генерального штабу Збройних Сил України визначаються в положенні, яке затверджується Президентом України.

5. До складу Збройних Сил України входять види та окремі роди військ (сил).

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України підпорядковуються Головнокомандувачу Збройних Сил України та відповідають за розвиток підпорядкованих їм військ (сил), їх технічне оснащення та всебічне забезпечення, підготовку та готовність до виконання покладених завдань.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України здійснюють передачу визначеного Головнокомандувачем Збройних Сил України комплекту боєздатних сил і засобів Командувачу об'єднаних сил, який здійснює оперативний контроль за набуттям ними оперативних (бойових) спроможностей та управління їх застосуванням.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України можуть проводити операції із залученням сил і засобів відповідного виду або окремого роду військ (сил) та здійснювати управління силами і засобами в операціях, що проводяться в мирний час поза затвердженими Головнокомандувачем Збройних Сил України межами відповідальності Командувача об'єднаних сил.

У процесі організації підготовки підпорядкованих військ (сил) та забезпечення їх озброєнням, військовою технікою, іншими матеріально-технічними засобами командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних

Сил України розробляють відповідні доктрини, настанови, бойові статuti, оперативні і тактичні стандарти підготовки до застосування та ведення операцій (бойових дій).

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України.

Повноваження командувачів видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, основні завдання та порядок функціонування командувань видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України визначаються в положеннях, які затверджуються Головнокомандувачем Збройних Сил України.

6. Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України є органом управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил).

Організація, підготовка та всебічне забезпечення Об'єднаного оперативного штабу Збройних Сил України мають забезпечувати управління військами (силами) в операціях протягом тривалого часу.

Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України підпорядковується Командувачу об'єднаних сил, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України. Президент України може призначати командувача (командувачів) об'єднаних сил для здійснення управління операціями на окремих напрямках.

Командувач об'єднаних сил підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України та здійснює через Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України оперативний контроль за набуттям ними оперативних (бойових) спроможностей, планування застосування та безпосереднє управління об'єднаними силами і засобами Збройних Сил України, інших складових сил оборони, які передані у його підпорядкування, а також національним контингентом і національним персоналом, які беруть участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (керівники) інших військових формувань, від яких визначений комплект сил і засобів переданий до складу об'єднаних сил, продовжують здійснювати їх укомплектування особовим складом, озброєнням, боєприпасами, військовою та спеціальною технікою, іншими матеріально-технічними засобами.

Командувач об'єднаних сил відповідає за набуття Об'єднаним оперативним штабом спроможностей з управління військами (силами), що необхідні для ефективного виконання об'єднаними силами завдань в операціях (бойових діях).

Командувач об'єднаних сил у межах наданих йому повноважень бере участь у стратегічному плануванні застосування Збройних Сил України та інших складових сил оборони.

Командувач об'єднаних сил за погодженням з Міністром оборони України і Головнокомандувачем Збройних Сил України має право доповідати безпосередньо Президенту України про готовність та хід виконання завдань об'єднаними силами.

Замисел застосування об'єднаних сил в операціях затверджується Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України.

Повноваження Командувача об'єднаних сил, основні завдання та порядок функціонування Об'єднаного оперативного штабу Збройних Сил України визначаються в положенні, яке затверджується Президентом України.

7. Функції Збройних Сил України, склад та правові засади організації їх діяльності, керівництва та управління ними визначаються законом.

Стаття 18. Міністерство внутрішніх справ України

1. Міністерство внутрішніх справ України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах:

1) забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання громадської безпеки і правопорядку, а також надання поліцейських послуг;

2) захисту державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

3) цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

4) міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

2. Міністерство внутрішніх справ України очолює Міністр внутрішніх справ України, який призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України.

Міністр внутрішніх справ України за посадою входить до складу Ради національної безпеки і оборони України.

Міністр внутрішніх справ України відповідає за формування державної політики у сферах, що належать до компетенції Міністерства внутрішніх справ України, здійснює повноваження, визначені законодавством України.

3. Діяльність Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної міграційної служби України спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

4. Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод

людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

5. Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, призначеним для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з іншими органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп та організацій.

У мирний час Національна гвардія України входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони.

Із введенням воєнного стану Національна гвардія України приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони, виконує завдання та підпорядковується відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та Закону України «Про Національну гвардію України».

6. Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону України.

{Частина шоста статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-IX від 24.02.2023}

7. Державна служба України з надзвичайних ситуацій є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, проведення аварійно-рятувальних робіт, пожежогасіння, пожежної та техногенної безпеки, роботи рятувальних служб під час аварій, а також гідрометеорологічної діяльності.

8. Державна міграційна служба України є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

9. Повноваження Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної міграційної служби України визначаються законодавством

України.

Стаття 19. Служба безпеки України

1. Служба безпеки України є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку, здійснюючи з неухильним дотриманням прав і свобод людини і громадянина:

- 1) протидію розвідувально-підбивній діяльності проти України;
- 2) боротьбу з тероризмом;
- 3) контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, кібербезпеки, інформаційної безпеки держави, об'єктів критичної інфраструктури;

{Пункт 3 частини першої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1150-IX від 28.01.2021}

- 4) охорону державної таємниці.

2. Служба безпеки України підпорядковується Президентові України та підконтрольна Верховній Раді України.

3. Службу безпеки України очолює Голова Служби безпеки України, який призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Президента України.

Голова Служби безпеки України за посадою входить до складу Ради національної безпеки і оборони України.

Голова Служби безпеки України щорічно подає Верховній Раді України звіт про діяльність Служби безпеки України.

4. Повноваження Служби безпеки України визначаються законодавством України.

Стаття 24. Міжнародне співробітництво з питань національної безпеки

1. Міжнародне співробітництво з питань національної безпеки є однією з форм реалізації державної політики у сфері національної безпеки і спрямовується на захист національних інтересів України.

2. Засади міжнародного військово-технічного співробітництва визначаються законодавством України.

3. Міжнародне співробітництво з питань національної безпеки здійснюється під загальним керівництвом Президента України.

ЗАКОН УКРАЇНИ
«Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст.527)

(витяг)

Цим Законом визначаються засади внутрішньої політики України у сферах розбудови державності, розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, формування інститутів громадянського суспільства, національної безпеки і оборони, в економічній, соціальній і гуманітарній сферах, в екологічній сфері та сфері техногенної безпеки, а також засади зовнішньої політики України.

Стаття 1. Завдання засад внутрішньої і зовнішньої політики

2. Засади внутрішньої і зовнішньої політики визначають принципи та пріоритети державної політики у відповідних сферах.

Стаття 2. Основні принципи внутрішньої і зовнішньої політики

1. Засади внутрішньої і зовнішньої політики базуються на безумовному додержанні Конституції України, забезпеченні в Україні прав і свобод людини і громадянина та гарантуванні прав і свобод, проголошених Конституцією України, на загально визнаних принципах і нормах міжнародного права, забезпеченні соціальної спрямованості економіки України та сталого соціально-економічного розвитку України, зміцненні демократичних засад суспільного і державного життя, забезпеченні верховенства права, економічної і політичної незалежності держави, захисту її національних інтересів, утвердження України як повноправного і авторитетного члена світового співтовариства.

2. Внутрішня політика ґрунтується на таких принципах:

пріоритетність захисту національних інтересів;

верховенство права, забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, повага до гідності кожної особи, забезпечення особливого піклування про дитину та реалізації її прав;

{Абзац третій частини другої статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2180-VIII від 07.11.2017}

рівність усіх суб'єктів права власності перед законом, захист конкуренції у сфері економічної діяльності;

здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову;

відкритість та прозорість процесів підготовки і прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

забезпечення сталого розвитку економіки на ринкових засадах та її соціальної спрямованості;

забезпечення балансу загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;

свобода, соціальна справедливість і творча самореалізація, участь громадян в управлінні державними і суспільними справами;

соціальне партнерство та громадянська солідарність.

3. Зовнішня політика ґрунтується на таких принципах:

суверенна рівність держав;

утримання від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої іноземної держави;

повага до територіальної цілісності іноземних держав та непорушності державних кордонів;

вирішення міжнародних спорів мирними засобами;

повага до прав людини та її основоположних свобод;

невтручання у внутрішні справи держав;

взаємовигідне співробітництво між державами;

сумлінне виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань;

пріоритет загально визнаних норм і принципів міжнародного права перед нормами і принципами національного права;

застосування Збройних Сил України лише у випадках актів збройної агресії проти України, будь-яких інших збройних зазіхань на її територіальну цілісність і недоторканність державних кордонів, боротьби з міжнародним тероризмом та піратством або в інших випадках, передбачених міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

застосування міжнародних санкцій, контрзаходів та заходів дипломатичного захисту відповідно до міжнародного права у випадках міжнародних протиправних діянь, які завдають шкоди Україні, її громадянам і юридичним особам;

своєчасність та адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам.

Стаття 6. Засади внутрішньої політики у сфері національної безпеки і оборони

2. Основними засадами внутрішньої політики у сфері національної безпеки і оборони є:

забезпечення життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у зовнішньополітичній, оборонній, соціально-економічній, енергетичній, продовольчій, екологічній та інформаційній сферах;

зміцнення обороноздатності держави, посилення відповідальності органів державної влади всіх рівнів за неналежну підготовку і забезпечення безпеки держави;

реформування Збройних Сил України та інших військових формувань з

метою забезпечення їх максимальної ефективності та здатності оперативно реагувати на потенційні загрози Україні, надання особливої уваги прикриттю повітряного і морського простору держави, всебічному забезпеченню Збройних Сил України;

забезпечення поступового переходу до комплектування Збройних Сил України на контрактній основі, насамперед за спеціальностями, що визначають боєздатність підрозділів;

забезпечення оснащення Збройних Сил України новітніми видами військової техніки та озброєнь, відновлення спроможності оборонно-промислового комплексу щодо впровадження новітніх технологій як на основі кооперації з державами – партнерами, так і впровадження власних замкнених циклів створення військової техніки та озброєнь;

удосконалення системи демократичного цивільного контролю над Воєнною організацією держави та правоохоронними органами, забезпечення їх відповідності вимогам європейських інституцій;

забезпечення реалізації гарантій соціального захисту військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, працівників правоохоронних органів, інших прирівняних до них осіб та членів їхніх сімей;

завершення формування і розвиток вітчизняного оборонно-промислового комплексу; впровадження практики державного замовлення на озброєння та військову техніку для Збройних Сил України, інших складових Воєнної організації держави.

Стаття 11. Засади зовнішньої політики

2. Україна як європейська держава здійснює відкриту зовнішню політику і прагне рівноправного взаємовигідного співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, виходячи насамперед з необхідності гарантування безпеки, суверенітету та захисту територіальної цілісності України.

{Частина перша статті 11 в редакції Закону № 35-VIII від 23.12.2014}

2. Основними засадами зовнішньої політики є:

забезпечення національних інтересів і безпеки України шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права;

забезпечення дипломатичними та іншими засобами і методами, передбаченими міжнародним правом, захисту суверенітету, територіальної цілісності та непорушності державних кордонів України, її політичних, економічних, енергетичних та інших інтересів;

використання міжнародного потенціалу для утвердження і розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, її сталого економічного розвитку;

створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, її економічного потенціалу, історичної свідомості,

національної гідності українців, а також етнічної, культурної, мовної, релігійної самобутності громадян України усіх національностей;

утвердження провідного місця України у системі міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави;

сприяння міжнародному миру і безпеці у світі, участь у всеосяжному політичному діалозі для підвищення взаємної довіри держав, подолання традиційних і нових загроз безпеці;

поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору з метою набуття членства у цій організації;

{Абзац восьмий частини другої статті 11 в редакції Закону № 35-VIII від 23.12.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2091-VIII від 08.06.2017}

підтримка зміцнення ролі міжнародного права у міжнародних відносинах, забезпечення дотримання та виконання чинних, вироблення нових принципів і норм міжнародного права;

запобігання конфліктам у регіонах, що межують з Україною, та врегулювання наявних конфліктів;

забезпечення захисту прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном;

створення сприятливих умов для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, підтримання з ними сталих зв'язків;

забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі;

підтримка розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами на засадах взаємної вигоди;

забезпечення з метою повноцінного економічного розвитку, підвищення добробуту народу інтеграції економіки України у світову економічну систему;

розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національну економіку в інтересах її реформування, модернізації та інноваційного розвитку;

підтримка інтеграції України у світовий інформаційний простір.

ЗАКОН УКРАЇНИ **«Про оборону України»**

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст.106)

(витяг)

Цей Закон встановлює засади оборони України, а також повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян України у сфері оборони.

Розділ I **ЗАСАДИ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ПІДГОТОВКИ** **ДЕРЖАВИ ДО ОБОРОНИ**

Стаття 1. Визначення основних термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

оборона України – система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту;

бойовий імунітет – звільнення військового командування, військовослужбовців, поліцейських поліції особливого призначення Національної поліції України, добровольців Сил територіальної оборони Збройних Сил України, працівників правоохоронних органів, які відповідно до своїх повноважень беруть участь в обороні України, осіб, визначених Законом України "Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України", від відповідальності, у тому числі кримінальної, за втрати особового складу, бойової техніки чи іншого військового майна, наслідки застосування збройної та іншої сили під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання інших завдань з оборони України із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння), настання яких з урахуванням розумної обачності неможливо було передбачити при плануванні та виконанні таких дій (завдань) або які охоплюються виправданим ризиком, крім випадків порушення законів та звичаїв війни або застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2124-IX від 15.03.2022; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3000-IX від 21.03.2023}

план оборони України – складова частина оборонного планування, що містить сукупність документів, які визначають зміст, обсяги, виконавців, порядок і строки здійснення політичних, економічних, соціальних, воєнних,

наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 133-IX від 20.09.2019}

обороздатність держави – здатність держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації;

збройна агресія – застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України. Збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій:

вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України;

блокада портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України збройними силами іншої держави або групи держав;

напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України;

засилання іншою державою або від її імені озброєних груп регулярних або нерегулярних сил, що вчиняють акти застосування збройної сили проти України, які мають настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим в абзацах п'ятому – сьомому цієї статті діям, у тому числі значна участь третьої держави у таких діях;

дії іншої держави (держав), яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження третьої держави, використовувалася цією третьою державою (державами) для вчинення дій, зазначених в абзацах п'ятому – восьмому цієї статті;

застосування підрозділів збройних сил іншої держави або групи держав, які перебувають на території України відповідно до укладених з Україною міжнародних договорів, проти третьої держави або групи держав, інше порушення умов, передбачених такими договорами, або продовження перебування цих підрозділів на території України після припинення дії зазначених договорів;

особливий період – період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій;

{Абзац статті 1 в редакції Закону № 803-VI від 25.12.2008}

воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу,

небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;

військове формування – створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій;

{Абзац статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008}

підрозділ збройних сил іншої держави (далі – підрозділ збройних сил) – військове формування іноземної держави, що має постійну чи тимчасову організацію, належить до сухопутних (наземних), морських, повітряних або спеціальних військ (сил) цієї держави, оснащене легкою зброєю чи важкою бойовою технікою, яка підпадає під дію Договору про звичайні збройні сили в Європі, перебуває під командуванням особи, відповідальної перед своєю державою і законами України за поведінку своїх підлеглих, які зобов'язані дотримуватися внутрішньої дисципліни, законів України, норм міжнародного права, та яке направляється в Україну з конкретною метою, визначеною міжнародним договором України;

військове командування – Головнокомандувач Збройних Сил України, Командувач об'єднаних сил Збройних Сил України, командувачі видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (начальники) органів військового управління, командири з'єднань, військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

{Абзац статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008; в редакції Закону № 1420-VIII від 16.06.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2396-VIII від 05.04.2018; в редакції Закону № 1702-IX від 16.07.2021 – вводиться в дію з 01.01.2022}

органи військового управління – Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, Генеральний штаб Збройних Сил України, інші штаби, командування, управління, постійні чи тимчасово утворені органи у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, призначені для виконання функцій з управління, в межах їх компетенції, військами (силами), з'єднаннями, військовими частинами,

військовими навчальними закладами, установами та організаціями, які належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, а також територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації;

{Абзац статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1014-V від 11.05.2007, № 803-VI від 25.12.2008, № 1357-IX від 30.03.2021}

спеціальна операція – сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем та часом спеціальних дій підрозділів Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, спрямованих на створення умов для досягнення стратегічних (оперативних) цілей, які проводяться за єдиним задумом самостійно або у взаємодії з військовими частинами, іншими підрозділами Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів України та інших складових сил оборони для виконання завдань;

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 1437-VIII від 07.07.2016}

військова стандартизація – діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня упорядкування у сфері оборони;

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019}

військовий стандарт – стандарт, прийнятий органом військової стандартизації, що встановлює для загального і неодноразового використання правила та настанови щодо діяльності у сфері оборони і спрямований на досягнення оптимального ступеня упорядкування у зазначеній сфері. Для цілей цього Закону до військових стандартів також належать стандарти НАТО та стандарти у сфері оборони держави – члена НАТО;

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019}

стандарт НАТО – стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований Організацією Північноатлантичного договору;

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019}

стандарт у сфері оборони держави – члена НАТО – стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований державою – членом Організації Північноатлантичного договору;

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019}

орган військової стандартизації – орган військового управління, до функцій якого віднесено розроблення, прийняття, внесення змін, скасування, відновлення дії, оприлюднення, запровадження та застосування військових

стандартів;

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019}

бойові дії – форма застосування з'єднань, військових частин, підрозділів (інших сил і засобів) Збройних Сил України, інших складових сил оборони, а також поліції особливого призначення Національної поліції України для вирішення бойових (спеціальних) завдань в операціях або самостійно під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання інших завдань із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння);

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 – вводиться в дію з 01.01.2022; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3000-IX від 21.03.2023}

воєнні дії – організоване застосування сил оборони та сил безпеки для виконання завдань з оборони України;

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 – вводиться в дію з 01.01.2022}

район воєнних (бойових) дій – визначена рішенням Головнокомандувача Збройних Сил України частина сухопутної території України, повітряного або/та водного простору, на якій впродовж певного часу ведуться або/та можуть вестися воєнні (бойові) дії.

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 – вводиться в дію з 01.01.2022}

Стаття 2. Основи оборони України

Оборона України базується на готовності та здатності органів державної влади, усіх складових сектору безпеки і оборони України, органів місцевого самоврядування, єдиної державної системи цивільного захисту, національної економіки до переведення, при необхідності, з мирного на воєнний стан та відсічі збройній агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони.

{Частина перша статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законами № 803-VI від 25.12.2008, № 2469-VIII від 21.06.2018, № 2394-IX від 09.07.2022}

Правовою основою оборони держави є Конституція України, цей Закон, інші законодавчі акти України та відповідні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Для організації оборони держави Президент України за поданням Кабінету Міністрів України затверджує структуру плану оборони України, план оборони України та військово-адміністративний поділ території України на військово-сухопутні, військово-морські та військово-повітряні зони (райони), який є обов'язковим до врахування під час визначення меж зон (ділянок) відповідальності регіональних (територіальних, міжрегіональних, міжтериторіальних) органів управління інших військових формувань, утворених відповідно до законів України та відповідних правоохоронних

(спеціальних) органів. Порядок розроблення плану оборони України визначається Кабінетом Міністрів України.

{Частина третя статті 2 в редакції Законів № 133-IX від 20.09.2019, № 1702-IX від 16.07.2021 – вводить в дію з 01.01.2022}

З метою запобігання збройній агресії та збройному конфлікту, забезпечення національних інтересів і реалізації власної воєнної політики Україна, дотримуючись норм відповідальної і заснованої на співробітництві поведінки в галузі безпеки, бере участь у міжнародних системах безпеки та міжнародному співробітництві у сфері оборони на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

Визначаючи способи забезпечення власної безпеки у процесі підготовки держави до оборони та під час воєнних дій, Україна додержується принципів і норм міжнародного права, враховує законні інтереси безпеки інших держав.

Фінансування потреб національної оборони держави здійснюється за рахунок і в межах коштів, визначених у законі про Державний бюджет України на відповідний рік.

{Частина шоста статті 2 в редакції Закону № 107-VI від 28.12.2007 – зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1190-VII від 08.04.2014}

Фінансування потреб національної оборони держави може здійснюватися додатково за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 2 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 1190-VII від 08.04.2014}

Стаття 4. Відсіч збройній агресії проти України

У разі збройної агресії проти України або загрози нападу на Україну Президент України приймає рішення про загальну або часткову мобілізацію, введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, подає його Верховній Раді України на схвалення чи затвердження, а також вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни.

Органи державної влади та органи військового управління, не чекаючи оголошення стану війни, вживають заходів для відсічі агресії. На підставі відповідного рішення Президента України Збройні Сили України разом з іншими військовими формуваннями розпочинають воєнні дії, у тому числі проведення спеціальних операцій (розвідувальних, інформаційно-психологічних тощо) у кіберпросторі.

{Частина друга статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2163-VIII від 05.10.2017}

З моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій настає воєнний час, який закінчується у день і час припинення стану війни.

Розділ II

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ, МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ, ОБОВ'ЯЗКИ ПОСАДОВИХ ОСІБ, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У СФЕРІ ОБОРОНИ

Стаття 5. Верховна Рада України

Верховна Рада України в межах повноважень, визначених Конституцією України, здійснює законодавче регулювання питань сфери оборони.

Стаття 6. Президент України

Президент України здійснює повноваження у сфері оборони відповідно до Конституції України.

Повноваження Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України визначаються законами.

{Частина друга статті 6 в редакції Закону № 803-VI від 25.12.2008}

Для здійснення повноважень у сфері оборони, визначених Конституцією та законами України, Президент України видає укази і розпорядження. Як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Президент України видає накази і директиви з питань оборони, у тому числі з питань оперативного доукомплектування в особливий період Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

{Статтю 6 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1357-IX від 30.03.2021}

Стаття 7. Рада національної безпеки і оборони України

Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері оборони в межах повноважень, визначених Конституцією України та Законом України "Про Раду національної безпеки і оборони України".

Стаття 8. Ставка Верховного Головнокомандувача

Для забезпечення стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами в особливий період може створюватися Ставка Верховного Головнокомандувача як вищий колегіальний орган воєнного керівництва обороною держави у цей період.

Пропозиції про утворення Ставки Верховного Головнокомандувача, її персонального складу та граничної чисельності подаються Радою національної безпеки і оборони України на розгляд Президенту України і вводяться в дію Указом Президента України. Положення про Ставку Верховного Головнокомандувача затверджує Президент України.

Стаття 17. Права та обов'язки громадян України у сфері оборони

Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є

конституційним обов'язком громадян України.

Громадяни України чоловічої статі, придатні до проходження військової служби за станом здоров'я і віком, а жіночої статі – також за відповідною фаховою підготовкою, повинні виконувати військовий обов'язок згідно із законодавством.

Громадяни проходять військову службу, службу у військовому резерві та виконують військовий обов'язок у запасі відповідно до законодавства.

{Частина третя статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014}

Військове командування, військовослужбовці, добровольці Сил територіальної оборони Збройних Сил України, працівники правоохоронних органів, які відповідно до своїх повноважень беруть участь в обороні України, особи, визначені Законом України "Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України", під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання інших завдань з оборони України із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння), зобов'язані дотримуватися законів та звичаїв війни та застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

{Статтю 17 доповнено новою частиною згідно із Законом № 2124-IX від 15.03.2022}

Громадяни, які проходять державну військову службу та службу у військовому резерві у Збройних Силах України, при виконанні обов'язків служби носять військову форму одягу, їм довічно встановлюються законом військові звання. Порядок позбавлення військового звання визначається законом.

{Частина статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014}

В умовах воєнного стану відповідно до закону допускається примусове вилучення приватного майна та відчуження об'єктів права приватної власності громадян з наступним повним відшкодуванням їх вартості у порядку та терміни, встановлені Кабінетом Міністрів України.

Громадяни України в установленому законом порядку можуть створювати громадські організації для сприяння зміцненню оборони держави.

Розділ IV

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОБОРОНУ УКРАЇНИ

Стаття 20. Відповідальність за порушення законодавства про оборону України
Посадові особи і громадяни, винні у порушенні законодавства та інших нормативно-правових актів у сфері оборони України, несуть визначену законом відповідальність з урахуванням бойового імунітету.

{Стаття 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2124-IX від 15.03.2022}

ЗАКОН УКРАЇНИ
«Про правовий режим воєнного стану»

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250)

(витяг)

Цей Закон визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Стаття 1. Визначення воєнного стану

1. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Стаття 2. Правова основа введення воєнного стану

1. Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, цей Закон та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Стаття 3. Військове командування

1. Військовим командуванням, якому згідно з цим Законом надається право разом з органами виконавчої влади, військовими адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати заходи правового режиму воєнного стану, є:

Головнокомандувач Збройних Сил України, Командувач об'єднаних сил Збройних Сил України, командувачі видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (начальники) органів військового управління, командири з'єднань, військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

{Абзац другий частини першої статті 3 в редакції Закону № 1420-VIII

від 16.06.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2396-VIII від 05.04.2018; в редакції Закону № 1702-IX від 16.07.2021 – вводится в дію з 01.01.2022}

{Абзац третій частини першої статті 3 виключено на підставі Закону № 1702-IX від 16.07.2021 – вводится в дію з 01.01.2022}

2. Військове командування, в межах повноважень, визначених цим Законом та Указом Президента України про введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, затвердженим Верховною Радою України, видає обов'язкові до виконання накази і директиви з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

{Статтю 3 доповнено частиною другою згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 – вводится в дію з 01.01.2022}

Стаття 5. Порядок введення воєнного стану

1. Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях на розгляд Президентів України подає Рада національної безпеки і оборони України.

2. У разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президент України видає указ про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях і негайно звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження та подає одночасно відповідний проект закону.

3. Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, підлягає негайному оголошенню через медіа або оприлюдненню в інший спосіб.

4. У разі оголошення указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Верховна Рада України збирається на засідання у дводенний строк без скликання та розглядає питання щодо затвердження указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у порядку, встановленому Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України.

5. У разі оголошення указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності зобов'язані сприяти негайному прибуттю народних депутатів України на засідання Верховної Ради України та здійсненню їхніх повноважень.

6. Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, офіційно оприлюднюється разом із законом щодо затвердження такого указу Президента України та набирає чинності одночасно з набранням чинності таким законом.

Стаття 6. Указ Президента України про введення воєнного стану

1. В указі Президента України про введення воєнного стану зазначаються:

- 1) обґрунтування необхідності введення воєнного стану;
- 2) межі території, на якій вводиться воєнний стан, час введення і строк, на який він вводиться;
- 3) завдання військового командування, військових адміністрацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного стану;
- 4) завдання суб'єктам забезпечення цивільного захисту щодо приведення єдиної державної системи цивільного захисту, її функціональних та територіальних підсистем у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період;
- 5) вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;
- 6) інші питання, що впливають із цього Закону.

Стаття 7. Припинення та скасування воєнного стану

1. Воєнний стан на всій території України або в окремих її місцевостях припиняється після закінчення строку, на який його було введено.

2. До закінчення строку, на який було введено воєнний стан, та за умови усунення загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності Президент України може прийняти указ про скасування воєнного стану на всій території України або в окремих її місцевостях, про що має бути негайно оголошено через медіа.

Стаття 11. Діяльність Президента України в умовах воєнного стану

1. Президент України в умовах воєнного стану:

- 1) здійснює загальне керівництво запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану;
- 2) приймає за пропозицією Ради національної безпеки і оборони України рішення щодо залучення Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів до здійснення заходів правового режиму воєнного стану;
- 3) здійснює стратегічне керівництво Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами через Генеральний штаб Збройних Сил України;
- 4) визначає порядок проходження військової служби.

2. Президент України у період дії воєнного стану може прийняти рішення про відсторонення від займаної посади посадової особи, призначення на посаду та звільнення з посади якої віднесено до його повноважень, та

покладення на відповідний період виконання обов'язків на іншу особу. Особа, на яку покладається виконання обов'язків відповідно до цієї частини, повинна відповідати вимогам, визначеним законом для зайняття відповідної посади, з урахуванням положень цього Закону.

{Статтю 11 доповнено новою частиною згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

3. У разі закінчення строку повноважень Президента України під час дії воєнного стану його повноваження продовжуються до вступу на пост новообраного Президента України, обраного після скасування воєнного стану.

4. Повноваження Президента України, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені.

Стаття 12. Діяльність Верховної Ради України в умовах воєнного стану

1. Верховна Рада України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях працює в сесійному режимі.

2. У разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного стану.

3. Повноваження Верховної Ради України, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені.

4. У період дії воєнного стану Верховна Рада України може прийняти рішення про звільнення посадової особи з посади, призначення на яку та звільнення з якої віднесено до повноважень Верховної Ради України, крім підстав, передбачених спеціальними законами, також у разі висловлення недовіри такій посадовій особі (за винятком посадових осіб, призначення на посади та звільнення з посад яких здійснюється Верховною Радою України за поданням Президента України або Кабінету Міністрів України).

Питання про висловлення недовіри може бути ініційовано Головою Верховної Ради України або не менш як однією четвертою народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Таке питання розглядається на пленарному засіданні Верховної Ради України невідкладно згідно з Регламентом Верховної Ради України, без урахування процедур, передбачених спеціальними законами, що визначають правовий статус відповідних посадових осіб. Рішення про висловлення недовіри вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість від конституційного складу Верховної Ради України. Висловлення Верховною Радою України недовіри має наслідком звільнення посадової особи із займаної посади.

{Статтю 12 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

Стаття 12-1. Діяльність Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану

1. Кабінет Міністрів України в разі введення воєнного стану в Україні

або окремих її місцевостях:

1) працює відповідно до Регламенту Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану;

2) розробляє та вводить в дію План запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в окремих місцевостях України з урахуванням загроз та особливостей конкретної ситуації, яка склалася;

3) організовує та здійснює керівництво центральними та іншими органами виконавчої влади в умовах воєнного стану;

4) після початку збройного конфлікту здійснює заходи щодо створення відповідно до норм міжнародного гуманітарного права безпечних зон, організованих у спосіб, який дає змогу забезпечити захист цивільних осіб;

{Частина першу статті 12-1 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 2394-IX від 09.07.2022}

5) визначає особливості здійснення оборонних та публічних закупівель із забезпеченням захищеності державних замовників і замовників від воєнних загроз.

{Частина першу статті 12-1 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 2526-IX від 16.08.2022}

{Закон доповнено статтею 12-1 згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 – вводиться в дію з 01.01.2022}

Стаття 12-2. Діяльність судів, органів та установ системи правосуддя в умовах воєнного стану

1. В умовах правового режиму воєнного стану суди, органи та установи системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією України та законами України.

2. Повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені.

{Закон доповнено статтею 12-2 згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 – вводиться в дію з 01.01.2022}

Стаття 13. Особливості дії нормативно-правових актів в умовах воєнного стану

1. Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим, рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим, рішення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які стосуються прав і свобод людини і громадянина, що обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану, тимчасово не застосовуються.

Стаття 14. Повноваження Генерального штабу Збройних Сил України

1. Генеральний штаб Збройних Сил України:

1) бере участь у підготовці проекту типового плану запровадження та забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях;

2) організовує підготовку та здійснює керівництво Збройними Силами України, з'єднаннями, частинами та органами інших військових формувань і правоохоронних органів під час виконання ними заходів правового режиму воєнного стану;

3) організовує діяльність військових адміністрацій, командувань видів Збройних Сил України, управлінь оперативних командувань, командувань військових з'єднань та частин Збройних Сил України на території, на якій введено воєнний стан;

4) розробляє та вносить на розгляд Ради національної безпеки і оборони України пропозиції щодо залучення інших військових формувань та правоохоронних органів до здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Стаття 19. Гарантії законності в умовах воєнного стану

1. В умовах воєнного стану забороняються:

зміна Конституції України;

зміна Конституції Автономної Республіки Крим;

проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування;

проведення всеукраїнських та місцевих референдумів;

проведення страйків, масових зібрань та акцій.

2. Верховна Рада України не пізніше ніж у дев'яностоденний строк з дня припинення чи скасування воєнного стану, якщо чергові або позачергові вибори до відповідних органів мали бути проведені в період, на який було введено воєнний стан, приймає рішення про призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих виборів.

Стаття 20. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану

1. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України та цього Закону.

2. В умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України.

3. У процесі трудової діяльності осіб, щодо яких запроваджена трудова повинність, забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. На час залучення працюючої особи до виконання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідне робоче місце (посада).

Стаття 24. Інформування Генерального секретаря ООН та іноземних

держав

1. Україна відповідно до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права у разі введення воєнного стану негайно повідомляє через Генерального секретаря ООН державам, які беруть участь у цьому пакті, про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом, та про межу цих відхилень і причини прийняття такого рішення.

2. У повідомленні зазначається також дата припинення дії відповідних відхилень від зобов'язань, передбачених Міжнародним пактом про громадянські та політичні права.

3. Про зміни межі відхилень від зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права або строку дії обмежень прав і свобод та причин прийняття такого рішення Україна повідомляє Генерального секретаря ООН у порядку, визначеному частинами першою та другою цієї статті.

Стаття 25. Відповідальність за порушення правового режиму воєнного стану

1. Особи, винні у порушенні вимог або невиконанні заходів правового режиму воєнного стану, притягаються до відповідальності згідно із законом.

Стаття 27. Контроль за діяльністю військового командування, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування

1. Контроль за діяльністю військового командування, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану здійснює Рада національної безпеки і оборони України.

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про правовий режим надзвичайного стану»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 23, ст.176)

(витяг)

Цей Закон визначає зміст правового режиму надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану, додержання прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб та відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення надзвичайного стану

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Стаття 2. Мета введення надзвичайного стану

Метою введення надзвичайного стану є усунення загрози та якнайшвидша ліквідація особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру, нормалізація обстановки, відновлення правопорядку при спробах захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, для відновлення конституційних прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, створення умов для нормального функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших інститутів громадянського суспільства.

Стаття 3. Правова основа введення надзвичайного стану

Правовою основою введення надзвичайного стану є Конституція України, цей Закон, інші закони України та Указ Президента України про введення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Розділ II. УМОВИ І ПОРЯДОК ВВЕДЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ДІЇ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Стаття 4. Умови введення надзвичайного стану

Надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим.

Надзвичайний стан може бути введений в разі:

1) виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;

2) здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;

3) виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

4) виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи;

5) спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства;

6) масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

7) необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади.

Стаття 5. Порядок введення надзвичайного стану

Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України.

До введення надзвичайного стану за підставами, передбаченими пунктами 2-7 частини другої статті 4 цього Закону, Президент України звертається через медіа або в інший спосіб до груп осіб, організацій, установ, які є ініціаторами чи учасниками дій, що можуть бути приводом для запровадження надзвичайного стану, з вимогою припинити свої протиправні дії протягом встановленого у зверненні строку і попередженням про можливість введення надзвичайного стану.

За умов, що вимагають невідкладних заходів для врятування населення або недопущення загибелі людей, надзвичайний стан може бути введено без попередження.

Пропозиції щодо введення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президентові України подає Рада національної безпеки і оборони України. В разі необхідності введення надзвичайного стану з підстав, передбачених пунктом 1 частини другої статті 4 цього Закону, пропозиції щодо його введення подає Кабінет Міністрів України.

Введення надзвичайного стану на території Автономної Республіки Крим або в окремих її місцевостях може ініціювати Верховна Рада Автономної Республіки Крим.

Стаття 7. Строк дії надзвичайного стану

Надзвичайний стан в Україні може бути введено на строк не більш як 30 діб і не більш як 60 діб в окремих її місцевостях.

У разі необхідності надзвичайний стан може бути продовжений Президентом України, але не більш як на 30 діб. Указ Президента України про продовження дії надзвичайного стану набирає чинності після його затвердження Верховною Радою України.

Стаття 8. Скасування надзвичайного стану

Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях може бути скасований Указом Президента України раніше строку, на який він вводився, в разі усунення обставин, що обумовили необхідність введення надзвичайного стану.

З пропозицією про скасування надзвичайного стану до Президента України може звернутися Верховна Рада України.

Надзвичайний стан на території Автономної Республіки Крим або в окремих її місцевостях може бути скасований за ініціативою Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Пропозиції щодо скасування надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, введеного з підстав, передбачених пунктом 1 частини другої статті 4 цього Закону, подаються Кабінетом Міністрів України.

Про скасування надзвичайного стану оголошується негайно через медіа або в інший спосіб після видання відповідного Указу Президента України.

Розділ IV. ЗАХОДИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ, ЩО ЗАПРОВАДЖУЮТЬСЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Стаття 16. Зміст заходів правового режиму надзвичайного стану

Указом Президента України про введення надзвичайного стану в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням або кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей на період надзвичайного

стану можуть запроваджуватися такі заходи:

{Абзац перший статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 245-VII від 16.05.2013}

1) встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, а також обмеження свободи пересування по території, де вводиться надзвичайний стан;

2) обмеження руху транспортних засобів та їх огляд;

3) посилення охорони громадського порядку та важливих об'єктів національної економіки та об'єктів критичної інфраструктури;

{Пункт 3 статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021}

4) заборона проведення масових заходів, крім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом;

5) заборона страйків;

6) примусове відчуження або вилучення майна у юридичних і фізичних осіб.

{Статтю 16 доповнено пунктом 6 згідно із Законом № 4765-VI від 17.05.2012}

Розділ V. ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН ТА ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Стаття 21. Гарантії законності в умовах надзвичайного стану

В умовах надзвичайного стану забороняються:

зміна Конституції України;

зміна Конституції Автономної Республіки Крим;

зміна виборчих законів;

проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування;

проведення всеукраїнських та місцевих референдумів;

обмеження прав і повноважень народних депутатів України.

На період дії надзвичайного стану продовжується, у разі закінчення, строк повноважень представницьких органів місцевого самоврядування, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Верховної Ради України.

Стаття 22. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах надзвичайного стану

Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах надзвичайного стану визначаються відповідно до Конституції України, цього Закону та інших законів України.

Передбачені цим Законом обмеження конституційних прав і свобод громадян, які можуть бути застосовані за умов надзвичайного стану, є вичерпними і розширеному тлумаченню не підлягають. Строк їх застосування

не перевищує строку, на який вводиться надзвичайний стан. Введення інших обмежень забороняється.

В умовах надзвичайного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, зазначені у частині другій статті 64 Конституції України.

Розділ VII. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ АБО НЕВИКОНАННЯ ЗАХОДІВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Стаття 29. Відповідальність за порушення правового режиму надзвичайного стану

Порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом.

Стаття 30. Відповідальність за перевищення повноважень в умовах надзвичайного стану

Перевищення особами, які беруть участь у підтриманні режиму надзвичайного стану, своїх повноважень, так само як і неправомірне застосування сили при виконанні обов'язків з охорони громадського порядку, тягнуть за собою відповідальність згідно з законом.

Стаття 32. Контроль Верховної Ради України за додержанням цього Закону

Контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина в умовах дії надзвичайного стану здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Стаття 33. Контроль за діяльністю органів виконавчої влади

Контроль за діяльністю органів виконавчої влади в умовах надзвичайного стану здійснюють Кабінет Міністрів України та Рада національної безпеки і оборони України

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про Раду національної безпеки і оборони України»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 35, ст.237)

(витяг)

Цей Закон визначає правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України, її склад, структуру, компетенцію і функції.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Рада національної безпеки і оборони України

Рада національної безпеки і оборони України відповідно до Конституції України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Стаття 2. Правова основа діяльності Ради національної безпеки і оборони України

Рада національної безпеки і оборони України керується у своїй діяльності Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актами Президента України.

Порядок функціонування Ради національної безпеки і оборони України встановлюється цим Законом.

{Стаття 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 43-VIII від 25.12.2014; в редакції Закону № 3223-IX від 13.07.2023}

РОЗДІЛ II. ФУНКЦІЇ І КОМПЕТЕНЦІЯ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Стаття 3. Функції Ради національної безпеки і оборони України

Функціями Ради національної безпеки і оборони України є:

- 1) внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони;
- 2) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час;
- 3) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

РОЗДІЛ III. СКЛАД І СТРУКТУРА РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Стаття 5. Голова Ради національної безпеки і оборони України

Головою Ради національної безпеки і оборони України є Президент України.

У разі дострокового припинення повноважень Президента України відповідно до статей 108, 109, 110 і 111 Конституції України виконання обов'язків Голови Ради національної безпеки і оборони України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Голову Верховної Ради України.

{Частина друга статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 43-VIII від 25.12.2014}

Стаття 6. Склад Ради національної безпеки і оборони України

Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України.

До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України.

Членами Ради національної безпеки і оборони України можуть бути керівники інших центральних органів виконавчої влади, а також інші особи, визначені Президентом України.

{Частина третя статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 43-VIII від 25.12.2014}

РОЗДІЛ IV. ПОРЯДОК ФУНКЦІОНУВАННЯ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Стаття 9. Засідання Ради національної безпеки і оборони України

Основною організаційною формою діяльності Ради національної безпеки і оборони України є її засідання.

На засіданнях Ради національної безпеки і оборони України її члени голосують особисто. Делегування ними обов'язку бути присутніми на засіданні Ради національної безпеки і оборони України іншим особам не допускається.

У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України може брати участь Голова Верховної Ради України.

На запрошення Голови Ради національної безпеки і оборони України у її засіданнях можуть брати участь голови комітетів Верховної Ради України, інші народні депутати України, керівники центральних органів виконавчої влади та інші особи, які не є членами Ради національної безпеки і оборони

України.

Стаття 10. Рішення Ради національної безпеки і оборони України

Рішення Ради національної безпеки і оборони України приймаються не менш як двома третинами голосів її членів.

Голова Верховної Ради України може висловлювати думку щодо прийнятих рішень, яка протоколюється.

Прийняті рішення вводяться в дію указами Президента України.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України, введені в дію указами Президента України, є обов'язковими до виконання органами виконавчої влади.

{Статтю 10 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 43-VIII від 25.12.2014}

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про військовий обов'язок і військову службу»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.385)

(витяг)

Цей Закон здійснює правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, а також визначає загальні засади проходження в Україні військової служби.

Глава I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Військовий обов'язок

1. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.

2. Військовий обов'язок устанавлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни, забезпечення особовим складом Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення (далі – Збройні Сили України та інші військові формування), посади в яких комплектуються військовослужбовцями.

{Частина друга статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 161-IX від 03.10.2019}

3. Військовий обов'язок включає:
підготовку громадян до військової служби;
приписку до призовних дільниць;
прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу;
проходження військової служби;
виконання військового обов'язку в запасі;
проходження служби у військовому резерві;
дотримання правил військового обліку.

4. Громадяни України мають право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з Конституцією України та Законом України "Про альтернативну (невійськову) службу".

5. Від виконання військового обов'язку громадяни України звільняються на підставах, визначених цим Законом.

6. Військовий обов'язок не поширюється на іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні.

У випадках, передбачених законом, іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, можуть у

добровільному порядку (за контрактом) проходити військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України.

{Частина шосту статті 1 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 716-VIII від 06.10.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

7. Виконання військового обов'язку громадянами України забезпечують державні органи, органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до законів України військові формування, підприємства, установи та організації незалежно від підпорядкування і форм власності в межах їх повноважень, передбачених законом, та районні (об'єднані районні), міські (районні у містах, об'єднані міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, територіальні центри комплектування та соціальної підтримки Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя (далі – територіальні центри комплектування та соціальної підтримки).

{Частина сьома статті 1 в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

8. Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки затверджується Кабінетом Міністрів України.

{Частина восьма статті 1 в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

9. Щодо військового обов'язку громадяни України поділяються на такі категорії:

допризовники – особи, які підлягають приписці до призовних дільниць;

призовники – особи, приписані до призовних дільниць;

військовослужбовці – особи, які проходять військову службу;

військовозобов'язані – особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави;

резервісти – особи, які проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний час та в особливий період.

{Абзац шостий частини дев'ятої статті 1 в редакції Закону № 1127-VII від 17.03.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 265-VIII від 19.03.2015; в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

До категорії військовослужбовців прирівнюються іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону проходять військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України.

{Частина дев'яту статті 1 доповнено абзацом сьомим згідно із Законом № 716-VIII від 06.10.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2863-IX від 12.01.2023}

10. Громадяни України, які приписані до призовних дільниць або перебувають у запасі Збройних Сил України, Служби безпеки України,

Служби зовнішньої розвідки України чи проходять службу у військовому резерві, зобов'язані:

{Абзац перший частини десятої статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014; в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

прибувати за викликом районного (об'єднаного районного), міського (районного у місті, об'єднаного міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки), Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, відповідного підрозділу Служби зовнішньої розвідки України для оформлення військово-облікових документів (посвідчень призовника, військових квитків, тимчасових посвідчень військовозобов'язаних), приписки, проходження медичного огляду, направлення на підготовку з метою здобуття або вдосконалення військово-облікової спеціальності, призову на військову службу або на збори військовозобов'язаних та резервістів;

{Абзац другий частини десятої статті 1 в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2995-IX від 21.03.2023}

проходити медичний огляд та лікування в лікувально-профілактичних закладах згідно з рішеннями комісії з питань приписки, призовної комісії або військово-лікарської комісії відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки, закладів охорони здоров'я Служби безпеки України, а у Службі зовнішньої розвідки України – за рішенням керівників відповідних підрозділів або військово-лікарської комісії Служби зовнішньої розвідки України;

{Абзац третій частини десятої статті 1 в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

проходити підготовку до військової служби, військову службу і виконувати військовий обов'язок у запасі;

виконувати правила військового обліку, встановлені законодавством.

Резервісти зобов'язані прибувати до військової частини, в якій вони проходять службу у військовому резерві, за викликом командира цієї військової частини.

{Частина десятої статті 1 доповнено абзацом шостим згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014}

11. Жінки, які придатні до проходження військової служби за станом здоров'я та віком і закінчили заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої або вищої освіти та здобули медичну або фармацевтичну спеціальність, підлягають взяттю на військовий облік військовозобов'язаних.

Жінки, які мають спеціальність та/або професію, споріднену з відповідною військово-обліковою спеціальністю, визначеною в переліку, затвердженому Міністерством оборони України, та придатні до проходження

військової служби за станом здоров'я та віком, крім зазначених в абзаці першому цієї частини, беруться на військовий облік військовозобов'язаних за їх бажанням.

{Частина одинадцята статті 1 в редакції Законів № 1357-IX від 30.03.2021, № 2664-IX від 07.10.2022}

12. Жінки, які перебувають на військовому обліку, можуть бути призвані на військову службу чи залучені для виконання робіт із забезпечення оборони держави у воєнний час. У мирний час жінки можуть бути прийняті на військову службу та службу у військовому резерві тільки в добровільному порядку (за контрактом).

Жінки виконують військовий обов'язок на рівних засадах із чоловіками (за винятком випадків, передбачених законодавством з питань охорони материнства та дитинства, а також заборони дискримінації за ознакою статі), що включає прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу, проходження військової служби, проходження служби у військовому резерві, виконання військового обов'язку в запасі та дотримання правил військового обліку.

{Частину дванадцятую статті 1 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2523-VIII від 06.09.2018}

{Частина дванадцята статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1834-VI від 21.01.2010}

Стаття 3. Правова основа військового обов'язку, військової служби, служби у військовому резерві

{Назва статті 3 в редакції Закону № 1127-VII від 17.03.2014}

1. Правовою основою військового обов'язку і військової служби є Конституція України, цей Закон, Закон України "Про оборону України", "Про Збройні Сили України", "Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію", інші закони України, а також прийняті відповідно до них укази Президента України та інші нормативно-правові акти щодо забезпечення обороноздатності держави, виконання військового обов'язку, проходження військової служби, служби у військовому резерві та статусу військовослужбовців, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

{Частина перша статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014}

Глава IX. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК І ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Стаття 42. Відповідальність посадових осіб і громадян України

1. Керівники, інші посадові особи органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ, організацій та закладів освіти незалежно від підпорядкування і форми власності та громадяни України, винні в порушенні правил військового обліку

громадян України, допризовної підготовки, приписки до призовних діляниць, призову на строкову військову службу, проходження служби у військовому резерві, проходження зборів, мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності, призову на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, прибуття за викликом до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України, відповідного підрозділу Служби зовнішньої розвідки України, а також у вчиненні інших порушень законодавства про військовий обов'язок і військову службу, несуть відповідальність згідно із законом.

2. Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки під час проведення приписки до призовних діляниць, призову на військову службу та проходження зборів, а Центральне управління та регіональні органи Служби безпеки України, відповідний підрозділ Служби зовнішньої розвідки України – під час призову на військову службу та проходження зборів зобов'язані ознайомити громадян України з їхніми правами та обов'язками згідно з вимогами цього Закону.

{Стаття 42 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014; в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

ЗАКОН УКРАЇНИ
«Про альтернативну (невійськову) службу»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 15, ст.188)

(витяг)

Цей Закон визначає організаційно-правові засади альтернативної (невійськової) служби (далі – альтернативна служба), якою відповідно до Конституції України має бути замінене виконання військового обов'язку, якщо його виконання суперечить релігійним переконанням громадянина.

Розділ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Альтернативна служба є службою, яка запроваджується замість проходження строкової військової служби і має на меті виконання обов'язку перед суспільством.

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження права громадян на проходження альтернативної служби із зазначенням строку дії цих обмежень.

Стаття 2. Право на альтернативну службу мають громадяни України, якщо виконання військового обов'язку суперечить їхнім релігійним переконанням і ці громадяни належать до діючих згідно з законодавством України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю.

ЗАКОН УКРАЇНИ
«Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 44, ст.416)

(витяг)

Цей Закон встановлює правові основи мобілізаційної підготовки та мобілізації в Україні, визначає засади організації цієї роботи, повноваження органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, а також обов'язки підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності (далі – підприємства, установи і організації), повноваження і відповідальність посадових осіб та обов'язки громадян щодо здійснення мобілізаційних заходів.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення основних термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні: мобілізаційна підготовка – комплекс організаційних, політичних, економічних, фінансових, соціальних, правових та інших заходів, які здійснюються в мирний час з метою підготовки національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та Державної спеціальної служби транспорту (далі – Збройні Сили України, інші військові формування), сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій до своєчасного й організованого проведення мобілізації та задоволення потреб оборони держави і захисту її території від можливої агресії, забезпечення життєдіяльності населення в особливий період;

{Абзац другий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2926-VI від 13.01.2011, № 1194-VII від 09.04.2014}

система управління мобілізаційною підготовкою – складова частина загальної системи управління державою, яка спрямовує діяльність органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, єдиної державної системи цивільного захисту на підготовку систем управління, засобів зв'язку, інформаційного забезпечення, а також фінансових і матеріально-технічних ресурсів, підприємств, установ і організацій до проведення мобілізації;

{Абзац третій статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5404-VI від 02.10.2012}

мобілізація – комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – на організацію і штати воєнного часу. Мобілізація може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано;

{Абзац четвертий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5404-VI від 02.10.2012}

особливий період – період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій;

демобілізація – комплекс заходів, рішення про порядок і терміни проведення яких приймає Президент України, спрямованих на планомірне переведення національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на роботу і функціонування в умовах мирного часу, а Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – на організацію і штати мирного часу;

{Абзац шостий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5404-VI від 02.10.2012}

мобілізаційний план – сукупність документів, які визначають зміст, обсяги, виконавців, порядок і строки здійснення заходів щодо мобілізаційного розгортання Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, системи забезпечення життєдіяльності населення на функціонування в умовах особливого періоду;

{Абзац сьомий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5404-VI від 02.10.2012}

мобілізаційні завдання (замовлення) – окремі вимоги мобілізаційного плану щодо номенклатури, обсягів виробництва необхідної продукції, утворення і підготовки до розгортання спеціальних формувань, а також

затверджені в установленому порядку першочергові заходи мобілізаційної підготовки, які доводяться для виконання до центральних і місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування. До підприємств, установ і організацій, що залучаються до виконання мобілізаційних завдань (замовлень), мобілізаційні завдання (замовлення) доводяться на підставі затверджених основних показників мобілізаційного плану і договорів (контрактів), що укладаються в порядку, передбаченому законодавством;

{Абзац восьмий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2433-VI від 06.07.2010}

спеціальні формування – утворені в мирний час у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, підприємствами, установами і організаціями згідно з штатами і табелями до штатів автомобільні, авіаційні, водні, залізничні, медичні та інші формування, які після відповідної підготовки передаються під час мобілізації у встановленому порядку до Збройних Сил України, інших військових формувань для задоволення їх потреб, а також утворені відповідними центральними органами виконавчої влади – для забезпечення потреб галузей національної економіки;

основні показники мобілізаційного плану – розрахункові потреби держави на особливий період, сформовані в натуральному і вартісному обчисленні, для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та системи забезпечення життєдіяльності населення;

мобілізаційні потужності – виробничі потужності підприємств, установ і організацій, які створюються в мирний час для виробництва продукції і задоволення інших потреб держави в особливий період. Мобілізаційні потужності не підлягають приватизації, у тому числі в разі ліквідації підприємств, установ, організацій. Рішення щодо передачі мобілізаційних потужностей іншим підприємствам, установам і організаціям приймаються органами виконавчої влади, іншими державними органами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 2. Правова основа мобілізаційної підготовки та мобілізації

Правовою основою мобілізаційної підготовки та мобілізації є Конституція України, Закон України "Про оборону України", цей та інші закони України, а також видані відповідно до них нормативно-правові акти.

РОЗДІЛ 3 ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ МИРОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

ЗАКОН УКРАЇНИ «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 22-23, ст.202)

(витяг)

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

міжнародні операції з підтримання миру і безпеки – міжнародні дії або заходи, спрямовані на виконання миротворчих чи гуманітарних завдань, які здійснюються за рішеннями Ради Безпеки ООН відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, ОБСЄ, інших міжнародних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН, а так само дії і заходи багатонаціональних сил, багатонаціональних військових формувань високої готовності, які проводяться під загальним контролем Ради Безпеки ООН з метою:

запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів;

врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх конфліктів за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН, що може включати, зокрема, спостереження і контроль за додержанням угод про припинення вогню та інших ворожих дій, роз'єднання сторін, які конфліктують, роззброєння і розформування їх підрозділів, виконання інженерних та інших робіт;

боротьби з міжнародним тероризмом і піратством;

ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру;

подання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх конфліктів;

виконання поліцейських функцій по забезпеченню безпеки і додержання прав людини;

подання допомоги у подоланні наслідків конфліктів та відновлення миру;

усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії;

національний контингент – військові підрозділи, оснащені відповідним озброєнням і військовою технікою, засобами підтримки і зв'язку, що

направляються Україною для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, у тому числі у складі багатонаціональних військових формувань високої готовності військові підрозділи Збройних Сил України, інших військових формувань, котрі входять до складу об'єднаних військових підрозділів, що створюються спільно з іншими державами для участі у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (спільні батальйони тощо);

національний персонал – окремі військовослужбовці Збройних Сил України, інших військових формувань, поліцейські, особи начальницького і рядового складу державних органів, які можуть оснащуватися вогнепальною (стрілецькою) зброєю та боєприпасами до неї відповідно до пропозицій міжнародних організацій у сфері безпеки, а також працівники Збройних Сил України, інших військових формувань, державних органів і установ України, які направляються Україною для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки і не входять до складу національного контингенту;

матеріально-технічні ресурси та послуги – матеріально-технічні ресурси та послуги, що надаються Україною для використання в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, у тому числі бойова і спеціальна техніка, окремі види озброєнь, засоби зв'язку, транспортні засоби з екіпажами, продовольство, медикаменти тощо;

багатонаціональне військове формування високої готовності – військове формування з високим ступенем готовності, що складається з сил та засобів збройних сил держав – членів та/або держав – партнерів відповідної міжнародної організації і створюється на виконання рішень Ради Безпеки ООН, Північноатлантичної Ради НАТО, Ради Європейського Союзу, інших міжнародних організацій, а також у рамках міжнародних договорів України з метою залучення до виконання завдань за призначенням;

оперативне чергування – перебування визначених сил і засобів Збройних Сил України у відповідному стані готовності до виконання завдань за призначенням.

Стаття 2. Умови участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки

Україна виключно на умовах, зазначених у рішенні Президента України, що схвалюється Верховною Радою України у випадках, передбачених Конституцією та законами України, та у порядку, встановленому цим Законом, бере участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки:

Організації Об'єднаних Націй, рішення на проведення яких прийнято Радою Безпеки ООН;

Організації з безпеки і співробітництва в Європі чи інших міжнародних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН;

багатонаціональних сил, що створюються за згодою Ради Безпеки ООН, дії та заходи яких здійснюються під загальним контролем Ради Безпеки ООН; багатонаціональних військових формувань високої готовності.

Участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки здійснюється шляхом надання національного контингенту, національного персоналу, а також матеріально-технічних ресурсів та послуг у розпорядження відповідних органів, які визначаються рішенням про проведення такої операції.

Україна бере участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі багатонаціональних військових формувань високої готовності шляхом здійснення оперативного чергування, направлення національного контингенту і національного персоналу у розпорядження органів, які визначаються рішеннями про проведення таких операцій, а також надання матеріально-технічних ресурсів та послуг.

Стаття 3. Внесення пропозиції щодо участі України в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки

Пропозиція щодо участі України в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки вноситься до Ради національної безпеки і оборони України Міністерством закордонних справ України за погодженням з Міністерством оборони України та іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади. Пропозиція має включати наявні на момент її внесення дані про район дії національного контингенту чи національного персоналу, про їх завдання, загальну чисельність, про тип і склад озброєння, військової техніки, підпорядкованість, строки перебування та порядок їх продовження, порядок заміни та умови виведення, про гарантії і компенсації військовослужбовцям військових формувань, працівникам Збройних Сил України, інших військових формувань, поліцейським, працівникам інших державних органів і цивільних установ України та членам їх сімей, а також інформацію про порядок фінансування витрат, пов'язаних з участю України в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки.

Рада національної безпеки і оборони України, визнаючи відповідність такої участі національним інтересам і законодавству України, в тому числі міжнародним зобов'язанням України відповідно до Статуту ООН, враховуючи можливості фінансування та матеріально-технічного забезпечення, рівень безпеки громадян України, які братимуть участь у операції з підтримання миру і безпеки у складі національного контингенту чи національного персоналу, вносить пропозицію щодо участі України в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки на розгляд Президента України.

Стаття 4. Прийняття рішень щодо участі України в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки

Рішення про направлення національного контингенту чи національного персоналу для участі України у міжнародній операції з підтримання миру і безпеки, а також з питань надання матеріально-технічних ресурсів та послуг приймає Президент України з одночасним поданням до Верховної Ради України законопроекту про схвалення рішення в частині щодо направлення

національного контингенту. Разом з законопроектом подається інформація, зазначена у частині першій статті 3 цього Закону.

Рішення Президента України про направлення національного контингенту України до іншої держави для участі в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки, скріплене підписами Прем'єр-міністра України та міністра, відповідального за виконання цього рішення, підлягає схваленню Верховною Радою України відповідно до пункту 23 статті 85 Конституції України. Поданий Президентом України законопроект про схвалення рішення щодо направлення Україною національного контингенту до іншої держави як невідкладний розглядається Верховною Радою України позачергово.

Рішення про надання Україною матеріально-технічних ресурсів і послуг для використання в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки приймає Кабінет Міністрів України відповідно до рішення Президента України щодо участі України в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки.

Стаття 5. Комплектування національного контингенту і національного персоналу

національний контингент і національний персонал комплектуються громадянами України – військовослужбовцями та працівниками Збройних Сил України, поліцейськими, особами начальницького і рядового складу інших військових формувань та інших державних органів і цивільних установ України, які мають необхідну професійну і психологічну підготовку.

Включення громадян України до складу національного контингенту або національного персоналу здійснюється виключно на добровільній основі.

Стаття 6. Підготовка громадян України для участі в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки

Громадяни України, які включаються до складу національного контингенту або направляються для участі в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки як національний персонал, попередньо проходять спеціальну підготовку у відповідних учбових, спеціальних центрах або у визначених органах військового управління, військових частинах (підрозділах).

Стаття 7. Повернення та відкликання національного контингенту і національного персоналу, які брали участь у міжнародній операції з підтримання миру і безпеки

Національний контингент і національний персонал, які були направлені до іншої країни для участі в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки, повертаються до України після завершення операції. Вони можуть бути також відкликані до завершення операції з підтримання миру і безпеки в разі, якщо їх подальша участь у зазначеній операції стає недоцільною через суттєву зміну міжнародної військово-політичної обстановки чи обставин у регіоні перебування, припинення фінансування та через інші причини. Рішення про відкликання національного контингенту та національного персоналу приймається з урахуванням міжнародних зобов'язань України

Президентом України за поданням Міністерства закордонних справ України, узгодженим з Міністерством оборони України, або за пропозицією Верховної Ради України.

Стаття 8. Соціальний захист учасників міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки та членів їх сімей

Соціальний захист учасників міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки і членів їх сімей забезпечується згідно з законами України.

Якщо міжнародними договорами або угодами, в яких бере участь Україна, встановлені більш високі гарантії захисту учасників міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки, ніж ті, що передбачені законодавством України, то застосовуються норми відповідного міжнародного договору або міжнародної угоди.

Вислуга років і трудовий стаж громадян України за час виконання обов'язків у складі національного контингенту і національного персоналу обчислюються з розрахунку один місяць за три місяці.

Стаття 9. Фінансове забезпечення участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки

Фінансування витрат, пов'язаних з участю України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, може здійснюватися:

за рахунок коштів державного бюджету, за умови повного або часткового відшкодування цих витрат за рахунок коштів, які виділяються ООН, НАТО, ЄС, ОБСЄ або іншою міжнародною організацією для фінансування міжнародної операції з підтримання миру і безпеки або у рамках укладених міжнародних договорів України;

або за рахунок коштів державного бюджету;

або за рахунок коштів, які виділяються ООН, ОБСЄ або іншою міжнародною організацією для фінансування міжнародної операції з підтримання миру і безпеки.

Джерела фінансового забезпечення національного контингенту визначаються при схваленні Верховною Радою України рішення Президента України про участь України у міжнародній операції з підтримання миру і безпеки. Джерела фінансового забезпечення національного персоналу визначаються у порядку, встановленому законодавством. Порядок фінансового забезпечення національного контингенту і національного персоналу визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 10. Інформування Верховної Ради України про участь України у діяльності з підтримання міжнародного миру і безпеки

Кабінет Міністрів України щорічно подає Верховній Раді України доповідь про участь України в діяльності по підтриманню чи відновленню міжнародного миру і безпеки.

ЗАКОН УКРАЇНИ
«Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України
до інших держав»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 19, ст.144)

(витяг)

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

підрозділ Збройних Сил України – військовий підрозділ, що належить до сухопутних військ (військ наземної оборони), повітряних, військово-морських, спеціальних сил (військ), Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, має постійну чи тимчасову організацію, оснащений легкою зброєю чи важкою бойовою технікою, яка підпадає під дію Договору про звичайні збройні сили в Європі, перебуває під командуванням особи, відповідальної перед Україною та іншою державою за поведінку своїх підлеглих, які зобов'язані додержуватися внутрішньої дисципліни, норм міжнародного права, і направляється до іншої держави з метою виконання бойових, миротворчих або гуманітарних завдань;

особи військового персоналу – військовослужбовці, які проходять військову службу в підрозділах Збройних Сил України і направляються до іншої держави;

особи цивільного персоналу – особи, які працюють за трудовим договором у підрозділах Збройних Сил України і є громадянами України.

Стаття 2. Підстави направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав і перебування їх в цих державах

Підрозділи Збройних Сил України можуть направлятися до інших держав та перебувати на території цих держав лише тимчасово на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

Стаття 3. Зміст міжнародного договору про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав і їх тимчасове перебування на території цих держав

Міжнародний договір, згода на обов'язковість якого надається Верховною Радою України, про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав і їх тимчасове перебування на території цих держав має передбачати:

мету, строк та порядок перебування;

види діяльності та підпорядкованість підрозділів Збройних Сил України;

місце і межі дислокації підрозділів Збройних Сил України;

склад та структуру підрозділів Збройних Сил України, а також типи і

кількість озброєння та військової техніки;

чисельність осіб військового і цивільного персоналу;

правовий статус осіб військового і цивільного персоналу;

порядок в'їзду (виїзду) до (з) держави перебування;

маршрути пересування територією держави перебування;

порядок проведення митного та прикордонного контролю, перевезення зброї, військової техніки, іншого майна;

порядок здійснення контролю за діяльністю підрозділів Збройних Сил України на території іншої держави;

питання виплати компенсаційних сум особам військового і цивільного персоналу, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків), пов'язаних з участю у наданні військової допомоги іншим державам, спільних військових навчаннях та маневрах у рамках військового співробітництва, а також членам сімей зазначених осіб, які загинули, померли, пропали безвісти під час виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків);

питання юрисдикції, пов'язані з перебуванням підрозділів Збройних Сил України на території іншої держави;

порядок повернення або відкликання підрозділів Збройних Сил України з території іншої держави;

умови денонсації міжнародного договору України;

фінансові, матеріально-технічні та інші питання, пов'язані із забезпеченням перебування підрозділів Збройних Сил України на території іншої держави, що впливають із міжнародних зобов'язань сторін за міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 4. Перетинання державного кордону України особами військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України

Особи військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України перетинають державний кордон України відповідно до законів України та міжнародних договорів України з додержанням встановленого порядку митного та прикордонного контролю, перевезення зброї, військової техніки, іншого майна, необхідного для виконання покладених на них завдань.

Стаття 5. Транзит підрозділів Збройних Сил України через територію інших держав

Порядок та умови транзиту підрозділів Збройних Сил України через територію інших держав визначаються міжнародними договорами України, укладеними з цими державами.

Стаття 6. Внесення пропозиції щодо направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав

Пропозиція щодо направлення підрозділів Збройних Сил України до

іншої держави вноситься до Ради національної безпеки і оборони України Міністерством закордонних справ України разом з Міністерством оборони України за погодженням з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади. Пропозиція має включати наявні на момент її внесення дані про райони дій, завдання, загальну чисельність зазначених підрозділів, тип і склад їх озброєння, військової техніки, підпорядкованість, строки перебування та порядок їх можливого продовження, порядок заміни та умови виведення підрозділів, про гарантії і компенсації особам військового і цивільного персоналу, а також інформацію про порядок і умови відшкодування витрат, пов'язаних з виконанням підрозділами Збройних Сил України покладених на них завдань у зв'язку з направленням до іншої держави і перебуванням на території цієї держави.

Рада національної безпеки і оборони України, визнаючи відповідність надання такої військової допомоги національним інтересам і законам України, у тому числі міжнародним зобов'язанням України згідно із Статутом ООН, враховуючи можливості фінансування та матеріально-технічного забезпечення, безпеки громадян України, які братимуть участь у наданні цієї допомоги, вносить пропозицію щодо направлення відповідних підрозділів Збройних Сил України до іншої держави на розгляд Президента України.

Стаття 7. Прийняття рішень щодо направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав

Рішення про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав приймає Президент України з одночасним поданням до Верховної Ради України законопроекту про схвалення такого рішення. Разом із законопроектом подається інформація, зазначена в частині першій статті 6 цього Закону.

Рішення Президента України про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав підлягає схваленню Верховною Радою України відповідно до пункту 23 статті 85 Конституції України. Поданий Президентом України законопроект про схвалення рішення щодо направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав як невідкладний розглядається Верховною Радою України позачергово.

Стаття 8. Відкликання підрозділів Збройних Сил України з інших держав

Підрозділи Збройних Сил України, які були направлені до інших держав, можуть бути відкликані у разі, якщо їх подальше перебування на території інших держав не відповідає національним інтересам України або порушуються зазначені в міжнародному договорі, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, умови їх перебування. Рішення про відкликання підрозділів Збройних Сил України приймається з урахуванням міжнародних зобов'язань України Президентом України за поданням Міністерства закордонних справ України, узгодженим з Міністерством

оборони України, або за зверненням Верховної Ради України.

Стаття 9. Порядок комплектування підрозділів Збройних Сил України, що направляються до інших держав

Комплектування посад у підрозділах Збройних Сил України, що направляються до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів, здійснюється виключно в добровільному порядку.

З військовослужбовцем, який проходить службу за контрактом та направляється до іншої держави для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів, підписується додаток до укладеного з ним контракту про проходження військової служби, що є невід'ємною частиною цього контракту, в якому зазначаються умови та порядок проходження військової служби у складі підрозділу, що направляється до іншої держави.

Безперервний строк служби осіб військового і роботи цивільного персоналу у складі підрозділів Збройних Сил України, направлених до іншої держави, не може перевищувати одного року.

Стаття 10. Навчання та спеціальна підготовка осіб військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України, що направляються до інших держав

Навчання та спеціальна підготовка осіб військового і цивільного персоналу, які зараховуються до підрозділів Збройних Сил України, що направляються до інших держав, проводяться у відповідних навчальних центрах та військових навчальних закладах.

Технічне, тилове, медичне, фінансове та інші види забезпечення підрозділів Збройних Сил України, що направляються до інших держав, здійснюються відповідно до закону та міжнародного договору України.

Стаття 11. Гарантії соціального захисту осіб військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України, що направляються до інших держав, та членів їх сімей

Особи військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України, які безпосередньо брали участь у бойових діях або у ліквідації наслідків застосування зброї масового ураження на території інших держав, користуються пільгами, передбаченими Законом України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" для учасників бойових дій. Обчислення вислуги років та стажу роботи для призначення відповідно до закону пенсій цим особам здійснюється у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Особи військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України, які були направлені до інших держав і стали особами з інвалідністю під час виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків), користуються пільгами, передбаченими Законом України "Про статус

ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" для осіб з інвалідністю внаслідок війни.

Особам військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України, що були направлені до інших держав і які стали особами з інвалідністю, а також членам сімей зазначених осіб, які загинули чи пропали безвісти під час виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків) або які померли внаслідок одержаних під час виконання цих обов'язків поранення, контузії, травми чи каліцтва, проводиться виплата компенсаційних та страхових сум у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Фінансове забезпечення заходів, пов'язаних з направленням підрозділів Збройних Сил України до інших держав

Фінансування витрат, пов'язаних із направленням підрозділів Збройних Сил України до інших держав та перебуванням їх на території цих держав, здійснюється з Державного бюджету України, якщо інше не передбачено міжнародним договором України.

Стаття 13. Орган, який забезпечує додержання порядку і дисципліни, збереження життя і здоров'я персоналу підрозділів Збройних Сил України під час перебування в інших державах

Забезпечення додержання порядку і дисципліни, збереження життя і здоров'я осіб військового і цивільного персоналу, які направляються до інших держав у складі підрозділів Збройних Сил України, покладається на Міністерство оборони України.

Стаття 14. Відповідальність за недодержання вимог Конституції України і законів України при направленні підрозділів Збройних Сил України до інших держав

Посадові особи, які допустили порушення вимог Конституції України і законів України щодо порядку направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав, притягаються до відповідальності згідно з законом.

Стаття 15. Відповідальність за порушення особами військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України законів інших держав

У разі порушення особами військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України законів інших держав під час перебування на території цих держав вони притягаються до відповідальності у порядку, передбаченому міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 16. Інформування Верховної Ради України про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав

Міністерство оборони України щорічно подає Президенту України і Верховній Раді України доповідь про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав та про результати їх діяльності на території цих держав.

ЗАКОН УКРАЇНИ
«Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 17, ст.122)

(витяг)

Розділ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

підрозділ збройних сил іншої держави (далі – підрозділ збройних сил) – військове формування іноземної держави, що має постійну чи тимчасову організацію, належить до сухопутних (наземних), морських, повітряних або спеціальних військ (сил) цієї держави, оснащене легкою зброєю чи важкою бойовою технікою, перебуває під командуванням особи, відповідальної перед своєю державою і законами України за поведінку своїх підлеглих, які зобов'язані дотримуватися внутрішньої дисципліни, законів України, норм міжнародного права, та яке направляється в Україну з конкретною метою, визначеною міжнародним договором України;

особи військового персоналу – військовослужбовці, які проходять військову службу в підрозділах збройних сил інших держав, що направляються в Україну;

особи цивільного персоналу – особи, які працюють у підрозділах збройних сил інших держав, що направляються в Україну, і не є громадянами України;

члени сімей осіб військового і цивільного персоналу – члени сімей військовослужбовців чи осіб цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав, які знаходяться на їх утриманні, разом з ними перебувають в Україні і не є її громадянами;

місце дислокації підрозділів збройних сил інших держав – позначена в договорі територія, акваторія, на яких розміщуються підрозділи.

Стаття 2. Підстави для допуску підрозділів збройних сил інших держав на територію України

Допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України здійснюється на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

Стаття 3. Мета перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України

Підрозділи збройних сил інших держав можуть бути допущені на територію України з метою:

а) участі у спільних з підрозділами Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань військових навчань та інших заходах щодо вдосконалення бойової підготовки військ, обміну досвідом у рамках домовленостей (договорів) про міжнародне військово-співробітництво, в тому числі для підготовки спільних військових підрозділів, створюваних в рамках військового співробітництва за міжнародними договорами України;

б) транзитного переміщення підрозділів збройних сил інших держав через територію України. При цьому строки переміщення цих підрозділів через територію України не можуть перевищувати 10 діб, якщо інше не передбачене міжнародним договором України;

в) надання Україні, на її прохання, військової допомоги у відсічі (відверненні, припиненні) збройної агресії з боку третьої країни (третіх країн);

г) надання Україні, на її прохання, допомоги у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, викликаних природними і техногенними наслідками;

д) обслуговування тимчасово розміщених на території України відповідно до міжнародних договорів України військових частин;

е) надання Україні, на її прохання, допомоги у вигляді проведення на її території міжнародної операції з підтримання миру і безпеки на підставі рішення ООН та/або ЄС.

Стаття 4. Обмеження допуску підрозділів збройних сил інших держав на територію України

1. Забороняється допуск та перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав, оснащених ядерною, хімічною, бактеріологічною та іншими видами зброї масового ураження, а також зброї, яка має складові частини ядерного, хімічного, бактеріологічного озброєння, та іншої зброї масового ураження.

2. Потенційні носії ядерної зброї, інших видів масового ураження допускаються відповідно до міжнародного договору України для короткострокового розміщення на території України за умови забезпечення належного контролю з боку України за їх перебуванням.

3. Забороняється допуск та перебування на території України підводних човнів та надводних суден, які обладнані ядерними енергетичними установками і є потенційними джерелами забруднення морських басейнів Чорного і Азовського морів.

4. Забороняється допуск на територію України підрозділів збройних сил держав, які не визнали її незалежність та територіальну цілісність або висувають до неї територіальні претензії, здійснюють проти України збройну агресію.

5. У разі введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного або воєнного стану в інтересах національної безпеки може бути встановлено додаткові обмеження або заборону на допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України.

Стаття 5. Вимоги до міжнародного договору України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України

1. Необхідними умовами, яким має відповідати міжнародний договір України щодо порядку допуску і умов перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав, є:

а) тимчасовість, тобто чітка визначеність та обмеженість у часі до досягнення мети такого перебування;

б) відповідність такого перебування національним інтересам України;

в) незавдання таким перебуванням перешкод розвитку відносин України з третіми державами та зміцненню міжнародної колективної безпеки;

г) додержання підрозділами збройних сил інших держав, особами військового і цивільного персоналу, які входять до їх складу, а також членами їх сімей законів України, утримання від будь-якої політичної діяльності в Україні, а також від іншої діяльності, не сумісної з її національними інтересами;

д) незастосування підрозділів збройних сил інших держав всупереч воєнно-політичним та іншим інтересам України, вимогам Статуту ООН щодо дій по підтриманню миру та безпеки, іншим нормам міжнародного права.

2. Міжнародний договір про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України, згода на обов'язковість якого надається Верховною Радою України, має передбачати:

а) мету, строк та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України, види їх діяльності та підпорядкованість;

б) склад і структуру підрозділів збройних сил інших держав (іншої держави), чисельність осіб військового та цивільного персоналу, а також типи і кількість озброєння та військової техніки;

в) місце і межі дислокації підрозділів та обмеження щодо пересування осіб їх військового і цивільного персоналу;

г) порядок в'їзду на територію України і виїзду з України підрозділів, а також осіб їх військового і цивільного персоналу не в складі цих підрозділів;

д) маршрути транзиту підрозділів збройних сил інших держав через територію України;

е) порядок застосування підрозділів збройних сил інших держав під час їх перебування в Україні;

є) умови та порядок використання підрозділами збройних сил інших держав баз, навчальних центрів, полігонів та інших об'єктів на території України;

ж) вимоги щодо охорони довкілля, утилізації та вивезення відходів;

з) розміри і порядок внесення плати за оренду земельних ділянок, іншого нерухомого майна, в тому числі жилих та інших приміщень, а також плати за користування водами, використання повітряного простору України, за аеронавігаційне, навігаційно-гідрографічне та інформаційне забезпечення підрозділів, надання їм комунальних, побутових та інших послуг;

и) порядок визначення та відшкодування шкоди, завданої Україні, третім державам або фізичним чи юридичним особам на території України внаслідок дій або бездіяльності підрозділів, осіб їх військового і цивільного персоналу;

і) порядок реалізації права осіб військового персоналу підрозділів щодо носіння зброї та її застосування;

ї) умови використання на території України державної символіки держав, підрозділи збройних сил яких допускаються в Україну;

й) порядок здійснення контролю за діяльністю підрозділів збройних сил інших держав на території України, включаючи можливість проведення раптових перевірок дотримання підрозділами збройних сил інших держав умов договору;

к) питання юрисдикції, пов'язані з перебуванням підрозділів на території України;

л) обов'язки інших держав перед Україною, що впливають з умов перебування підрозділів їх збройних сил на території України;

м) підстави для денонсації міжнародного договору України;

н) умови і порядок дострокового виведення підрозділів збройних сил інших держав з території України;

о) інші питання, пов'язані з перебуванням в Україні підрозділів збройних сил інших держав.

Стаття 6. Підстави для денонсації міжнародних договорів України щодо тимчасового перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав

1. Міжнародні договори України про тимчасове перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України підлягають денонсації в разі:

а) якщо подальше перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України загрожує національним інтересам України або якщо досягнуто визначену міжнародним договором України мету їх перебування;

б) недотримання або порушення підрозділами збройних сил інших держав вимог міжнародних договорів України, цього Закону та інших нормативно-правових актів;

в) втручання або загрози втручання підрозділів збройних сил інших держав у внутрішні справи України;

г) використання або загрози використання підрозділів збройних сил інших держав, які перебувають на території України, проти третіх держав;

д) якщо виникла загроза втрати іншою державою контролю за підрозділами її збройних сил на території України;

е) якщо держава, підрозділи збройних сил якої перебувають на території України, увійшла у воєнний конфлікт з третьою державою, внаслідок чого виникла загроза національним інтересам України;

є) порушення мети перебування підрозділу збройних сил інших держав на території України та національних інтересів України.

Розділ II. ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ПРО ДОПУСК ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ ІНШИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНУ

Стаття 7. Внесення пропозиції щодо допуску підрозділів збройних сил інших держав на територію України

1. Пропозиція щодо допуску підрозділів збройних сил інших держав на територію України, у тому числі тих, що братимуть участь у міжнародній операції з підтримання миру і безпеки, вноситься до Ради національної безпеки і оборони України Міністерством закордонних справ України разом з Міністерством оборони України за погодженням у необхідних випадках з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади. Пропозиція має включати наявні на момент її внесення дані про райони розташування, завдання, загальну чисельність зазначених підрозділів, про типи і кількість озброєння, військової техніки, підпорядкованість, строки перебування та порядок їх продовження, порядок заміни та умови виведення, а також інформацію про відшкодування Україні можливих витрат, пов'язаних з перебуванням на її території цих підрозділів.

2. Рада національної безпеки і оборони України, визнаючи відповідність допуску підрозділів збройних сил інших держав на територію України національним інтересам і законам України, в тому числі її міжнародним зобов'язанням, та згідно зі Статутом ООН з урахуванням того, що відповідними міжнародними договорами України передбачається відшкодування витрат, пов'язаних з перебуванням зазначених підрозділів в Україні, забезпечення на належному рівні безпеки громадян України в умовах такого перебування, вносить пропозицію про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України на розгляд Президента України.

Стаття 8. Прийняття рішень щодо допуску підрозділів збройних сил інших держав на територію України

1. Президент України на підставі зазначеної у частині другій статті 7 цього Закону пропозиції приймає рішення про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України.

2. Рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України відповідно до пункту 23 статті 85 Конституції України підлягає схваленню Верховною Радою України, яка розглядає питання про таке схвалення як невідкладне позачергово.

Рішення про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України не вноситься на схвалення Верховної Ради України, якщо такий допуск передбачений міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

3. Пропозиції щодо допуску в Україну підрозділів збройних сил інших держав та перебування їх на території України в рамках військового співробітництва можуть вноситися на підставі узгоджених з відповідними

державами і затверджених Президентом України планів військового співробітництва відповідно до міжнародних договорів України на рік чи інший період. Вони розглядаються, узгоджуються і схвалюються в порядку, визначеному статтею 7 цього Закону та цією статтею.

4. Пропозиція щодо допуску в Україну підрозділів збройних сил інших держав для участі в багатонаціональних навчаннях вноситься щороку разом з проектом плану проведення багатонаціональних навчань за участю підрозділів Збройних Сил України на території України та їх участі в багатонаціональних навчаннях поза межами України на відповідний рік, який подається для затвердження Президентом України. Зазначена пропозиція розглядається, узгоджується і схвалюється в порядку, визначеному статтею 7 цього Закону та частинами першою і другою цієї статті.

5. Рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України набирає чинності після його схвалення Верховною Радою України.

Стаття 9. Реалізація рішень щодо дострокового виведення підрозділів збройних сил інших держав з території України

Рішення щодо дострокового виведення підрозділів збройних сил інших держав з території України реалізуються органами виконавчої влади України після денонсації Україною відповідного міжнародного договору у встановленому законодавством України порядку.

Розділ III. ЗАСАДИ ТА УМОВИ ПЕРЕБУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ ІНШИХ ДЕРЖАВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Стаття 10. Порядок в'їзду на територію України і виїзду за її межі підрозділів збройних сил інших держав

1. Підрозділи збройних сил інших держав, особи їх військового і цивільного персоналу можуть перебувати в Україну на автомобільних чи залізничних транспортних засобах, морських і річкових суднах та військових кораблях або повітряних суднах і перебувати в Україні чи здійснювати транзит через її територію згідно з цим Законом та міжнародними договорами України.

2. Особи військового і цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав під час перетинання державного кордону України при собі повинні мати:

а) дійсні національні паспорти або документи, що їх замінюють;

б) офіційні посвідчення особи з фотокарткою, якщо в'їзд провадиться за загальним списком, а командир підрозділу може підтвердити свою особу дійсним національним паспортом або документом, що його замінює.

3. Військовослужбовці при перетинанні державного кордону повинні бути одягнені у військову форму та мати встановлені розпізнавальні знаки.

4. Особи військового і цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав, їх особисті речі та зброя підрозділів збройних сил інших держав

під час перетинання державного кордону України підлягають прикордонному і митному контролю. У разі перетинання зазначеними підрозділами державного кордону України для надання Україні, на її прохання, допомоги у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій вони підлягають прикордонному та митному контролю за спрощеним порядком, який визначається Кабінетом Міністрів України. Іноземні військові кораблі (судна), бойові та військово-транспортні повітряні судна, а також військова техніка, що прибувають до України чи вибувають за її межі, митному огляду не підлягають. Мирний прохід через територіальне море України іноземних військових кораблів (суден) та їх заходження у внутрішні води і порти України здійснюються згідно з законодавством України.

5. Підрозділи збройних сил інших держав, які прибувають в Україну на підставах, визначених статтею 2 цього Закону, та особи військового і цивільного персоналу у складі цих підрозділів зобов'язані виконувати вимоги встановлених в Україні санітарних норм і правил.

6. Особи військового і цивільного персоналу, які прибувають в Україну у складі підрозділів збройних сил інших держав, звільняються від одержання в'їзних віз та обов'язкової реєстрації національних паспортів або документів, що їх замінюють, в реєстраційному органі України. Звільнення від реєстрації паспортів або документів, що їх замінюють, не поширюється на випадки проживання осіб військового і цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав за межами дислокації цих підрозділів.

7. Виїзд з України підрозділів збройних сил інших держав та вивезення військового майна і техніки здійснюються в такому ж порядку, який встановлено для їх в'їзду в Україну.

8. Члени сімей осіб військового і цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав здійснюють в'їзд в Україну та виїзд з України з дотриманням вимог Закону України "Про правовий статус іноземців" з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

9. Особи військового та цивільного персоналу підрозділів інших держав при в'їзді на територію України заповнюють офіційні сертифікати про стан здоров'я, підтверджуючи, що серед особового складу підрозділів цих держав немає інфекційних захворювань.

Стаття 11. Умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України

1. Підрозділи збройних сил інших держав, що перебувають на території України, особи військового і цивільного персоналу, які входять до їх складу, та члени їх сімей повинні:

- а) додержуватися Конституції України і законів України;
- б) шанувати традиції та звичаї Українського народу і не завдавати шкоди національним інтересам України, не посягати на права, свободи та законні інтереси громадян України, а також іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

2. Особи військового і цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав, що тимчасово перебувають на території України, не можуть претендувати на набуття будь-яких прав на постійне проживання на її території.

Стаття 12. Права, свободи, обов'язки і відповідальність осіб військового і цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав

1. Особи військового і цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав та члени їх сімей, які перебувають на території України, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією України, законом чи міжнародними договорами України.

2. У разі, коли особа військового чи цивільного персоналу підрозділу збройних сил іншої держави, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення на території України, перебуває за її межами, питання про притягнення її до відповідальності вирішується згідно із законом та міжнародними договорами України.

3. Особи військового персоналу підрозділів збройних сил інших держав під час перебування на території України мають право на носіння військової форми одягу своєї держави, на носіння та застосування зброї під час виконання у встановленому порядку обов'язків військової служби в межах місць дислокації цих підрозділів, а також у місцях проведення ними військових навчань і підготовки підрозділів відповідно до мети перебування в Україні. У разі порушення зазначених вимог зброя та боєприпаси, що належать особам військового персоналу, вилучаються відповідними органами України в установленому порядку.

Стаття 13. Санітарно-епідеміологічний нагляд, державний ветеринарний контроль та медичне забезпечення підрозділів збройних сил інших держав

1. Заходи щодо запобігання поширенню захворювань і шкідників, які передаються людьми, тваринами і рослинами, в місцях дислокації підрозділів збройних сил інших держав та контроль за цим здійснюються згідно із законодавством України.

2. Санітарно-епідеміологічний нагляд, державний ветеринарний контроль у місцях дислокації підрозділів збройних сил інших держав здійснюють відповідні органи державної влади України та їх посадові особи відповідно до законів України.

3. У разі неможливості забезпечення іноземною державою достатнім медичним обслуговуванням осіб свого військового і цивільного персоналу та членів їх сімей під час перебування в Україні їх медичне обслуговування може проводитися на договірних умовах військово-медичними закладами Збройних Сил України та інших військових формувань, а при необхідності – іншими

лікувально-медичними закладами.

Стаття 14. Охорона довкілля

1. Підрозділи збройних сил інших держав повинні дотримуватися встановлених законом України вимог щодо охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, запобігання забрудненню довкілля, погіршенню якості природних ресурсів.

2. Під час проведення зазначеними підрозділами військових навчань і використання тренувальних об'єктів не допускається порушення правил експлуатації озброєння, військової та іншої техніки.

3. Паливо і пально-мастильні матеріали, а також інші речовини, необхідні для експлуатації повітряних, морських, річкових суден та інших транспортних засобів, озброєння, військової та іншої техніки, використовуються підрозділами збройних сил інших держав з дотриманням вимог законодавства України щодо охорони довкілля.

4. Знищення боєприпасів, що не були використані підрозділами збройних сил інших держав під час перебування в Україні, провадиться відповідно до встановлених в Україні норм і правил за рахунок держав, яким належали боєприпаси, якщо інше не встановлене міжнародним договором.

5. Радіоактивні речовини та джерела іонізуючого випромінювання, призначені для використання підрозділами збройних сил інших держав у мирних цілях, підлягають реєстрації та контролю за їх використанням, які здійснюються відповідними органами виконавчої влади України.

6. У разі забруднення довкілля, погіршення якості природних ресурсів інша держава згідно з відповідним міжнародним договором України зобов'язана вжити заходів до відновлення попереднього стану довкілля або відшкодувати завдану шкоду, якщо забруднення довкілля чи погіршення якості природних ресурсів сталося з вини підрозділів її збройних сил.

Стаття 15. Транспортні засоби і маршрути підрозділів збройних сил інших держав

1. Транспортні засоби підрозділів збройних сил інших держав реєструються у відповідних реєстраційних органах України і використовуються з дотриманням вимог нормативно-правових актів, у тому числі щодо обмеження рівня шуму, вмісту шкідливих речовин у відпрацьованих газах тощо.

2. Транспортні маршрути для переміщення підрозділів збройних сил інших держав, озброєння, важкої техніки, небезпечних матеріалів, види транспорту та інші істотні умови перевезень узгоджуються з відповідними органами виконавчої влади України.

3. В Україні визнаються як діючі посвідчення на право керування транспортними засобами або військовий дозвіл на водіння, що відповідають Конвенції про дорожній рух і видані відповідними державними органами іншої держави, підрозділи збройних сил якої допущені в Україну.

4. Представники підрозділів збройних сил інших держав можуть залучатися до регулювання руху транспортних засобів, включаючи регулювання на місцях аварії та регулювання руху транспорту з небезпечним вантажем.

Стаття 16. Зв'язок та радіоелектронні засоби підрозділів збройних сил інших держав

1. Присвоєння радіочастот і позивних сигналів, оформлення дозволів на використання радіоелектронних засобів на території України, а також на їх ввезення підрозділами збройних сил інших держав на територію України та державний нагляд за роботою цих засобів здійснюються відповідно до законодавства України.

2. Підрозділи збройних сил інших держав використовують присвоєні радіочастоти для радіоелектронних засобів за наявності відповідних дозволів. Питання про зміну радіочастот вирішуються в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

3. Строк використання присвоєних радіочастот не може перевищувати строку перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України. Після закінчення строку перебування відповідні дозволи на використання радіочастот скасовуються.

4. Підрозділи збройних сил інших держав вживають усіх необхідних заходів для запобігання створенню перешкод у роботі засобів зв'язку та радіоелектронних засобів України.

5. Підрозділи збройних сил інших держав, при необхідності, мають право встановлювати та використовувати тимчасові засоби далекого зв'язку, включаючи радіостанції (за винятком об'єктів радіомовлення), дозвіл на використання яких надається у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 17. Обмеження права власності на окремі види майна та на користування надрами підрозділів збройних сил інших держав

1. У володінні і користуванні підрозділів збройних сил інших держав, які перебувають на території України, та у власності осіб військового і цивільного персоналу цих підрозділів і членів їх сімей не може перебувати майно, включене до переліку видів майна, що не може за законом України перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України, якщо інше не передбачено цим Законом чи відповідним міжнародним договором.

2. Підрозділам збройних сил інших держав на території України забороняється проводити геологічне вивчення надр і розробляти родовища корисних копалин. Особи військового та цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав негайно сповіщають місцеві органи виконавчої влади про знайдені на територіях (в акваторіях) їх тимчасового перебування скарби, археологічні цінності, дорогоцінні метали та каміння тощо і передають

їх уповноваженим для цього державним органам.

3. Об'єкти та засоби систем водопостачання, енергозбереження, національної системи навігаційно-гідрографічного забезпечення безпеки судноплавства у територіальних водах України та Державної системи геодезичних знаків оренді не підлягають. Надання Україною послуг зазначених систем та відповідна оплата цих послуг заінтересованими сторонами здійснюються на договірних засадах згідно з законодавством України, якщо інше не передбачено міжнародним договором України.

Стаття 18. Страхування осіб військового і цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав та членів їх сімей

1. Особи військового і цивільного персоналу підрозділів збройних сил інших держав та члени їх сімей користуються на території України правом на страховий захист нарівні з громадянами України.

2. Будь-який вид страхування, пов'язаний з перебуванням підрозділів збройних сил інших держав на території України, здійснюється відповідно до законодавства України.

Стаття 19. Податки, збори та інші обов'язкові платежі

Податки, збори та інші обов'язкові платежі, пов'язані з перебуванням підрозділів збройних сил іншої держави на території України, сплачуються відповідно до закону України, якщо міжнародним договором України не передбачене інше.

Стаття 20. Діяльність медіа підрозділів збройних сил інших держав

Діяльність медіа підрозділів збройних сил інших держав провадиться на території України відповідно до законів України.

Стаття 21. Обов'язки інших держав перед Україною

1. Інші держави у зв'язку з перебуванням їх на території України відповідно до міжнародних договорів України зобов'язані:

а) завчасно інформувати Кабінет Міністрів України про кожний випадок призначення на посаду чи звільнення з посади командира (начальника) підрозділу своїх збройних сил на території України не пізніше ніж через три доби після такого призначення на посаду або звільнення з посади;

б) забезпечити відшкодування в порядку, визначеному міжнародним договором України, шкоди, заподіяної Україні, третім державам або фізичним чи юридичним особам на території України та в її виключній (морській) економічній зоні діями підрозділів своїх збройних сил, у тому числі діями або бездіяльністю осіб військового і цивільного персоналу цих підрозділів під час виконання покладених на них обов'язків;

в) вивести у встановлений міжнародним договором строк підрозділи своїх збройних сил з території України у разі закінчення строку дії відповідного міжнародного договору або денонсації його Україною.

2. Держави, чії підрозділи збройних сил допущені в Україну, можуть

мати й інші обов'язки перед Україною, передбачені цим Законом, а також міжнародними договорами України.

Стаття 22. Обов'язки командування підрозділів збройних сил інших держав, що перебувають на території України

1. Командування підрозділів збройних сил інших держав, що перебувають на території України, зобов'язане:

а) завчасно узгоджувати в установленому порядку з Міністерством оборони України плани проведення маневрів і військових навчань своїх підрозділів;

б) інформувати щокварталу Міністерство оборони України про фактичну чисельність осіб військового і цивільного персоналу, тип і кількість озброєння та військової техніки, а також про кількість інших матеріально-технічних засобів, які знаходяться на території України (за переліком, що визначається Міністерством оборони України);

в) знати місцезнаходження осіб військового і цивільного персоналу, озброєння, військової, спеціальної та іншої техніки, яка знаходиться на озброєнні відповідних підрозділів збройних сил інших держав;

г) вживати з метою підтримання порядку і дисципліни в межах наданих йому повноважень необхідних дисциплінарних заходів щодо осіб військового і цивільного персоналу за вчинені ними правопорушення. При цьому командування не має права здійснювати дисциплінарні повноваження стосовно військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань України, а також осіб військового і цивільного персоналу третьої держави.

2. Командування підрозділів збройних сил інших держав, що перебувають на території України, сприяє здійсненню відповідними органами виконавчої влади України контролю за дислокацією та переміщенням зазначених підрозділів, проведенням ними військових навчань, інших заходів оперативної та бойової підготовки згідно з цим Законом та міжнародними договорами України.

3. Командування підрозділів збройних сил інших держав, що перебувають на території України, не має право видавати накази, розпорядження та інші акти, що суперечать законам та міжнародним договорам України.

4. У разі, коли особа військового чи цивільного персоналу підрозділу збройних сил іншої держави підозрюється у вчиненні на території України кримінального правопорушення, командування підрозділу зобов'язане сприяти виконанню правоохоронними органами України своїх обов'язків щодо проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих дій відповідно до законів України і забезпечувати у разі необхідності участь у цих заходах (діях) осіб військового і цивільного персоналу.

Розділ IV. КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ ІНШИХ ДЕРЖАВ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ І ЗАКОНІВ УКРАЇНИ ЩОДО ДОПУСКУ ЦИХ ПІДРОЗДІЛІВ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

Стаття 23. Контроль за діяльністю підрозділів збройних сил інших держав та нагляд за додержанням ними законів України

1. Контроль за діяльністю підрозділів збройних сил інших держав на території України здійснюють у межах своїх повноважень Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, Міністерство оборони України, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до Конституції України, законів та міжнародних договорів України.

Стаття 24. Вирішення спорів

Спори, що виникають у зв'язку з тимчасовим перебуванням на території України підрозділів збройних сил інших держав, вирішуються шляхом проведення переговорів між Україною та іншими державами у порядку та на умовах, визначених відповідними міжнародними договорами. В разі відсутності таких договорів застосовуються інші взаємоприйнятні процедури врегулювання спорів.

Стаття 25. Відповідальність за порушення вимог Конституції і законів України щодо допуску підрозділів збройних сил інших держав на територію України

Посадові особи, які допустили порушення вимог Конституції і законів України щодо порядку допуску та умов перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України, притягаються до відповідальності згідно з законом України.

Стаття 26. Інформування про перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав

Міністерство оборони України щорічно подає Президенту України і Верховній Раді України інформацію про перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав.

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 23, ст.148)

(витяг)

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні: міжнародні передачі товарів – експорт, імпорт, реекспорт товарів, їх тимчасове вивезення за межі України або тимчасове ввезення на її територію, транзит товарів територією України, а також будь-які інші передачі товарів, що здійснюються за межами України;

експорт – продаж або передача на інших законних підставах товарів іноземним суб'єктам господарської та іншої діяльності з вивезенням або без вивезення цих товарів за межі митного кордону України, включаючи реекспорт товарів, у тому числі:

продаж або передача товарів в Україні посольству чи представнику будь-якої юридичної особи іноземної держави, іноземцю чи особі без громадянства;

продаж або передача в Україні чи за її межами права управління (контролю) товарами відповідно юридичній особі іноземної держави чи її представнику, іноземцю чи особі без громадянства, у тому числі через засоби зв'язку;

розкриття технології іноземцю чи особі без громадянства;

фактичне відвантаження товарів з метою подальшої їх передачі або переміщення за межі України;

ембарго (повне або часткове) – заборона чи обмеження експорту товарів до держав, визначених міжнародними організаціями, членом яких є Україна, або до держав, щодо яких проводиться відповідна національна політика;

імпорт – купівля або отримання на інших законних підставах від іноземних суб'єктів господарської та іншої діяльності товарів із ввезенням або без ввезення цих товарів в Україну, включаючи їх купівлю для власного споживання філіями та представництвами установ і організацій України, що знаходяться за її межами, а також дипломатичними представництвами та консульськими установами України за кордоном;

реекспорт – продаж або передача на інших законних підставах іноземним суб'єктам господарської та іншої діяльності з вивезенням або без вивезення за межі України товарів, раніше імпортованих в Україну;

транзит – перевезення товарів з однієї до іншої іноземної держави територією України між двома пунктами або в межах одного пункту пропуску

через державний кордон України, за винятком випадків, коли право власності чи право володіння та користування товаром у разі такого перевезення на території України в установленому порядку переходить від однієї до іншої особи;

тимчасове вивезення товарів – вивезення товарів з України до іноземної держави з наступним їх поверненням в Україну;

тимчасове ввезення товарів – ввезення товарів в Україну з іноземної держави з наступним їх вивезенням за межі України;

товари – товари військового призначення та подвійного використання;

товари військового призначення в сукупності чи окремо – це:

вироби військового призначення – озброєння, боєприпаси, військова та спеціальна техніка, спеціальні комплектуючі вироби для їх виробництва, вибухові речовини, а також матеріали та обладнання, спеціально призначені для розроблення, виробництва або використання зазначених виробів;

послуги військового призначення – надання іноземним юридичним чи фізичним особам в Україні або за її межами послуг, у тому числі посередницьких (брокерських), у сфері розроблення, виробництва, будівництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, управління, демілітаризації, знищення, збуту, зберігання, виявлення, ідентифікації, придбання або використання виробів чи технологій військового призначення, а також надання зазначеним юридичним особам іноземної держави чи її представникам або іноземцям послуг з фінансування таких робіт;

технології військового призначення – спеціальна інформація в будь-якій формі (за винятком загальнодоступної інформації), необхідна для розроблення, виробництва або використання виробів військового призначення та надання послуг військового призначення. Ця інформація може надаватися у формі технічних даних або технічної допомоги:

технічні дані – проекти, плани, креслення, схеми, діаграми, моделі, формули, специфікації, програмне забезпечення, посібники та інструкції, розміщені на папері або інших, у тому числі й електронних, носіях інформації;

технічна допомога – проведення інструктажів, надання консультацій, здійснення заходів з метою підвищення кваліфікації, навчання, практичного освоєння методів роботи;

базові технології – технології, які визначають принцип роботи і використання техніки, та елементи технологій, без яких військова техніка не може бути створена і використана;

товари подвійного використання – окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, спеціально не призначені для військового використання, а також послуги (технічна допомога), пов'язані з ними, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані у військових або терористичних цілях чи для розроблення, виробництва, використання товарів військового призначення, зброї масового знищення,

засобів доставки зазначеної зброї чи ядерних вибухових пристроїв, у тому числі окремі види ядерних матеріалів, хімічних речовин, бактеріологічних, біологічних та токсичних препаратів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

послуги (технічна допомога) подвійного використання – надання іноземним юридичним особам чи іноземцям в Україні або за її межами технічної підтримки, пов'язаної з ремонтом, розробленням, виробництвом, використанням, складанням, випробуванням, модифікацією, модернізацією, підтримкою в робочому стані, включаючи авторський та гарантійний нагляд, або будь-яке інше технічне обслуговування систем, обладнання та їх компонентів, програмного забезпечення та технологій, що підлягають державному експортному контролю. Послуга (технічна допомога) може набувати форми інструктажу, підвищення кваліфікації, навчання, практичного освоєння методів роботи, надання консультацій і може включати передачу технічних даних;

кінцеві споживачі – суб'єкти господарювання України, державні органи України, Збройні Сили України та інші військові формування, правоохоронні органи, іноземні суб'єкти господарської та іншої діяльності, які безпосередньо є споживачами товарів, відповідно імпортованих в Україну або експортованих з України;

військове кінцеве використання – використання будь-яких товарів з метою розроблення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, зберігання, виявлення, ідентифікації, придбання виробів військового призначення, у тому числі:

використання виробничого, випробувального або технологічного обладнання та його компонентів;

використання будь-яких складових частин зазначених товарів, а також обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій чи надання будь-яких послуг;

включення таких товарів до складу виробів військового призначення;

суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів – зареєстрований центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, державний замовник у сфері оборони та суб'єкт господарювання України, який має намір здійснювати або здійснює міжнародні передачі товарів, включаючи посередницьку (брокерську) діяльність;

дозвіл – документ, виданий центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, який надає право на експорт чи імпорт товарів. Дозвіл може бути разовим, генеральним або відкритим;

висновок – документ, виданий центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю,

який надає право на тимчасове ввезення або вивезення товарів чи їх транзит, проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про міжнародні передачі товарів військового призначення або про експорт товарів подвійного використання та інших товарів до держав, стосовно яких встановлено часткове ембарго на поставки таких товарів. Висновок може бути разовим, генеральним або відкритим;

разовий дозвіл чи висновок – дозвіл чи висновок, який надається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів або суб'єктам, зазначеним у частині третій статті 15 цього Закону для проведення відповідних переговорів або здійснення конкретної міжнародної передачі товарів визначеному кінцевому споживачу із зазначенням їх найменування, кількості, вартості, особливих умов поставки, назви іноземного суб'єкта господарської або іншої діяльності, держави призначення або походження товарів та їх кінцевого споживача;

генеральний дозвіл чи висновок – дозвіл чи висновок, який надається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для неодноразового проведення відповідних переговорів чи здійснення міжнародних передач товарів визначеному кінцевому споживачу із зазначенням їх найменування, особливих умов поставки, назви іноземного суб'єкта господарської або іншої діяльності, держави призначення або походження товарів та їх кінцевого споживача;

відкритий дозвіл чи висновок – дозвіл чи висновок, який надається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для неодноразового проведення відповідних переговорів чи здійснення міжнародних передач товарів із зазначенням тільки їх найменування, особливих умов поставки та назви держави призначення або походження товарів;

державний експортний контроль – комплекс заходів з контролю за міжнародними передачами товарів, їх використанням юридичною чи фізичною особою, що здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, та іншими державними органами з метою забезпечення захисту інтересів національної безпеки та відповідно до міжнародних зобов'язань України;

система внутрішньофірмового експортного контролю – комплекс заходів організаційного, правового, інформаційного та іншого характеру, що виконується суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів з метою дотримання ним та підпорядкованими йому структурними підрозділами вимог законодавства в галузі експортного контролю;

посередницька (брокерська) діяльність – будь-які дії суб'єкта господарювання України, що сприяють здійсненню міжнародних передач товарів військового призначення, включаючи дії з фінансування, транспортування чи експедирування вантажів, незалежно від походження таких товарів і території, на якій провадиться зазначена діяльність;

документ про гарантію – документ, який містить письмове зобов'язання

(підтвердження) уповноваженого на це державного органу України або іноземної держави щодо використання в заявлених цілях товарів і видається у формі міжнародного імпортного сертифіката, сертифіката підтвердження доставки чи іншого документа, що містить таке зобов'язання (підтвердження), а також документ, який містить письмове зобов'язання кінцевого споживача, що видається у формі сертифіката кінцевого споживача;

міжнародний імпортний сертифікат – документ, виданий уповноваженим на це державним органом держави-імпортера, який підтверджує зобов'язання імпортера імпортувати товари до своєї держави, а якщо товари не будуть до неї імпортовані, то не відправляти їх в інше місце без дозволу зазначеного державного органу;

сертифікат підтвердження доставки – документ, виданий уповноваженим на це державним органом держави-імпортера, який підтверджує, що зазначені в ньому товари доставлено до цієї держави;

сертифікат кінцевого споживача – документ, яким кінцевий споживач визначає місце та мету кінцевого використання (встановлення) товарів і гарантує, що ці товари не будуть використані в інших цілях, ніж зазначені в сертифікаті, не будуть передані іншому споживачу на території держави призначення або реекспортовані без дозволу відповідного державного органу, а також бере на себе інші гарантії (зобов'язання) щодо імпортованих товарів, передбачені умовами зовнішньоекономічного договору (контракту) чи вимогами держави – експортера товару.

Стаття 2. Сфера застосування Закону

Дія цього Закону поширюється на діяльність, пов'язану з міжнародними передачами товарів, включаючи надання посередницьких (брокерських) послуг, виробниче, науково-технічне та інше кооперування, демонстрування товарів як експонатів на міжнародних виставках та ярмарках з метою рекламування, проведення випробувань, торгівлю та операції з обміну ними.

Дія цього Закону не поширюється на:

переміщення товарів у зв'язку із заходами, що проводяться військовими формуваннями, правоохоронними органами, органами та підрозділами цивільного захисту України за її межами або підрозділами збройних сил інших держав на території України відповідно до міжнародних договорів України, якщо ними передбачені спеціальні механізми контролю за переміщенням таких товарів;

міжнародні передачі газової, спортивної чи мисливської зброї, зброї, що споряджається гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, іншої зброї, на яку поширюється дія дозвільної системи щодо обігу такої зброї, а також складові частини, патрони та боєприпаси до неї;

міжнародні передачі спеціальних засобів, що застосовуються під час охорони громадського порядку, за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

вивезення, ввезення згідно з міжнародними договорами табельної та службово-штатної зброї під час виконання службових обов'язків поліцейськими, військовослужбовцями, іншими особами, які відповідно до законодавства України мають право на носіння такої зброї;

ввезення на період проведення антитерористичної операції та/або запровадження воєнного стану відповідно до законодавства спеціальних засобів індивідуального захисту (каска, виготовлені відповідно до військових стандартів або технічних умов, чи їх еквіваленти та спеціально призначені для них компоненти (тобто підшоломи, амортизатори), код товару згідно з УКТ ЗЕД 6506 10 80 00; бронежилети, код товару згідно з УКТ ЗЕД 6211 43 90 00, виготовлені відповідно до військових стандартів або військових умов для потреб правоохоронних органів, Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, інших суб'єктів, що здійснюють боротьбу з тероризмом відповідно до закону;

міжнародні передачі технічних засобів розвідки, озброєння, боєприпасів, військової та спеціальної техніки, які прямо чи опосередковано використовуються розвідувальними органами для здійснення розвідувальної діяльності або для організації чи забезпечення її здійснення.

Кабінет Міністрів України може встановлювати перелік товарів, на міжнародні передачі яких не поширюється дія цього Закону у період дії воєнного стану на території України.

Стаття 3. Правова основа державного експортного контролю

Правову основу державного експортного контролю становлять Конституція України, цей та інші закони України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, інші нормативно-правові акти, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 4. Принципи державної політики в галузі державного експортного контролю

Державна політика в галузі державного експортного контролю формується відповідно до таких основних принципів:

пріоритетність національних інтересів України – політичних, економічних та військових, захист яких є необхідним для забезпечення національної безпеки;

обов'язковість виконання міжнародних зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки та встановлення державного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення і подвійного використання, а також забезпечення здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях;

законність;

здійснення експортного контролю тільки тією мірою, що необхідна для

досягнення його цілей;

узгодження процедур і правил державного експортного контролю з міжнародно-правовими нормами та практикою;

забезпечення взаємодії з міжнародними організаціями та іноземними державами в галузі державного експортного контролю з метою зміцнення міжнародної безпеки і стабільності, у тому числі з метою запобігання розповсюдженню зброї масового знищення та засобів її доставки.

Стаття 5. Методи здійснення державного експортного контролю

Методами здійснення державного експортного контролю є:

ідентифікація товарів, що передбачає встановлення відповідності конкретних товарів, які є об'єктами міжнародних передач, найменуванню та опису товарів, внесених до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю;

надання дозволів чи висновків на здійснення міжнародних передач товарів або проведення переговорів щодо здійснення таких передач;

здійснення митного контролю та митного оформлення товарів відповідно до законодавства;

застосування санкцій до суб'єктів господарювання, які порушили порядок здійснення таких передач, установлений цим Законом та іншими актами законодавства в галузі експортного контролю.

Стаття 6. Повноваження органів державної влади в галузі державного експортного контролю

Законодавчі основи державної політики в галузі державного експортного контролю визначає Верховна Рада України.

Загальне керівництво державною політикою в галузі державного експортного контролю відповідно до Конституції України здійснює Президент України.

Рада національної безпеки і оборони України координує діяльність та здійснює контроль за діями органів виконавчої влади в галузі державного експортного контролю.

Кабінет Міністрів України забезпечує здійснення державної політики в галузі державного експортного контролю.

Реалізацію державної політики в галузі державного експортного контролю забезпечують центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, а також міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, розвідувальні органи України, уповноважені згідно із законодавством здійснювати заходи в галузі державного експортного контролю. Зазначені органи виконавчої влади можуть також залучати до участі в здійсненні заходів державного експортного контролю інші центральні органи виконавчої влади, представництва України за кордоном та юридичних осіб, діяльність яких безпосередньо не пов'язана з державним експортним контролем, за згодою їх керівників.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, безпосередньо або спільно з іншими центральними органами виконавчої влади та розвідувальними органами України сприяє здійсненню діяльності, пов'язаної з міжнародною передачею товарів, коли це відповідає національним інтересам, передусім завдяки створенню нових і збереженню існуючих робочих місць у галузі високих технологій, або обмежує чи забороняє провадження такої діяльності в разі, коли це суперечить національним інтересам України, її міжнародним зобов'язанням, цілям боротьби з тероризмом, а також у разі, коли є підстави вважати, що зазначені товари належать до зброї масового знищення чи призначені для створення такої зброї, засобів її доставки, або за відсутності належних гарантій (зобов'язань) щодо кінцевого використання товарів.

Стаття 7. Обмін інформацією у процесі здійснення державного експортного контролю

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, має право отримувати безоплатно від інших органів виконавчої влади, суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів інформацію, необхідну для здійснення повноважень у галузі державного експортного контролю, використовувати її та здійснювати міжнародний обмін цією інформацією.

Інформація про міжнародні передачі товарів, отримана органами, що здійснюють державний експортний контроль, від органів виконавчої влади, суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів та в рамках міжнародного обміну такою інформацією, використовується виключно в цілях експортного контролю і захисту національних інтересів.

Обмін інформацією, пов'язаною з міжнародними передачами товарів, з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями не повинен суперечити законодавству України, її національним інтересам.

Розділ II. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ

Стаття 8. Порядок здійснення контролю за міжнародними передачами товарів

Порядок здійснення контролю за міжнародними передачами товарів установлюється Кабінетом Міністрів України відповідно до цього та інших законів України, актів Президента України залежно від конкретних груп товарів та видів їх міжнародних передач.

Стаття 9. Списки товарів, що підлягають державному експортному контролю

Найменування та опис товарів, міжнародні передачі яких підлягають державному експортному контролю, вносяться до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю (далі – списки).

Списки складаються за відповідними групами товарів центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, із залученням заінтересованих центральних органів виконавчої влади. До складання списків можуть також залучатися представники підприємств, наукових установ, організацій, а також їх об'єднань.

Списки затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 10. Застосування процедур державного експортного контролю з метою запобігання розповсюдженню зброї масового знищення, засобів її доставки та звичайних озброєнь

При отриманні центральними органами виконавчої влади, що здійснюють державний експортний контроль, та розвідувальними органами України, які беруть участь у заходах експортного контролю, інформації про наміри або можливість використання будь-яких товарів, не внесених до списків, у державах, що є їх кінцевими споживачами, для розроблення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, управління, зберігання, виявлення, ідентифікації або для розповсюдження зброї масового знищення чи засобів її доставки зазначені органи зобов'язані поінформувати про це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, який має право у зв'язку з цим застосовувати до таких товарів процедури державного експортного контролю.

Державний експортний контроль здійснюється також і стосовно експорту, імпорту або тимчасового вивезення товарів, не внесених до списків, у разі, коли:

такі товари ввозяться на територію України з наданням міжнародного імпортного сертифіката на вимогу держави-експортера;

експорт або тимчасове вивезення таких товарів за межі України здійснюється до держав, стосовно яких резолюціями Ради безпеки Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним законодавством встановлене повне або часткове ембарго на постачання таких товарів.

Якщо будь-якому суб'єкту господарювання повідомлено центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, або йому стало відомо іншим шляхом про можливість повного чи часткового використання будь-яких товарів, що передбачаються для експорту або тимчасового вивезення до інших держав, для розроблення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, управління, зберігання, виявлення, ідентифікації або для розповсюдження зброї масового знищення чи засобів її доставки, або для військового кінцевого використання у державах, стосовно яких резолюціями Ради безпеки Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним

законодавством установлене повне або часткове ембарго на постачання товарів військового призначення, цей суб'єкт зобов'язаний звернутися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, за отриманням дозволу на право здійснення експорту цих товарів незалежно від того, зазначені вони у списках чи ні.

Стаття 11. Експертиза в галузі державного експортного контролю

Експертиза в галузі державного експортного контролю проводиться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, для вирішення питання про можливість надання відповідних дозволів, висновків чи міжнародних імпорتنих сертифікатів, можливість проведення реєстрації суб'єктів господарювання, державних замовників у сфері оборони у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, як суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів або надання таким суб'єктам, державним замовникам повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, має право отримувати від центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, установ та організацій інформацію з питань, віднесених до їхньої компетенції, та залучати такі органи, установи та організації до проведення експертизи. У визначених законодавством випадках при проведенні експертизи центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, може залучати розвідувальні органи України.

Основними завданнями експертизи в галузі державного експортного контролю є:

оцінка стану забезпечення захисту інтересів національної безпеки, дотримання міжнародних зобов'язань України, пов'язаних з нерозповсюдженням зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеженням передач звичайних озброєнь, а також заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях;

оцінка значення експорту товарів з точки зору можливості створення в державі, яка є кінцевим споживачем цих товарів, зброї масового знищення або засобів її доставки, звичайних видів озброєння та військової техніки або придбання будь-яких товарів, що можуть бути використані у створенні зброї масового знищення чи засобів її доставки;

визначення належності найменувань та описів товарів, поданих на експертизу, до найменувань та описів товарів, внесених до відповідних списків товарів, що підлягають державному експортному контролю;

визначення походження товарів;

перевірка наявності гарантій щодо доставки товарів заявленому

кінцевому споживачу та їх використання у заявлених цілях;

оцінка стану додержання суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів законодавства в галузі державного експортного контролю, встановлення наявності в них відповідних систем внутрішньофірмового експортного контролю та організаційних документів, які регламентують роботу цих систем;

визначення можливості видачі дозволів на право експорту, імпорту товарів чи висновків на право транзиту товарів або проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на здійснення міжнародних передач товарів, а також доцільності скасування або зупинення дії цих дозволів (висновків) у разі виявлення фактів порушення законодавства в галузі державного експортного контролю;

визначення можливості надання суб'єктам здійснення міжнародних передач товарів імпортних сертифікатів, а також доцільності скасування або зупинення дії цих документів у разі виявлення фактів порушення законодавства в галузі державного експортного контролю;

визначення можливості проведення реєстрації суб'єктів господарювання, державних замовників у сфері оборони, які мають намір здійснювати міжнародні передачі товарів, у тому числі реєстрації юридичних чи фізичних осіб України, що мають намір провадити посередницьку (брокерську) діяльність, пов'язану з міжнародними передачами товарів військового призначення, у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю;

визначення можливості внесення до Кабінету Міністрів України пропозиції щодо надання ним суб'єктам господарювання та державним замовникам у сфері оборони повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю;

визначення належності товарів до матеріальних носіїв секретної інформації та грифу секретності цих носіїв;

визначення інших чинників, які можуть сприяти обґрунтованому прийняттю рішень у галузі державного експортного контролю.

Експертами не можуть призначатися представники фірм чи організацій, заінтересованих у висновках експертизи. Тривалість експертизи не повинна перевищувати 30 днів з дня подачі усіх необхідних документів до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, а в разі, коли потрібне додаткове міжвідомче узгодження, – після завершення такого узгодження.

Порядок проведення експертизи в галузі експортного контролю визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Реєстрація суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів

Суб'єкти господарювання України, державні замовники у сфері

оборони, які мають намір здійснювати міжнародні передачі товарів, у тому числі проводити посередницьку (брокерську) діяльність, пов'язану з міжнародними передачами товарів військового призначення, попередньо реєструються як суб'єкти здійснення міжнародних передач товарів центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю. З цією метою зазначені суб'єкти подають відомості та документи, необхідні для проведення попередньої експертизи товарів, до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю. За підсумками експертизи центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, ідентифікує товари, визначає умови здійснення їх міжнародних передач до конкретних держав залежно від категорії товарів, видів міжнародних передач таких товарів тощо та видає зазначеним суб'єктам посвідчення про їх реєстрацію як суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів разом з відповідними роз'ясненнями про особливості здійснення таких передач.

Строк розгляду заяв та прийняття рішення про видачу або відмову у видачі посвідчення про реєстрацію, якщо не потрібне додаткове міжвідомче узгодження, становить 30 робочих днів з дня надходження всіх необхідних документів.

У разі виникнення потреби у проведенні додаткового міжвідомчого узгодження загальний строк розгляду заяв та прийняття рішення про видачу або відмову у видачі посвідчення про реєстрацію не може перевищувати 60 робочих днів з дня надходження всіх необхідних документів.

У видачі посвідчення про реєстрацію відмовляється, посвідчення про реєстрацію скасовується або його дія зупиняється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, у разі:

припинення в установленому законодавством порядку діяльності суб'єкта господарювання, державного замовника у сфері оборони;

встановлення, що посвідчення або відповідні роз'яснення до нього надані на підставі недостовірних даних.

Попередня ідентифікація товарів, а також здійснення необхідних заходів, пов'язаних з отриманням дозвільних документів на здійснення міжнародних передач таких товарів є обов'язком суб'єкта господарювання, державного замовника у сфері оборони та суб'єктів, зазначених у частині третій статті 15 цього Закону.

Суб'єкт господарювання, державний замовник у сфері оборони та суб'єкти, зазначені у частині третій статті 15 цього Закону, мають право доручити проведення попередньої ідентифікації товарів юридичній особі, яка отримала в установленому порядку повноваження на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у

сфері державного експортного контролю, надає юридичним особам повноваження на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю та видає таким юридичним особам відповідні свідоцтва з додатками, у яких зазначаються переліки штатних і позаштатних експертів та відповідних позицій товарів (або груп товарів), щодо яких експертами здійснюється попередня ідентифікація товарів.

Порядок надання таких повноважень визначається Кабінетом Міністрів України.

Строк розгляду заяв та прийняття рішення про видачу або відмову у видачі свідоцтва про отримання юридичною особою повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів, що підлягають державному експортному контролю, якщо не потрібне додаткове міжвідомче узгодження, становить 45 робочих днів з дня надходження всіх необхідних документів.

У разі необхідності проведення додаткового міжвідомчого узгодження міністерства, інші державні органи повинні надати відповідний висновок протягом 15 днів з дня отримання відповідного запиту центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю.

У видачі свідоцтва про отримання повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю або у продовженні строку його дії відмовляється у разі:

наявності в документах, наданих юридичною особою, недостовірної інформації;

неподання юридичною особою всіх необхідних документів;

порушення юридичною особою законодавства у галузі державного експортного контролю.

Свідоцтво про надання повноважень підлягає скасуванню у разі:

порушення уповноваженою юридичною особою законодавства у галузі державного експортного контролю;

надання уповноваженою юридичною особою завідомо неправдивого висновку щодо попередньої ідентифікації товарів;

встановлення, що свідоцтво про отримання юридичною особою повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю надано юридичній особі на підставі наданих такою особою недостовірних даних;

надання уповноваженою юридичною особою висновку щодо попередньої ідентифікації, підготовленого з порушенням встановленої у додатках до свідоцтва відповідності експертів та товарів (груп товарів), щодо яких вони здійснюють експертизу;

припинення юридичної особи або за заявою цієї особи.

Стаття 13. Повноваження на право здійснення міжнародних передач

товарів

Для здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, суб'єкти господарювання повинні отримати від Кабінету Міністрів України відповідні повноваження.

Порядок отримання та скасування повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Державні замовники у сфері оборони отримують повноваження на право здійснення імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, за рішенням Кабінету Міністрів України.

Стаття 14. Система внутрішньofірмового експортного контролю

З метою забезпечення виконання вимог законодавства в галузі державного експортного контролю на всіх етапах здійснення міжнародних передач товарів суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів створює систему внутрішньofірмового експортного контролю згідно з рекомендаціями центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, який сприяє створенню такої системи і надає цьому суб'єкту інформаційно-методичну допомогу.

Створення системи внутрішньofірмового експортного контролю є обов'язковим для суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів, який має намір отримати від Кабінету Міністрів України повноваження на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, або в разі, коли цей суб'єкт має намір отримати генеральний чи відкритий дозвіл або висновок.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, здійснює атестацію систем внутрішньofірмового експортного контролю, створених суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів, та видає таким суб'єктам відповідні свідоцтва про таку атестацію.

Порядок здійснення атестації визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 15. Дозвіл та висновок

Дозвіл чи висновок оформляється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, як разовий, генеральний чи відкритий.

Разовий дозвіл чи висновок надається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для проведення переговорів, пов'язаних з укладанням конкретних зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на здійснення міжнародних передач товарів, або для здійснення конкретних передач товарів

згідно із зазначеними договорами (контрактами) і є дійсним протягом установленого строку, але не більш як протягом одного року. Цей строк може бути продовжено центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, на підставі обґрунтованого звернення суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів, але не більш як на строк дії зовнішньоекономічного договору (контракту).

Разовий дозвіл чи висновок може надаватися іноземному суб'єкту господарської або іншої діяльності, який здійснює міжнародні передачі товарів подвійного використання відповідно до міжнародних договорів, укладених від імені України чи Уряду України, або транзит товарів територією України, тимчасове ввезення товарів на територію України для їх демонстрування як експонатів на міжнародних виставках та ярмарках, проведення випробувань; військовим формуванням, правоохоронним органам, органам та підрозділам цивільного захисту України, які здійснюють тимчасове вивезення або ввезення товарів для проведення навчань чи забезпечення діяльності таких формувань за межами України або імпорт чи тимчасове ввезення товарів на територію України відповідно до міжнародних договорів України, укладених від імені України чи Уряду України, крім зазначених у частині другій статті 2 цього Закону.

Генеральний дозвіл чи висновок може надаватися суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів у разі, коли передбачається неодноразове проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів), або неодноразове здійснення таких передач конкретним кінцевим споживачам за зовнішньоекономічними договорами (контрактами), що укладаються протягом дії дозволу чи висновку і є дійсними протягом установленого строку, але не більш як три роки.

Відкритий дозвіл чи висновок може надаватися суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів відповідно в разі, коли передбачається неодноразове проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів), або неодноразове здійснення таких передач різним кінцевим споживачам конкретної держави призначення за такими договорами (контрактами), що укладаються протягом строку дії такого дозволу чи висновку в рамках відповідних міжнародних договорів, або в разі здійснення таких передач з державами, які є учасниками міжнародних режимів експортного контролю чи стосовно яких здійснюється відповідна державна політика, і є дійсним протягом установленого строку, але не більш як три роки.

Обов'язковими умовами надання суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів генерального та відкритого дозволу чи висновку є створення в цього суб'єкта системи внутрішньofірмового експортного контролю, яка забезпечує виконання вимог державного експортного контролю у процесі здійснення конкретних міжнародних передач товарів, забезпечення належного зберігання документів, пов'язаних з такими передачами, та подання

центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, звітності про фактичне використання зазначеного дозволу чи висновку.

Строк розгляду заяв та прийняття рішення про видачу або відмову у видачі дозволів або висновків у разі, якщо не потрібне додаткове міжвідомче узгодження, встановлюється залежно від категорії товарів, але не може перевищувати з дня надходження всіх необхідних документів:

45 днів – щодо експорту (реекспорту) товарів військового призначення;

30 днів – щодо експорту (реекспорту) товарів подвійного використання та тимчасового вивезення (ввезення) будь-яких товарів;

15 днів – щодо імпорту та транзиту товарів, а також тимчасового вивезення або ввезення товарів для демонстрування на виставках, ярмарках, з метою реклами, проведення випробувань та з іншою подібною метою, якщо це не передбачає передачу права власності на товар.

У разі виникнення потреби у проведенні міжвідомчого узгодження загальний строк розгляду заяв та прийняття рішення про видачу або відмову у видачі дозволів або висновків не може перевищувати 90 днів з дня надходження всіх необхідних документів.

До строку розгляду заяв та прийняття відповідних рішень не зараховується час, необхідний для надходження від суб'єктів, зазначених у цій статті, всіх необхідних документів.

У разі якщо всі необхідні документи не надійшли протягом двох місяців, заява вважається відхиленою і розгляду не підлягає.

У разі необхідності продовження терміну розгляду заяви порядок його продовження встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 16. Отримання дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката

Рішення про надання дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката приймається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, за результатами експертизи в галузі експортного контролю.

Для отримання дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів або суб'єкти, зазначені у частині третій статті 15 цього Закону, мають звернутися з письмовою заявою до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю. У заяві зазначаються дані, необхідні для проведення експертизи та прийняття рішення по суті заяви, зокрема достовірні відомості про суб'єктів, що беруть участь у здійсненні міжнародних передач товарів, про товари та порядок їх міжнародної передачі. У випадках, визначених Кабінетом Міністрів України, разом із заявою подаються оригінали документів про гарантії та інші необхідні для проведення експертизи документи.

Розгляд заяв про надання дозволів, висновків чи міжнародних імпортних

сертифікатів проводиться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, із залученням у визначених законодавством випадках інших державних органів, а також підприємств, установ та організацій будь-якої форми власності за згодою їх керівників під час розгляду питань, що належать до їх компетенції.

Заява про надання дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката залишається без розгляду в разі, коли:

вона подана (підписана) особою, яка не має на це повноважень, або оформлена з порушенням вимог цієї статті;

документи подано не в повному обсязі або оформлено з порушенням вимог цієї статті.

Про залишення заяви щодо надання дозволу, висновку, міжнародного імпортного сертифіката без розгляду центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, повідомляє заявника протягом трьох днів з дня прийняття такого рішення з його обґрунтуванням.

У разі прийняття рішення про відмову в наданні дозволу, висновку, міжнародного імпортного сертифіката центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, повідомляє заявника та центральний орган виконавчої влади, якщо заявник належить до сфери його управління, протягом трьох днів з дня прийняття такого рішення з його обґрунтуванням.

У наданні дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката відмовляється, дозвіл, висновок чи міжнародний імпортний сертифікат скасовується або його дія зупиняється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, у разі:

виникнення потреби в забезпеченні національних інтересів чи додержанні міжнародних зобов'язань України;

припинення в установленому законодавством порядку діяльності суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів;

визнання в установленому законодавством порядку банкрутом суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів;

необхідності проведення центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, додаткової експертизи документів, наданих для отримання дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката;

порушення суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів законодавства, у тому числі допущення порушень, передбачених статтею 24 цього Закону;

скасування реєстрації суб'єкта господарювання як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у

сфері державного експортного контролю, забезпечує зберігання заяв суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів чи суб'єктів, зазначених у частині третій статті 15 цього Закону, та пов'язаних з ними документів протягом п'яти років з дня надання дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката або з дня прийняття рішення про відмову в наданні такого документа.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, вносить до єдиного державного інформаційного веб-порталу "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" у формі електронних документів, засвідчених електронним цифровим підписом, видані дозвільні документи на здійснення міжнародних передач товарів (крім документів, що містять таємну інформацію), а також інформацію про їх скасування або зупинення дії в день видачі таких документів чи прийняття рішень про їх скасування або зупинення дії.

Замість документів, що містять таємну інформацію, до єдиного державного інформаційного веб-порталу "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" у формі електронних документів, засвідчених електронним цифровим підписом, в день видачі таких документів передаються відкриті відомості про такі документи: назва (тип) документа, ким виданий (орган, установа, організація), ступінь секретності, дата видачі, реєстраційний номер.

Стаття 17. Зовнішньоекономічні договори (контракти) про здійснення міжнародних передач товарів.

Зовнішньоекономічні договори (контракти) стосовно міжнародних передач товарів укладаються суб'єктами господарювання, державними замовниками у сфері оборони відповідно до законодавства з урахуванням вимог щодо здійснення таких передач, установлених Кабінетом Міністрів України.

Суб'єкту господарювання України забороняється укладати зовнішньоекономічні договори (контракти) стосовно міжнародних передач будь-яких товарів або брати участь у їх виконанні в будь-який інший спосіб, ніж це передбачено цим Законом, якщо їм стало відомо, що такі товари можуть бути використані іноземною державою або іноземним суб'єктом господарської діяльності з метою створення зброї масового знищення чи засобів її доставки.

Суб'єкт господарювання, державний замовник у сфері оборони зобов'язаний відмовитися від виконання зовнішньоекономічного договору (контракту) стосовно здійснення міжнародної передачі будь-якого товару, якщо йому стало відомо, що товар буде використано в інших цілях або іншим кінцевим споживачем, ніж це було визначено в такому договорі (контракті) чи пов'язаних з ним документах, на підставі яких отримано дозвіл, висновок або міжнародний імпортний сертифікат.

Розділ III. ДЕРЖАВНИЙ ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ, ПОВ'ЯЗАНОЮ З МІЖНАРОДНИМИ ПЕРЕДАЧАМИ ТОВАРІВ

Стаття 18. Державний експортний контроль за проведенням переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів)

Суб'єкт господарювання може проводити з іноземним суб'єктом господарської або іншої діяльності переговори, пов'язані з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) щодо здійснення експорту товарів, на поставки яких до відповідної іноземної держави встановлено, виходячи з міжнародних зобов'язань України, часткове ембарго, тільки за умови отримання ним позитивного висновку центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, про можливість їх проведення.

Порядок державного експортного контролю за проведенням переговорів, зазначених у частині першій цієї статті, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 19. Державний експортний контроль за кінцевим використанням товарів

Суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів зобов'язаний надати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, повну та достовірну інформацію про відоме йому кінцеве використання товарів, міжнародну передачу яких планується здійснити, а також оригінали документів про гарантії, які підтверджують використання товарів виключно в заявлених ним або іншим кінцевим споживачем цілях.

Суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів повинен вживати заходів для проведення перевірки доставки та кінцевого використання товарів у разі їх експорту і надавати про це інформацію центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, а також сприяти уповноваженим на це державним органам України в проведенні ними таких перевірок.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, та уповноважені на це інші державні органи України мають право проводити в порядку, передбаченому частинами четвертою – шостою цієї статті, перевірку доставки чи кінцевого використання товарів на будь-якому етапі їх міжнародної передачі та після фактичної доставки товарів кінцевому споживачеві. До проведення такої перевірки центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, може залучати розвідувальні органи України.

Державний експортний контроль за виконанням кінцевими

споживачами в Україні зобов'язань щодо використання у заявлених цілях імпортованих товарів здійснюється на підставі результатів аналізу звітів суб'єктів господарювання – кінцевих споживачів про фактичне застосування товарів, а також шляхом проведення планових вибіркового перевірок фактичного використання товарів за призначенням їх кінцевими споживачами. Такі перевірки можуть проводитися уповноваженими посадовими особами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, або утвореними ним з цією метою міжвідомчими контрольними комісіями.

Перевірка за участю представників іноземних експортерів та/або компетентних державних органів держави-експортера фактичного використання кінцевими споживачами в Україні товарів, які були імпортовані з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях, може проводитися тільки у випадках, передбачених зовнішньоекономічними договорами (контрактами), або коли це обумовлено міжнародними договорами, учасниками яких є держава експортера та Україна.

Перевірка державними органами України використання іноземними кінцевими споживачами товарів, імпортованих з України з наданням письмових державних гарантій уповноваженими на це державними органами іноземної держави щодо їх використання у заявлених цілях, може проводитися в разі, коли це передбачено зовнішньоекономічними договорами (контрактами), згідно з якими товари імпортовано з України, або якщо це обумовлено міжнародними договорами, учасниками яких є відповідна держава та Україна.

Порядок надання гарантій та здійснення державного контролю за виконанням зобов'язань щодо використання у заявлених цілях товарів, які підлягають державному експортному контролю, у тому числі видачі міжнародних імпорتنих сертифікатів і сертифікатів підтвердження доставки, устанавлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 20. Процедура державного експортного контролю при здійсненні міжнародних передач товарів у рамках міжнародних договорів України

Якщо міжнародна передача товарів (у тому числі надання послуг з розробки або створення технологій) виконується в рамках міждержавних або міжурядових договорів України, які передбачають таку передачу, то центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, застосовує спрощену процедуру розгляду документів про надання відповідного дозволу або висновку.

Підставою для застосування такої процедури є визначення в міждержавному або міжурядовому договорі конкретних найменувань товарів, а також їх експортерів та кінцевих споживачів.

Рішення про надання дозволу або висновку на здійснення міжнародної передачі приймається центральним органом виконавчої влади, що реалізує

державну політику у сфері державного експортного контролю, у термін до 15 днів з дня отримання відповідних документів від суб'єкта здійснення міжнародних передач.

Стаття 21. Митні формальності

Митні органи здійснюють митні формальності, необхідні для пропуску через митний кордон України, випуску у відповідний митний режим товарів військового призначення та подвійного використання на підставі відповідного дозвільного документа на здійснення міжнародних передач товарів, отриманого від центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, з використанням механізму "єдиного вікна" відповідно до Митного кодексу України.

У разі якщо з використанням механізму "єдиного вікна" відповідно до Митного кодексу України у формі електронного документа, засвідченого електронним цифровим підписом, отримано лише нетаємні відомості про документи, що містять таємну інформацію, паперові примірники документів, що містять таємну інформацію, надаються на вимогу митного органу для здійснення митних формальностей у випадках та порядку, встановлених Митним кодексом України та іншими законами України.

На запит імпортера товарів, що може подаватися у тому числі з використанням механізму "єдиного вікна", митні органи видають сертифікат підтвердження доставки, яким засвідчують факт надходження в Україну товарів, визначених у зазначеному сертифікаті. Сертифікат підтвердження доставки на вибір заявника видається у паперовій формі або у формі електронної (сканованої) копії паперового документа, засвідченого електронним цифровим підписом, з використанням механізму "єдиного вікна".

Стаття 22. Державний контроль за використанням дозволів, висновків чи міжнародних імпортних сертифікатів

Суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів, якому надано дозвіл, висновок чи міжнародний імпортний сертифікат, подає до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, письмові звіти про підсумки проведення переговорів, зазначених у статті 18 цього Закону, а також про фактично здійснені експорт та імпорт товарів, визначених у цих документах, та про використання зазначених товарів у заявлених цілях. Форма звіту та строки його подання визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері державного експортного контролю.

Суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів зобов'язаний надати на вимогу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, документи та інформацію, необхідні для здійснення ним заходів у галузі експортного контролю, у тому числі документи про гарантії, технічні довідки та інші документи, пов'язані з

укладанням і виконанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів, а також забезпечити зберігання документів, пов'язаних з укладанням та виконанням зазначених договорів (контрактів), на підставі яких були отримані дозволи, висновки чи міжнародні імпорتنі сертифікати, протягом п'яти років з дня закінчення процесу здійснення міжнародної передачі товарів.

Розділ IV. ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ

Стаття 23. Запобігання правопорушенням у галузі державного експортного контролю

З метою запобігання правопорушенням у галузі державного експортного контролю центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, а також центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень мають право проводити розслідування, пов'язані з порушеннями законодавства в галузі державного експортного контролю, у тому числі перевірки доставки до кінцевих споживачів товарів, відповідності їх фактичного використання заявленим цілям та відповідності законодавству документації, на підставі якої здійснено міжнародну передачу товарів.

У разі виявлення порушень законодавства в галузі державного експортного контролю, передбачених статтею 24 цього Закону, зазначені центральні органи виконавчої влади інформують про це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю.

За наявності достатньої інформації про намір вчинення або про вчинення встановленими чи невстановленими особами кримінальних правопорушень, предметом яких є товари, що підлягають державному експортному контролю, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, інформує про це відповідні органи досудового розслідування.

Стаття 24. Порушення вимог законодавства в галузі державного експортного контролю

Порушеннями вимог законодавства в галузі державного експортного контролю є:

здійснення міжнародних передач товарів без отримання в установленому порядку дозволів, висновків чи документів про гарантії або здійснення таких передач на підставі дозволів, висновків чи документів про гарантії, отриманих шляхом подання підроблених документів чи документів, що містять недостовірні відомості;

укладання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) стосовно

міжнародних передач будь-яких товарів або участь у їх виконанні в будь-який інший спосіб, ніж передбачений цим Законом, якщо суб'єкту господарювання стало відомо, що такі товари можуть бути використані іноземною державою або іноземним суб'єктом господарської діяльності з метою створення зброї масового знищення чи засобів її доставки;

здійснення міжнародної передачі товару, незважаючи на те, що суб'єкту господарювання стало відомо, що товар буде використано в інших цілях або іншим кінцевим споживачем, ніж це було визначено в зовнішньоекономічному договорі (контракті) чи пов'язаних з ним документах, на підставі яких було отримано дозвіл, висновок або міжнародний імпортерний сертифікат;

навмисне приховання відомостей, які мають значення для вирішення питання про надання дозволу, висновку чи міжнародного імпортерного сертифіката;

здійснення міжнародних передач товарів з порушеннями умов, визначених у дозволах, висновках чи міжнародних імпортерних сертифікатах, у тому числі після внесення без погодження із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, змін до зовнішньоекономічного договору (контракту), що стосуються найменувань та реквізитів експортерів, імпортерів, посередників та кінцевих споживачів, а також найменувань товарів, зобов'язань про їх кінцеве використання та надання відповідних документів про гарантії;

проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) стосовно здійснення експорту товарів, на поставки яких до відповідної іноземної держави встановлено часткове ембарго, виходячи з міжнародних зобов'язань України, без отримання відповідного позитивного висновку центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю;

неподання або несвоєчасне подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, звітів та відповідних документів про підсумки проведення переговорів, зазначених у абзаці восьмому цієї статті, а також про фактично здійснені експорт та імпорт товарів на підставі отриманих дозволів, висновків чи міжнародних імпортерних сертифікатів, а також про використання цих товарів у заявлених цілях;

створення перешкод для виконання службових обов'язків посадовими особами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, та інших державних органів, що здійснюють державний експортний контроль, під час виконання ними своїх службових зобов'язань або невиконання законних вимог цих осіб;

безпідставна відмова в наданні інформації та документів, які вимагаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну

політику у сфері державного експортного контролю, або іншим державним органом, що здійснює державний експортний контроль у межах своїх повноважень, їх навмисне викривлення або приховування;

навмисне знищення документів, пов'язаних з укладанням та виконанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) стосовно здійснення міжнародних передач товарів, на підставі яких були отримані дозволи, висновки чи міжнародні імпорتنі сертифікати, до закінчення строку їх зберігання, передбаченого статтею 22 цього Закону.

Стаття 25. Відповідальність суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів – юридичних осіб за порушення вимог законодавства в галузі експортного контролю

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, накладає на суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів – юридичних осіб штрафи:

за порушення, передбачені абзацами другим та третім статті 24 цього Закону:

у разі якщо за висновками центральних органів виконавчої влади та інших державних органів завдано шкоду національним інтересам України (політичним, економічним, військовим) чи порушено міжнародні зобов'язання України, – у розмірі 150 відсотків вартості товарів, які були об'єктом відповідної міжнародної передачі;

у разі якщо за висновками центральних органів виконавчої влади та інших державних органів не завдано шкоду національним інтересам України (політичним, економічним, військовим) та не порушено міжнародні зобов'язання України, – у розмірі 100 відсотків вартості товарів, які були об'єктом відповідної міжнародної передачі;

за порушення, передбачені абзацами четвертим, п'ятим та шостим статті 24 цього Закону, – в розмірі 100 відсотків вартості товарів, які були об'єктом відповідної міжнародної передачі;

за порушення, передбачені абзацами сьомим та одинадцятим статті 24 цього Закону, – в розмірі 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за порушення, передбачені абзацом восьмим статті 24 цього Закону, – в розмірі 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за порушення, передбачені абзацами дев'ятим та десятим статті 24 цього Закону, – в розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Для накладення штрафів за порушення, зазначені в абзацах другому та третьому статті 24 цього Закону, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, повинен отримати письмовий висновок Служби безпеки України, який складається з урахуванням пропозицій Міністерства закордонних справ України, Міністерства оборони України, Служби зовнішньої розвідки України, інших центральних органів виконавчої влади і державних органів.

Крім накладання штрафів, зазначених у цій статті, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, може скасовувати або зупиняти дію відповідно дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката, який він надав такому суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів, або скасовувати його реєстрацію в цьому органі як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів, наслідком чого є припинення дії всіх дозвільних документів та документів про гарантії, наданих такому суб'єкту та чинних на день скасування реєстрації.

У разі вчинення суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів, який має повноваження на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення або товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, правопорушень, передбачених абзацами другим – сьомим статті 24 цього Закону, або у разі, коли внаслідок таких правопорушень завдано значної шкоди політичним або економічним інтересам держави, національній безпеці або обороні держави, Кабінет Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, може скасувати раніше надані такій особі зазначені повноваження.

Рішення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, про накладання штрафів, скасування або зупинення дії дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката або скасування реєстрації суб'єкта господарювання, державного замовника у сфері оборони в цьому органі як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів може бути оскаржено в суді.

Держава не несе перед суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів відповідальності за збитки, яких вона може зазнати внаслідок скасування або зупинення дії дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката, а також скасування повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення або товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, якщо такий суб'єкт вчинив порушення законодавства, визначені статтею 24 цього Закону, або у разі, коли такі дії впливають із необхідності забезпечення захисту національних інтересів чи дотримання міжнародних зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеження передач звичайних видів озброєння.

Дія цієї статті не поширюється на державних замовників у сфері оборони в частині накладення штрафів та скасування реєстрації як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів.

Стаття 26. Накладання штрафів за порушення вимог законодавства в галузі державного експортного контролю

Штрафи, передбачені статтею 25 цього Закону, від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного

експортного контролю, накладаються керівником центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, чи його заступником.

Про вчинення правопорушення, зазначеного у статті 24 цього Закону, уповноваженою посадовою особою центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, що його виявила, складається протокол, який разом з поясненнями керівника, іншої відповідальної посадової особи та документами, що стосуються справи, протягом трьох днів надається посадовим особам, зазначеним у частині першій цієї статті.

Керівник чи заступник керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, приймає рішення про накладення штрафу протягом десяти днів після отримання документів, зазначених у частині другій цієї статті.

Рішення керівника чи заступника керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, про накладення штрафу оформляється постановою про накладення на суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів штрафу за порушення у сфері державного експортного контролю відповідно до цього Закону.

Постанова про накладення штрафу складається у трьох примірниках. Перший примірник постанови в триденний термін після її прийняття вручається під розписку керівнику або уповноваженому представнику суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів чи надсилається поштою, про що робиться запис у справі. Другий і третій примірники залишаються в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, який наклав штраф.

Форми протоколу та постанови затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері державного експортного контролю.

Штраф підлягає сплаті суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів в п'ятнадцятиденний термін з дня його накладення. У разі несплати штрафу в зазначений термін він стягується державним виконавцем у порядку, визначеному законодавством.

Рішення про накладення штрафу в справах про порушення, передбачені цим Законом, може бути оскаржено в суді. При цьому виконання постанови про накладення штрафу зупиняється до прийняття відповідного рішення суду.

Стаття 27. Відповідальність суб'єктів господарювання – фізичних осіб за порушення вимог законодавства в галузі державного експортного контролю

Суб'єкти господарювання – фізичні особи, які порушують законодавство в галузі державного експортного контролю, несуть адміністративну, кримінальну та цивільно-правову відповідальність, передбачену законом.

Стаття 28. Відповідальність посадових осіб органів виконавчої влади за порушення вимог законодавства в галузі державного експортного контролю

Посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, та інших органів виконавчої влади, залучених до прийняття рішень у сфері експортного контролю, у разі порушення законодавства в цій сфері несуть дисциплінарну, адміністративну, кримінальну та цивільно-правову відповідальність, передбачену законом.

Розділ V ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ

Стаття 29. Фінансування заходів, пов'язаних із здійсненням державного експортного контролю

Фінансування заходів, пов'язаних із здійсненням державного експортного контролю, провадиться за рахунок і в межах коштів, передбачених Державним бюджетом України на утримання відповідних державних органів.

Стаття 30. Справляння плати за оформлення та видачу документів у галузі державного експортного контролю

За видачу документів про реєстрацію суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів, видачу дозволів, висновків, міжнародних імпорتنих сертифікатів чи сертифікатів підтвердження доставки справляється плата, кошти від якої зараховуються до Державного бюджету України. За видачу зазначених документів не справляється плата з державних замовників у сфері оборони.

Розмір плати, зазначеної в частині першій цієї статті, визначається Кабінетом Міністрів України залежно від типу документа або вартості контракту.

Угода між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз

Угоду ратифіковано Законом N 137-VI (137-17)
від 06.03.2008, ВВР, 2008, N 23, ст.212

РОЗДІЛ I Загальні положення

Стаття 1. Рішення стосовно участі

1. Після прийняття Європейським Союзом рішення запропонувати Україні взяти участь в операції ЄС із урегулювання кризи й за умови такої згоди Україна надає Європейському Союзу інформацію про форми своєї участі, які пропонуються.

2. Оцінка Європейським Союзом форми участі України здійснюється з проведенням консультацій з Україною.

3. Європейський Союз якомога скоріше надає Україні попередню інформацію про ймовірний фінансовий внесок до спільних витрат на операцію, щоб допомогти Україні в розробці її пропозиції.

4. Європейський Союз повідомляє Україні про результати оцінки листом, щоб забезпечити участь України згідно з положеннями цієї Угоди.

Стаття 2. Межі

1. Україна приєднується до Спільної дії, якою Рада Європейського Союзу вирішує, що ЄС буде проводити операцію з урегулювання кризи, а також до будь-якої Спільної дії чи Рішення, якими Рада Європейського Союзу вирішує розширити операцію ЄС із урегулювання кризи, згідно з положеннями цієї Угоди та будь-якими домовленостями, необхідними для її реалізації.

2. Форми участі України в окремій операції ЄС із урегулювання кризи не впливають на автономію прийняття рішень Європейським Союзом.

Стаття 3. Статус персоналу та контингенту

1. Статус персоналу, відрядженого Україною для участі в операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами, та (або) контингенту, відрядженого Україною для участі в операції ЄС із урегулювання кризи військовими засобами, визначається угодою про статус контингенту(місії), якщо вона є, укладеною між Європейським Союзом та державою (державами), на території якої (яких) проводиться операція.

2. Статус персоналу, відрядженого до штаб-квартири чи органів управління, розташованих поза межами держави (держав), в якій (яких) проводиться операція ЄС із урегулювання кризи, визначається домовленостями між відповідними штаб-квартирою й органами управління та

Україною.

3. Не впливаючи на угоду про статус контингенту(місії), про які йдеться в пункті 1 цієї Статті, Україна здійснює юрисдикцію над своїм персоналом, який бере участь в операції ЄС із урегулювання кризи.

4. Україна відповідає за задоволення будь-яких претензій, пов'язаних з участю в операції ЄС із урегулювання кризи, які надходять від її персоналу або стосуються його. Україна відповідає за вжиття будь-якого заходу, зокрема юридичного чи дисциплінарного характеру, стосовно будь-кого з її персоналу відповідно до своїх нормативно-правових актів.

5. Україна бере на себе зобов'язання зробити заяву стосовно відмови від претензій до будь-якої держави-учасниці операції ЄС із урегулювання кризи, в якій бере участь Україна, і зробити її під час підписання цієї Угоди. Зразок такої заяви додається до цієї Угоди.

6. Держави – члени Європейського Союзу беруть на себе зобов'язання зробити заяву стосовно відмови від претензій до будь-якої майбутньої участі України в операції ЄС із урегулювання кризи, і зробити її під час підписання цієї Угоди. Зразок такої заяви додається до цієї Угоди.

Стаття 4. Секретна інформація

1. Україна вживає відповідних заходів для забезпечення захисту секретної інформації ЄС згідно з правилами безпеки Ради ЄС, які містяться в Рішенні Ради 2001/264/ЄС від 19 березня 2001 року (1), і відповідно до подальших інструкцій компетентних органів, у тому числі Командира операції ЄС із урегулювання кризи військовими засобами чи

Керівника операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами. (1) OJ L 101, 11.4.2001, р. 1. Рішення, змінене рішенням 2004/194/ЄС (OJ L 63, 28.2.2004, р. 48).

2. У випадках, коли ЄС та Україна уклали угоду про заходи безпеки стосовно обміну секретною інформацією, положення такої угоди застосовуються так само й в умовах операції ЄС із урегулювання кризи.

РОЗДІЛ II

Загальні умови участі в операціях з урегулювання кризи цивільними засобами

Стаття 5. Персонал, відряджений для участі в операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами

1. Україна забезпечує виконання її персоналом, відрядженим для участі в операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами, покладеного на нього завдання відповідно до:

– Спільної дії та подальших змін, як це зазначено в пункті 1 статті 2 цієї Угоди;

– Плану операції;

– заходів стосовно виконання Спільної дії.

2. Україна інформує в належні строки Керівника операції ЄС із

урегулювання кризи цивільними засобами та Генеральний Секретаріат Ради Європейського Союзу про будь-яку зміну форми своєї участі в операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами.

3. Персонал, який відряджається для участі в операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами, проходить медичне обстеження, вакцинацію та отримує від компетентного органу України медичне підтвердження своєї придатності до виконання службових обов'язків. Персонал, який відряджається для участі в операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами, пред'являє копію цього підтвердження.

Стаття 6. Система підпорядкування

1. Персонал, відряджений Україною, виконує службові обов'язки та поводить себе виключно в інтересах операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами.

2. Увесь персонал залишається повністю підпорядкованим своїм національним органам влади.

3. Національні органи влади передають оперативне управління Керівнику операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами, який здійснює таке управління за допомогою ієрархічної системи командування та управління.

4. Керівник місії очолює операцію ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами та бере на себе щоденне керівництво операцією.

5. Україна має такі самі права та обов'язки в ході повсякденного керівництва операцією, як і держави – члени Європейського Союзу, що беруть участь в операції, згідно з юридичними документами, зазначеними в пункті 1 статті 2 цієї Угоди.

6. Керівник операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами відповідає за дисциплінарний контроль над персоналом операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами. У випадку необхідності дисциплінарні заходи вживаються відповідним національним органом влади.

7. Для представлення свого національного контингенту в операції Україна призначає національного представника контингенту (НПК). НПК доповідає Керівнику операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами про національні питання й відповідає за повсякденну дисципліну контингенту.

8. Рішення закінчити операцію приймає Європейський Союз після консультацій з Україною, якщо Україна на день закінчення операції продовжує брати участь в операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами.

Стаття 7. Фінансові аспекти

1. Україна бере на себе всі витрати, які пов'язані з її участю в операції і які сплачуються окремо від витрат, пов'язаних зі спільним фінансуванням, як це визначено в оперативному бюджеті місії. Це положення не впливає на статтю 8.

2. У разі смерті, поранення фізичних осіб або у випадку завдання шкоди фізичним чи юридичним особам держави (держав), в якій(яких) проводиться операція, Україна, коли встановлено її відповідальність, сплачує компенсацію відповідно до умов, передбачених в угоді про статус місії, якщо вона є, як зазначено в пункті 1 статті 3 цієї Угоди.

Стаття 8. Внески до оперативного бюджету

1. Україна здійснює внесок до фінансування оперативного бюджету операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами.

2. Фінансовий внесок України до оперативного бюджету є меншою за розміром однією з таких двох альтернатив:

а) тією часткою базисного розміру оперативного бюджету, яка є пропорційною співвідношенню між її валовим національним доходом і сумою валових національних доходів усіх держав, що здійснюють фінансові внески до оперативного бюджету операції; або

б) тією часткою базисного розміру оперативного бюджету, яка є пропорційною співвідношенню між чисельністю її персоналу, що бере участь в операції, і загальною чисельністю персоналу всіх держав- учасниць операції.

3. Незважаючи на пункти 1 та 2, Україна не здійснює жодного фінансового внеску для виплати добових персоналу держав – членів ЄС.

4. Незважаючи на пункт 1, Європейський Союз у принципі звільняє треті держави від здійснення фінансових внесків до конкретної операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами, коли:

а) Європейський Союз вирішує, що форма участі третьої держави в операції є значною й вона є суттєвою для цієї операції; або

б) третя держава, що бере участь в операції, має такий дохід на душу населення, який не перевищує аналогічного доходу будь-якої держави – члена Європейського Союзу.

5. Керівник операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами та відповідні адміністративні служби України, які займаються питаннями внесків України до оперативного бюджету операції ЄС із урегулювання кризи цивільними засобами, укладуть угоду про практичні способи здійснення платежу. Ця угода, зокрема, уключатиме такі положення:

а) відповідну суму;

б) домовленості щодо сплати фінансового внеску;

с) процедуру аудиту.

РОЗДІЛ III

Загальні умови участі в операціях ЄС із урегулювання кризи військовими засобами

Стаття 9. Участь в операції ЄС із урегулювання кризи військовими засобами

1. Україна забезпечує виконання її контингентом і персоналом, який бере

участь в операції ЄС із урегулювання кризи військовими засобами, покладених на нього завдань відповідно до:

– Спільної дії та подальших змін, як це зазначено в пункті 1 статті 2 цієї Угоди;

– Плану операції;

– заходів щодо виконання Спільної дії.

2. Персонал, відряджений Україною, виконує службові обов'язки та поводить себе виключно в інтересах операції ЄС із урегулювання кризи військовими засобами.

3. Україна інформує в належні строки Командира операції ЄС про будь-яку зміну у формі своєї участі в операції.

Стаття 10. Система підпорядкування

1. Увесь контингент і персонал, які беруть участь в операції ЄС із урегулювання кризи військовими засобами, залишаються в повному підпорядкуванні своїм національним органам влади.

2. Національні органи влади передають оперативне й тактичне командування своїми силами й персоналом та (або) контроль над ними Командиру операції ЄС. Командир операції ЄС має право передавати свої повноваження.

3. Україна має такі самі права та обов'язки стосовно повсякденного керівництва операцією, як і держави – члени Європейського Союзу, що беруть участь в операції.

4. Командир операції ЄС має право в будь-який час, після консультацій з Україною, вимагати відкликання участі України.

5. Україна для представлення свого національного контингенту в операції ЄС із урегулювання кризи військовими засобами призначає вищого військового представника (ВВП). ВВП радиться з Командиром сил ЄС стосовно всіх питань, які впливають на операцію, і відповідає за повсякденну дисципліну контингенту.

Стаття 11. Фінансові аспекти

1. Без впливу на статтю 12, Україна бере на себе всі витрати, які пов'язані з її участю в операції, якщо ці витрати не є предметом спільного фінансування, як це передбачено юридичними документами, зазначеними в пункті 1 статті 2 цієї Угоди, а також у рішенні Ради 2004/197/CFSP від 23 лютого 2004 року про створення механізму управління фінансуванням спільних витрат операцій ЄС, які мають військові чи оборонні аспекти (2).(2) OJ L 63, 28.2.2004, р. 68. З останніми змінами, унесеними до рішення рішенням 2005/68/CESP (OJ L 27, 29.1.2005) р. 59.

2. У випадку смерті, поранення фізичних осіб або у випадку завдання шкоди фізичним чи юридичним особам держави (держав), в якій (яких) проводиться операція, Україна, коли встановлено її відповідальність, сплачує компенсацію відповідно до умов, передбачених в угоді про статус

контингенту, якщо вона є, як зазначено в пункті 1 статті 3 цієї Угоди.

Стаття 12. Внесок до спільних витрат

1. Україна здійснює фінансовий внесок до спільних витрат на операцію ЄС із урегулювання кризи військовими засобами, як це визначено рішенням Ради, зазначеним у статті 11.

2. Фінансовий внесок України до спільних витрат є меншою за розміром однією з таких двох альтернатив:

a) тією часткою базисного розміру спільних витрат, яка є пропорційною співвідношенню між її валовим національним доходом і сумою валових національних доходів усіх держав, що роблять внески до спільних витрат операції; або

b) тією часткою базисного розміру спільних витрат, яка є пропорційною співвідношенню між чисельністю її персоналу, що бере участь в операції, і загальною чисельністю персоналу всіх держав, що беруть участь в операції.

Під час проведення розрахунків згідно з підпунктом "b" пункту 2 у випадках, коли Україна відряджає свій персонал лише до штаб-квартири операції чи сил, використовуваним співвідношенням є співвідношення між її персоналом і загальною чисельністю персоналу штаб-квартири. В іншому випадку співвідношення повинно бути співвідношенням між усім персоналом, відрядженим Україною, і всім персоналом операції.

3. Незважаючи на пункт 1, Європейський Союз, у принципі, звільняє треті держави від здійснення фінансових внесків до спільних витрат на конкретну операцію ЄС із урегулювання кризи військовими засобами, коли:

a) Європейський Союз вирішує, що форма участі третьої держави в операції є значним внеском до майна та (або) можливостей, які є суттєвими для операції; або

b) третя держава, що бере участь в операції, має такий дохід на душу населення, який не перевищує аналогічного доходу будь-якої держави – члена Європейського Союзу.

4. Адміністратор, передбачений у рішенні Ради 2004/197/CFSP від 23 лютого 2004 року про створення механізму управління фінансуванням спільних витрат на операції ЄС, які мають військові чи оборонні аспекти, та відповідні адміністративні служби України укладуть угоду. Ця угода, зокрема, включатиме такі положення про:

a) відповідну суму;

b) домовленості стосовно сплати фінансового внеску;

c) процедуру аудиту.

РОЗДІЛ IV

Прикінцеві положення

Стаття 13. Домовленості стосовно виконання Угоди

Без впливу на положення пункту 5 статті 8 та пункту 4 статті 12

Генеральний секретар Ради Європейського Союзу – Верховний представник з питань спільної зовнішньої політики та політики в галузі безпеки й відповідні органи влади України укладають будь-які необхідні технічні та адміністративні угоди для виконання положень цієї Угоди.

Стаття 14. Невиконання умов

У разі невиконання однією зі Сторін зобов'язань, установлених у попередніх статтях, інша Сторона має право припинити дію цієї Угоди шляхом вручення за місяць відповідного повідомлення.

Стаття 15. Урегулювання спорів

Спори стосовно тлумачення чи застосування цієї Угоди врегульовуються Сторонами за допомогою дипломатичних засобів.

Стаття 16. Набуття чинності

1. Ця Угода набирає чинності першого дня першого місяця після того, як Сторони повідомлять одна одній про завершення виконання необхідних для цього внутрішніх процедур.

2. Ця Угода підлягає перегляду не пізніше 1 червня 2008 року а в подальшому – принаймні кожні три роки.

3. До цієї Угоди можуть бути внесені зміни на підставі взаємної письмової згоди Сторін.

4. Ця Угода може бути денонсована однією зі Сторін шляхом надіслання іншій Стороні письмового повідомлення про денонсацію. Угода припиняє дію через шість місяців після одержання повідомлення іншою Стороною. Учинено в Люксембурзі 13 червня 2005 року англійською мовою в чотирьох примірниках.

СТРАТЕГІЯ МІЖНАРОДНОЇ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

указом Президента України

«Про рішення Ради національної
безпеки і оборони України від 24 квітня
2009 року "Про Стратегію міжнародної
миротворчої діяльності України"»

1. Загальні положення

Усвідомлюючи свою відповідальність у справі підтримання міжнародного миру і безпеки, враховуючи зобов'язання як держави – члена Організації Об'єднаних Націй та Організації з безпеки і співробітництва в Європі, поглиблюючи співробітництво у сфері безпеки з Європейським Союзом та Організацією Північноатлантичного договору, Україна розглядає участь у міжнародній миротворчій діяльності як важливу складову своєї зовнішньої політики. Розвиток України відбувається у складному зовнішньому безпековому середовищі, що протягом останнього десятиліття зазнало фундаментальних змін. Із завершенням блокового протистояння, яке домінувало у минулому столітті, значно знизилася загроза тотального ядерного знищення цивілізації. Однак на зміну цьому постали нові види загроз міжнародній безпеці і миру, в тому числі діяльність терористичних організацій, прояви сепаратизму, національного і релігійного екстремізму, транснаціональна організована злочинність, міждержавні та внутрішні збройні конфлікти, розповсюдження зброї масового ураження, екологічні катастрофи та епідемії тощо. В умовах глобалізації світового розвитку, посилення взаємозв'язку і взаємозалежності держав це стало загрозою для регіональної, а нерідко і глобальної безпеки.

Характер цих загроз та особливості сучасного світу обумовлюють посилення залежності національної безпеки кожної держави від ситуації у будь-якому регіоні світу. Особливу небезпеку становлять міждержавні та внутрішні збройні конфлікти, які не лише мають руйнівний потенціал, але й суттєво впливають на міжнародну стабільність і безпеку. Проведення ефективних заходів, спрямованих на запобігання виникненню таких конфліктів та їх врегулювання, як свідчить світовий досвід, можливо лише за умови колективних зусиль багатьох держав у рамках міжнародної миротворчої діяльності – дій держав з підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки під егідою ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій у сфері безпеки.

На цей час міжнародна миротворча діяльність здійснюється державами з метою: запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх збройних

конфліктів; врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх збройних конфліктів за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН; надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх збройних конфліктів; забезпечення безпеки і додержання прав людини; надання допомоги у подоланні наслідків конфліктів;

усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії.

Участь України у такій міжнародній миротворчій діяльності забезпечує активну її присутність у світових політичних процесах і є одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки.

Ураховуючи значимість миротворчої діяльності у забезпеченні міжнародного миру та створенні сприятливих зовнішніх умов для розвитку і безпеки нашої держави, Україна має й надалі залишатися активним її учасником. При цьому основну увагу слід приділити розширенню участі України у міжнародних миротворчих операціях як одній із найбільш результативних форм міжнародної миротворчої діяльності.

За минулий період Україна набула значного досвіду у міжнародній миротворчій діяльності. Разом із тим зміни, які відбулися в характері сучасних збройних конфліктів і сутності миротворчих операцій, та ступінь залучення нашої держави до світових політичних процесів зумовлюють необхідність формування стратегії міжнародної миротворчої діяльності України на перспективу.

Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України (далі – Стратегія) визначає пріоритетні цілі участі держави у міжнародній миротворчій діяльності, завдання та механізми реалізації національних інтересів у цьому процесі. Правовою основою Стратегії та її реалізації є Конституція України (254к/96-ВР), Закони України "Про основи національної безпеки України" (964-15), "Про участь України в міжнародних миротворчих операціях" (613-14) та "Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав" (1518-14), інші закони та міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Особливості міжнародної миротворчої діяльності на сучасному етапі

2.1. Особливості сучасних міждержавних і внутрішніх конфліктів та їх вплив на міжнародну і національну безпеку

Збройні конфлікти, врегулювання або запобігання виникненню яких є метою міжнародної миротворчої діяльності, впливають на всі сфери суспільного життя їх учасників, включаючи політичні, економічні, соціальні, етнокультурні аспекти, екологію та інші сфери життєдіяльності держав. Вони супроводжуються загостренням соціальних, міжконфесійних та міжетнічних відносин.

Порушення системи державного управління, що притаманно внутрішнім збройним конфліктам, призводить до глибокої економічної та соціальної кризи, хаосу у відповідній державі, генерує прояви тероризму і зростання організованої злочинності.

Збройний конфлікт створює екстремальні умови для мирного населення, яке часто потерпає від голоду, нестачі питної води, поширення інфекційних хвороб і постійно перебуває під загрозою фізичного знищення. Це провокує масовий відтік біженців із регіонів, охоплених конфліктом, нелегальну міграцію та незаконне розповсюдження як звичайних озброєнь, так і, можливо, компонентів зброї масового ураження.

В епоху глобалізації збройні конфлікти, навіть у регіонах, географічне віддалених від політичних, економічних і фінансових центрів світу, становлять загрозу міжнародній безпеці. Розширення масштабів транснаціональних комунікаційних та інформаційних обмінів, зростання економічної взаємозалежності держав світу призводить до поширення негативних наслідків конфліктів, у тому числі тероризму, організованої злочинності, контрабанди зброї і незаконного обігу наркотиків, масової міграції та поширення інфекційних захворювань, далеко за географічні межі їх виникнення. За цих обставин віддаленість від зони конфлікту перестає бути гарантією збереження стабільного стану національної безпеки будь-якої держави світу.

Конфлікт також провокує втрату стабільності в економічній сфері. Економічна взаємодія держав сучасного світу досягла рівня, коли жодна з них не може існувати поза системною взаємодією з іншими державами. Тому економічна криза в державі, охопленій конфліктом, може призвести до суттєвого погіршення економічної ситуації у світі, що безпосередньо вплине на національні інтереси багатьох інших держав.

Таким чином, у сучасних умовах прослідковується тенденція до посилення впливу міждержавних та внутрішніх конфліктів на регіональну або навіть глобальну стабільність і безпеку.

2.2. Характер сучасних миротворчих операцій

За останнє десятиліття характер миротворчих операцій зазнав певних змін. Ускладнилися миротворчі завдання, поширилася практика застосування сили. У сучасних миротворчих операціях, мандат яких передбачає виконання примусових заходів для врегулювання конфліктів, сила застосовується не лише для самооборони, але і в інших випадках: у разі перешкоджання проведенню гуманітарних операцій в умовах воєнних дій, для захисту цивільного населення та для роз'єднання конфліктуючих сторін з метою досягнення національного примирення.

Сучасні міжнародні миротворчі операції за своїм характером здебільшого не є суто військовими. Вони все більше набувають комплексного характеру з широким спектром поліцейських функцій. Відповідно, такі операції потребують залучення як військовослужбовців, так і цивільних осіб,

а також зусиль одразу декількох міжнародних і регіональних організацій з безпеки та неурядових організацій.

Суттєвою характерною ознакою сучасних миротворчих операцій є також відновлення миру та надання допомоги у подоланні наслідків конфліктів. Лише реалізація такої концепції, за висновками ООН та регіональних організацій з безпеки, дає можливість усунути рецидив конфлікту і сприяє стабілізації ситуації в конфліктному регіоні. У зв'язку з цим до миротворчих завдань віднесено: надання консультативної допомоги і підтримки національним урядам у виконанні програм роззброєння, демобілізація та реінтеграція учасників конфлікту; надання їм допомоги у виконанні функції гарантування безпеки своїх громадян; підтримка їх зусиль з реформування національних збройних сил та поліції; економічна та соціальна відбудова тощо.

З огляду на розширення кола зазначених завдань збільшується тривалість миротворчих операцій та їх складність, зростає потреба в цивільних фахівцях для виконання завдань на стабілізаційній фазі конфлікту.

3. Пріоритетні цілі, завдання та механізми реалізації національних інтересів України у міжнародній миротворчій діяльності

Пріоритетними цілями участі України у міжнародній миротворчій діяльності є: збереження та розширення активної присутності України у міжнародній діяльності, спрямованій на підтримання миру і безпеки; підвищення міжнародного авторитету України та підтвердження її прагнень до інтеграції в європейський та євроатлантичний

безпековий простір;

забезпечення реалізації національних інтересів.

Для досягнення зазначених цілей необхідно:

1) збільшити можливості українських миротворчих контингентів та миротворчого персоналу щодо якісного виконання завдань міжнародних миротворчих операцій.

З цією метою слід підвищити ефективність функціонування системи управління процесом підготовки та участі України у міжнародних миротворчих операціях шляхом:

удосконалення системи керівництва, координації дій та взаємодії органів виконавчої влади під час планування та участі миротворчого контингенту і миротворчого персоналу у міжнародних миротворчих операціях;

адаптації до сучасних умов механізмів та процедур прийняття рішень про участь у міжнародних миротворчих операціях та відкликання українського миротворчого контингенту і миротворчого персоналу у випадках, передбачених законодавством України;

створення єдиної системи обліку громадян України, які виявили бажання та мають необхідну професійну і психологічну підготовку для участі

у міжнародних миротворчих операціях.

Необхідно також забезпечити високий рівень підготовки до виконання усіх видів миротворчих завдань, для чого:

забезпечити готовність у визначений міжнародними організаціями з безпеки строк надавати миротворчий контингент, миротворчий персонал, а також матеріально-технічні ресурси і послуги для участі у миротворчих операціях за процедурами, передбаченими законодавством України;

створити систему підготовки цивільних спеціалістів для участі у міжнародних миротворчих операціях;

надати пріоритет підготовці миротворчого контингенту та миротворчого персоналу за спеціалізацією, яка має попит в ООН та інших міжнародних організаціях у сфері безпеки;

увести в практику підготовки військових підрозділів, які плануються для участі у міжнародних миротворчих операціях у складі миротворчих контингентів, опрацювання питань організації взаємодії з поліцейським і цивільним миротворчим персоналом у ході міжнародних миротворчих операцій з урахуванням їх особливостей та комплексного характеру;

внести зміни до організаційно-штатних структур миротворчого контингенту з урахуванням особливостей миротворчих завдань та умов їх виконання;

підвищити якість мовної підготовки, вивчення міжнародного гуманітарного права, а також спеціальної підготовки миротворців, насамперед з питань, які стосуються особливостей виконання обов'язків у складі багатонаціональних органів управління;

приділити першочергову увагу вихованню у миротворців почуття гордості за виконання миротворчої місії від імені України, поваги до міжнародного гуманітарного права, місцевого населення та його суспільних і релігійних традицій; організувати вивчення миротворцями особливостей історії, культури народу та соціально-політичної обстановки держави перебування;

налагодити систему вивчення, узагальнення та доведення до заінтересованих центральних органів виконавчої влади, військових формувань та правоохоронних органів України досвіду застосування українського миротворчого контингенту і миротворчого персоналу у міжнародних миротворчих операціях.

Забезпечити оснащення миротворчих контингентів сучасним озброєнням, військовою технікою та спеціальними засобами, для чого:

організувати розроблення (закупівлю), модернізацію та забезпечення миротворчих підрозділів сучасними зразками озброєння і військової техніки, які відповідають вимогам миротворчих операцій та адаптовані до умов регіонів їх проведення;

укомплектувати миротворчі контингенти і миротворчий персонал сучасними засобами індивідуального захисту, засобами зв'язку та навігації,

приборами нічного бачення та іншими спеціальними засобами, необхідними для успішного виконання миротворчих завдань;

2) підвищити заінтересованість військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та цивільних осіб в участі у міжнародних миротворчих операціях. З цією метою слід забезпечити:

необхідний рівень медико-психологічного забезпечення українських миротворчих контингентів та миротворчого персоналу під час виконання миротворчих завдань, а також після завершення операцій;

більш високий правовий та соціальний захист учасників міжнародних миротворчих операцій та членів їх сімей, у тому числі поступове наближення рівня грошової винагороди за виконання службових обов'язків у складі миротворчих контингентів або миротворчого персоналу до рівня аналогічних виплат у державах Центральної Європи;

належні житлові та соціально-побутові умови, а також харчування під час проведення миротворчих операцій, постійне інформування миротворців про події в Україні та їх зв'язок зі своїми сім'ями (рідними);

3) забезпечити врахування інтересів України у процесі підготовки міжнародних миротворчих операцій та розподілу завдань і зон відповідальності в ході їх проведення, для чого:

активізувати діяльність, спрямовану на розширення представництва України у Секретаріаті ООН, насамперед у департаментах миротворчих операцій та польової підтримки, багатонаціональних органах військового управління, а також у керівних структурах миротворчих операцій, в яких беруть участь українські миротворці;

організувати відповідну роботу з секретаріатами ООН та інших міжнародних організацій у сфері безпеки, а також з державами – учасницями миротворчих операцій на двосторонньому рівні;

4) сприяти залученню підприємств, установ та організацій України до відбудови економіки і соціальної сфери держав, на території яких проводиться міжнародна миротворча операція, та налагодженню з цими державами дальшого економічного співробітництва.

Реалізація цього завдання має бути забезпечена шляхом: надання інформаційно-консультативної та спеціалізованої правової підтримки потенційним українським експортерам товарів і послуг; упровадження механізму державної підтримки участі підприємств, установ та організацій України усіх форм власності у заходах із відновлення економічної та соціальної інфраструктури держав перебування українських миротворчих контингентів або миротворчого персоналу; надання їм кредитної та страхової підтримки;

налагодження контактів з політичними, релігійними та діловими колами в державах перебування українських миротворчих контингентів або миротворчого персоналу з метою започаткування або розширення співпраці в

економічній сфері на середньострокову або довгострокову перспективу.

На етапі підготовки пропозицій щодо участі України у міжнародній миротворчій операції необхідно забезпечувати:

проведення аналізу всього спектра потенційних або реальних загроз національній безпеці України (у зовнішньополітичній, воєнній, економічній та інших сферах), що обумовлені конфліктом, на врегулювання якого спрямована міжнародна миротворча операція;

визначення можливостей врахування інтересів України у міжнародній миротворчій операції, в тому числі потенційного її залучення до дальшої відбудови кризових регіонів.

Під час підготовки пропозицій щодо участі України у міжнародних миротворчих операціях слід виходити з наступних рівнів пріоритетності таких операцій:

перший – операції, які проводяться в регіонах, що є ключовими для національних інтересів України;

другий – операції, які проводяться спільно з міжнародними партнерами України, співпраця з якими сприяє європейській та євроатлантичній інтеграції нашої держави; третій – інші операції, в рамках яких українські миротворці роблять внесок у зусилля міжнародної спільноти з підтримання миру і стабільності.

Державні органи, які залучаються до підготовки пропозицій щодо участі України у міжнародній миротворчій операції, повинні виходити з принципів суворого додержання законодавства України, міжнародного права та пріоритетності максимальної безпеки громадян України.

Під час укладення угод щодо участі України в тій чи іншій миротворчій операції слід передбачати унеможливлення притягнення до юридичної відповідальності осіб, які входять до складу миротворчих контингентів та миротворчого персоналу при правомірному виконанні ними заходів миротворчих операцій; з метою попередження втрат особового складу миротворчих контингентів та миротворчого персоналу слід обумовлювати обмеження участі України у тій чи іншій миротворчій операції або припинення такої участі у разі суттєвих змін обстановки.

4. Правове забезпечення участі України у міжнародній миротворчій діяльності

Міжнародна миротворча діяльність України здійснюється на основі Конституції (254к/96-ВР) та законів України, а також міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інших нормативно-правових актів України.

Зміни міжнародного безпекового середовища, характеру і завдань миротворчих операцій та реалізація положень цієї Стратегії обумовлюють необхідність удосконалення законодавства з питань міжнародної миротворчої діяльності України, зокрема, з метою: гармонізації національного

законодавства з відповідними рішеннями міжнародних організацій з питань безпеки в частині, що стосується визначення правового статусу миротворчого контингенту та миротворчого персоналу, їх прав, обов'язків та відповідальності; удосконалення системи керівництва процесом підготовки та участі України у міжнародних миротворчих операціях;

створення умов для широкого залучення до участі у міжнародних миротворчих операціях цивільного персоналу, державних та недержавних організацій для надання миротворчих послуг; поліпшення соціального та правового захисту учасників міжнародних миротворчих операцій та членів їх сімей.

Необхідно також чітко розмежувати повноваження органів державної влади у сфері міжнародної миротворчої діяльності України, уточнити порядок взаємодії між ними. Слід визначити перелік органів державної влади, працівники яких можуть залучатися до участі у міжнародних миротворчих операціях.

5. Організація реалізації Стратегії міжнародної миротворчої діяльності України

Досягнення цілей та виконання завдань, визначених Стратегією міжнародної миротворчої діяльності України, забезпечується шляхом реалізації суб'єктами забезпечення національної безпеки України – Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Радою національної безпеки і оборони України, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади – відповідних повноважень у цій сфері, визначених Конституцією (254к/96-ВР) та законами України.

Секретар Ради національної безпеки і оборони України організовує розроблення проєктів планів реалізації Стратегії, вносить їх на розгляд Ради національної безпеки і оборони України та забезпечує контроль за виконанням відповідних рішень Ради національної безпеки і оборони України, спрямованих на реалізацію Стратегії, щорічно інформує Президента України та Раду національної безпеки і оборони України про результати реалізації Стратегії.

Наукове супроводження реалізації Стратегії здійснюється Національним інститутом проблем міжнародної безпеки, Інститутом проблем національної безпеки, Національною академією оборони України, Київським національним університетом внутрішніх справ України, Харківським національним університетом внутрішніх справ України та Дипломатичною академією при Міністерстві закордонних справ України.

Розділ 4

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

4.1. Дисциплінарна відповідальність у сфері військової безпеки України

ЗАКОН УКРАЇНИ **«Про Дисциплінарний статут Збройних Сил».**

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 22-23, ст.197)

Цей Статут визначає сутність військової дисципліни, обов'язки військовослужбовців, а також військовозобов'язаних та резервістів під час проходження навчальних (перевірочних) і спеціальних зборів щодо її додержання, види заохочень та дисциплінарних стягнень, права командирів щодо їх застосування, а також порядок подання і розгляду заяв, пропозицій та скарг.

Усі військовослужбовці Збройних Сил України незалежно від своїх військових звань, службового становища та заслуг повинні неухильно керуватися вимогами цього Статуту.

Положення Статуту поширюються на громадян, звільнених з військової служби у відставку або у запас з правом носіння військової форми одягу, під час носіння ними військової форми одягу.

Дія цього Статуту поширюється на військовослужбовців Служби зовнішньої розвідки України, Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів спеціального призначення з правоохоронними функціями.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Військова дисципліна – це бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених статутами Збройних Сил України та іншим законодавством України.

2. Військова дисципліна ґрунтується на усвідомленні військовослужбовцями свого військового обов'язку, відповідальності за захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, на їх вірності Військовій присязі.

3. Військова дисципліна досягається шляхом:

виховання високих бойових і морально-психологічних якостей військовослужбовців на національно-історичних традиціях українського народу та традиціях Збройних Сил України, патріотизму, свідомого ставлення до виконання військового обов'язку, вірності Військовій присязі;

особистої відповідальності кожного військовослужбовця за дотримання Конституції та законів України, Військової присяги, виконання своїх обов'язків, вимог статутів Збройних Сил України;

формування правової культури військовослужбовців;

умілого поєднання повсякденної вимогливості командирів і начальників (далі – командири) до підлеглих без приниження їх особистої гідності, з дотриманням прав і свобод, постійної турботи про них та правильного застосування засобів переконання, примусу й громадського впливу колективу;

зразкового виконання командирами військового обов'язку, їх справедливого ставлення до підлеглих;

підтримання у військових з'єднаннях, частинах (підрозділах), закладах та установах необхідних матеріально-побутових умов, статутного порядку;

своєчасного і повного постачання військовослужбовців встановленими видами забезпечення;

чіткої організації і повного залучення особового складу до бойового навчання.

4. Військова дисципліна зобов'язує кожного військовослужбовця:

додержуватися Конституції та законів України, Військової присяги, неухильно виконувати вимоги статутів Збройних Сил України, накази командирів;

бути пильним, зберігати державну таємницю;

додержуватися визначених статутами Збройних Сил України правил взаємовідносин між військовослужбовцями, зміцнювати військове товариство;

виявляти повагу до командирів і один до одного, бути ввічливими і додержуватися військового етикету;

поводитися з гідністю й честю, не допускати самому і стримувати інших від негідних вчинків;

не вживати під час проходження військової служби (крім медичного призначення) наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги, а також не вживати спиртні напої під час виконання обов'язків військової служби.

5. За стан військової дисципліни у з'єднанні, військовій частині (підрозділі), закладі та установі відповідає командир. Інтереси захисту Вітчизни зобов'язують командира постійно підтримувати військову

дисципліну, вимагати її додержання від підлеглих, не залишати поза увагою жодного дисциплінарного правопорушення.

Стан військової дисципліни у військовій частині (підрозділі), закладі, установі та організації визначається здатністю особового складу виконувати в повному обсязі та в строк поставлені завдання, морально-психологічним станом особового складу, спроможністю командирів підтримувати на належному рівні військову дисципліну.

Стосовно кожного випадку правопорушення командир зобов'язаний прийняти рішення щодо необхідності притягнення винного до відповідальності залежно від обставин скоєння правопорушення, ступеня вини, попередньої поведінки порушника та розміру завданих державі та іншим особам збитків, а також з урахуванням бойового імунітету, визначеного Законом України "Про оборону України".

Діяльність командира щодо підтримання військової дисципліни оцінюється не кількістю накладених ним дисциплінарних стягнень, а виконанням обов'язків з додержанням вимог законів і статутів Збройних Сил України, повним використанням дисциплінарної влади для наведення порядку і запобігання порушенням військової дисципліни.

Кожний військовослужбовець зобов'язаний сприяти командирові у відновленні та постійному підтриманні порядку й дисципліни.

Командир, який не забезпечив додержання військової дисципліни та не вжив заходів для її відновлення, несе встановлену законом відповідальність.

6. Право командира – віддавати накази і розпорядження, а обов'язок підлеглого – їх виконувати, крім випадку віддання явно злочинного наказу чи розпорядження. Наказ має бути виконаний сумлінно, точно та у встановлений строк.

Відповідальність за наказ несе командир, який його віддав.

У разі непокори чи опору підлеглого командир зобов'язаний для відновлення порядку вжити всіх передбачених статутами Збройних Сил України заходів примусу аж до притягнення його до кримінальної відповідальності.

Командир зобов'язаний вжити заходів щодо затримання підлеглого при вчиненні або здійсненні ним замаху на вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного із непокорою, опором чи погрозою начальнику, застосуванням насильства, самовільним залишенням військової частини або місця служби, ухиленням від військової служби чи дезертирством, із негайним доставлянням затриманого до уповноваженої службової особи або вжити заходів щодо негайного повідомлення уповноваженої службової особи про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється у вчиненні діяння з ознаками кримінального правопорушення.

Застосування зброї допускається лише в бойовій обстановці, а в мирний час – у виняткових випадках, відповідно до вимог Статуту гарнізонної та

вартової служб Збройних Сил України, Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України.

7. Застосовувати заохочення та накладати дисциплінарні стягнення можуть тільки прямі командири та командири, визначені в розділі 3 цього Статуту.

Дисциплінарну владу, яка надана молодшим командирам, завжди мають і старші командири.

8. Командири, посади яких у цьому Статуті не визначені, користуються дисциплінарною владою стосовно підлеглих військовослужбовців згідно з військовим званням, передбаченим їх посадою:

а) молодший сержант (старшина 2 статті), сержант (старшина 1 статті) – владою командира відділення;

б) старший сержант (головний старшина) – владою головного сержанта взводу;

в) перший сержант (головний корабельний старшина), штаб-сержант (штаб-старшина), майстер-сержант (майстер-старшина), старший майстер-сержант (старший майстер-старшина), головний майстер-сержант (головний майстер-старшина) – владою головного сержанта роти;

г) молодший лейтенант, лейтенант, старший лейтенант – владою командира взводу (групи);

г) капітан (капітан-лейтенант) – владою командира роти (корабля 4 рангу);

д) майор, підполковник (капітан 3 рангу, капітан 2 рангу) – владою командира батальйону (корабля 3 рангу);

е) полковник, бригадний генерал, генерал-майор (капітан 1 рангу, коммодор, контр-адмірал) – владою командира бригади (полку, корабля 1 рангу);

є) генерал-лейтенант (віце-адмірал) – владою командира корпусу;

ж) генерал (адмірал) – владою командувача військ оперативного командування Збройних Сил України.

9. Заступники командирів з'єднань, військових частин (підрозділів), закладів, установ та організацій користуються стосовно підлеглих дисциплінарною владою на один ступінь нижчою, ніж їх безпосередні командири.

Під час тимчасового виконання обов'язків, якщо про це оголошено наказом, командир користується дисциплінарною владою відповідно до посади, яку він обіймає тимчасово.

10. Військовослужбовці офіцерського складу під час перебування з підрозділами у відрядженні як їх командири (начальники), а також під час виконання визначеного наказом командира військової частини самостійного завдання поза місцем дислокації військової частини користуються дисциплінарною владою на один ступінь вищою за владу, передбачену посадою, яку вони обіймають. Військовослужбовці рядового, сержантського і

старшинського складу, призначені начальниками команд, у зазначених випадках користуються дисциплінарною владою командира взводу.

11. Особи офіцерського складу, призначені командирами підрозділів слухачів, курсантів вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, користуються дисциплінарною владою стосовно підлеглих на один ступінь вищою за владу, передбачену посадою, яку вони обіймають.

12. Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України, Міністр оборони України, начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України, керівники державних органів, які мають у своєму підпорядкуванні військові формування, утворені відповідно до законів України, Голова Служби зовнішньої розвідки України, Голова Служби безпеки України, Голова Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, командувач Національної гвардії України, Голова Державної прикордонної служби України, Голова Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту, начальник Управління державної охорони України, керівники інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів спеціального призначення з правоохоронними функціями користуються дисциплінарною владою в повному обсязі цього Статуту, крім відповідних повноважень, визначених цим Статутом для кожного з них особисто.

Міністр внутрішніх справ України також має право нагороджувати відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України військовослужбовців Державної прикордонної служби України.

Заступники Міністра оборони України, командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, заступники керівників державних органів, які мають у своєму підпорядкуванні військові формування, утворені відповідно до законів України, Служби зовнішньої розвідки України, Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів спеціального призначення з правоохоронними функціями користуються стосовно підлеглих військовослужбовців дисциплінарною владою командувача виду Збройних Сил України.

Керівники (начальники) регіональних (територіальних) органів і регіональних (територіальних) органів управління військових формувань, утворених відповідно до законів України, Служби зовнішньої розвідки України, Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів спеціального призначення з

правоохоронними функціями користуються стосовно підлеглих військовослужбовців дисциплінарною владою командувача військ оперативного командування.

Керівники (начальники) структурних підрозділів Міністерства оборони України і Генерального штабу Збройних Сил України, головних органів військового управління інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, начальники функціональних підрозділів Центрального управління Служби безпеки України із статусом головного управління і вище, начальники регіональних органів Служби безпеки України користуються стосовно підлеглих військовослужбовців дисциплінарною владою командира корпусу.

Розділ III

СТЯГНЕННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

45. У разі невиконання (неналежного виконання) військовослужбовцем своїх службових обов'язків порушення військовослужбовцем військової дисципліни або громадського порядку командир повинен нагадати йому про обов'язки служби, а за необхідності – накладити дисциплінарне стягнення.

За вчинення адміністративних правопорушень військовослужбовці несуть дисциплінарну відповідальність за цим Статутом, за винятком випадків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення. За вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, військовослужбовці несуть відповідальність згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення. У разі вчинення кримінального правопорушення військовослужбовець притягається до кримінальної відповідальності.

Командири, які у разі виявлення ознак кримінального правопорушення не повідомили про це орган досудового розслідування, несуть відповідальність згідно із законом.

Усі дисциплінарні стягнення, крім пониження у військовому званні, пониження в посаді, звільнення з військової служби за службовою невідповідністю, накладені на військовослужбовців і не зняті до дня звільнення їх у запас чи відставку, вважаються знятими з дня виключення військовослужбовця із списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо).

46. З метою громадського впливу на порушників військової дисципліни та громадського порядку до накладення стягнення за порушення військовослужбовців за рішенням командира (начальника) можна обговорювати:

військовослужбовців рядового складу – на зборах особового складу;

військовослужбовців сержантського (старшинського) складу – на зборах військовослужбовців сержантського (старшинського) складу;

військовослужбовців офіцерського складу – на зборах військовослужбовців офіцерського складу, які мають військові звання (займають посади) не нижче військового звання (посади) офіцера, правопорушення якого обговорюються.

Рішення зборів є рекомендаційними для командирів.

47. Невиконання (неналежне виконання) службових обов'язків, що призвело до людських жертв чи інших тяжких наслідків або створило загрозу настанню таких наслідків, є підставою для усунення такого військовослужбовця від виконання службових обов'язків.

Рішення про усунення військовослужбовця від виконання службових обов'язків приймається прямим командиром (начальником).

Про цей факт видається у триденний строк із дня прийняття посадовою особою такого рішення письмовий наказ про проведення службового розслідування.

Тривалість усунення від виконання службових обов'язків не повинна перевищувати тривалості службового розслідування та часу, необхідного для прийняття командиром (начальником) відповідного рішення за результатами такого розслідування.

Наказ про усунення військовослужбовця від виконання службових обов'язків скасовується, якщо за результатами службового розслідування підстави для прийняття такого рішення не підтвердилися або прийнято рішення про притягнення військовослужбовця, який вчинив правопорушення, до дисциплінарної відповідальності.

У разі відмови або ухилення від обов'язкового медичного огляду, а також появи на службі у стані сп'яніння усунення військовослужбовця від виконання службових обов'язків може здійснити безпосередній або прямий начальник, про що негайно доповідається в порядку підпорядкованості із зазначенням причин і обставин усунення.

Командир (начальник), який усунув підлеглого від виконання службових обов'язків без достатніх підстав, несе за це відповідальність.

Дисциплінарні стягнення, що накладаються на військовослужбовців

48. На військовослужбовців можуть бути накладені такі дисциплінарні стягнення:

а) зауваження;

б) догана;

в) сувора догана;

г) позбавлення чергового звільнення з розташування військової частини чи з корабля на берег (стосовно військовослужбовців строкової військової служби та курсантів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти);

г) попередження про неповну службову відповідність (крім осіб

рядового складу строкової військової служби);

д) пониження в посаді;

е) пониження у військовому званні на один ступінь (стосовно осіб сержантського (старшинського) та офіцерського складу);

є) пониження у військовому званні з переведенням на нижчу посаду (стосовно військовослужбовців сержантського (старшинського) складу);

ж) звільнення з військової служби через службову невідповідність (крім осіб, які проходять строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації на особливий період, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, а також військовозобов'язаних під час проходження навчальних (перевірочних) і спеціальних зборів та резервістів під час проходження підготовки та зборів).

Права командирів (начальників) накладати дисциплінарні стягнення на підлеглих військовослужбовців

49. Командир відділення, головний сержант (заступник командира) взводу мають право застосовувати стягнення, передбачені пунктами "а"- "г" статті 48 цього Статуту.

50. Головний сержант роти, головний сержант (головний старшина) батальйону (корабля 3 рангу), головний сержант (головний старшина) бригади (полку, корабля 1 рангу), командир взводу мають право застосовувати стягнення, передбачені пунктами "а"- "г" статті 48 цього Статуту.

51. Головний сержант (головний старшина) з'єднання, окремого роду військ (сил), виду Збройних Сил України мають право застосовувати стягнення, передбачені пунктами "а"- "г" статті 48 цього Статуту.

52. Головний сержант Збройних Сил України має право застосовувати стягнення, передбачені пунктами "а"- "г" статті 48 цього Статуту.

53. Командир роти (корабля 4 рангу), командир батальйону (корабля 3 рангу) мають право застосовувати стягнення, передбачені пунктами "а"- "г" статті 48 цього Статуту.

54. Командир окремого батальйону (корабля 2 рангу), а також командир окремої військової частини, який користується дисциплінарною владою командира батальйону (корабля 3 рангу), має право застосовувати стягнення, визначені в пунктах "а"- "г" статті 48 цього Статуту (крім попередження про неповну службову відповідність осіб офіцерського складу).

55. Командир бригади (полку, корабля 1 рангу) має право застосовувати стягнення, передбачені пунктами "а"- "г", а також пунктами "д"- "ж" (до майстер-сержанта (майстер-старшини) включно) статті 48 цього Статуту.

56. Командир корпусу, командувач військ оперативного командування, командувач виду, окремого роду військ (сил) Збройних Сил України має право застосовувати стягнення, передбачені пунктами "а"- "г", а також пунктами "д"- "ж" (до підполковника включно) статті 48 цього Статуту.

Накладення дисциплінарних стягнень в особливих випадках

75. Начальники гарнізонів, старші морські начальники та начальники органів управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України (далі – Служби правопорядку) в гарнізонах мають право накладати дисциплінарні стягнення на військовослужбовців у таких випадках:

а) правопорушення пов'язане з порушенням правил гарнізонної або вартової служби;

б) порушення громадського порядку або військової дисципліни вчинено за межами розташування військової частини;

в) правопорушення вчинено під час перебування у відпустці, відрядженні, на лікуванні, на гауптвахті Служби правопорядку.

76. Військові коменданти всіх найменувань на транспорті мають право накладати дисциплінарні стягнення на військовослужбовців за вчинені ними правопорушення під час пересування шляхами сполучення.

77. Щодо військовослужбовців, які вчинили правопорушення, у випадках, зазначених у статтях 75 і 76 цього Статуту, начальники користуються такими дисциплінарними правами:

начальники гарнізонів і старші морські начальники – владою, наданою їм за основною штатною посадою;

начальники органів управління Служби правопорядку в гарнізонах і військові коменданти всіх найменувань на транспорті – владою на один ступінь вищою за права, надані їм відповідно до військового звання, передбаченого у штатах для посади, яку вони обіймають;

78. Начальники, які наклали стягнення згідно із статтями 75 і 76 цього Статуту, повідомляють про це командирів військових частин, в яких служать військовослужбовці, що вчинили правопорушення, та роблять відповідні записи у посвідченні про відпустку або в розпорядженні чи посвідченні про відрядження.

Після прибуття на місце постійної служби військовослужбовець зобов'язаний доповісти своєму безпосередньому командирові про накладене на нього дисциплінарне стягнення. Військовослужбовець, який не доповів про накладене на нього стягнення, несе дисциплінарну відповідальність.

79. Особи рядового, сержантського (старшинського) та офіцерського складу, які перебувають у запасі або у відставці та носять військову форму одягу, за вчинення правопорушення, що ганьбить військову честь і гідність військового звання, можуть бути позбавлені права носіння військової форми одягу.

80. Позбавлення права носіння військової форми одягу може бути здійснено посадовою особою, яка надала таке право, або особою, вищою за посадою.

81. Під час спільного виконання службових обов'язків військовослужбовцями, не підпорядкованими один одному, якщо їх службові стосунки не визначені командиром, старший з них за посадою, а за рівних

посад – старший за військовим званням є начальником і користується дисциплінарною владою, наданою йому військовим званням або посадою, яку він обіймає.

82. Якщо військовослужбовець порушує військову дисципліну чи громадський порядок у стані сп'яніння, або якщо особу затриманого військовослужбовця не можна встановити через відсутність у нього документів, начальник органу управління Служби правопорядку в гарнізоні має право затримати його і тримати на гауптвахті Служби правопорядку до однієї доби з моменту затримання до встановлення особи, а того, хто перебуває у стані сп'яніння, – до протвереження.

За цей час начальник органу управління Служби правопорядку в гарнізоні вживає заходів щодо встановлення особи військовослужбовця, характеру вчиненого порушення військової дисципліни чи громадського порядку та, залежно від наслідків, діє відповідно до статей 75, 77 та частини першої статті 78 цього Статуту.

Військовослужбовця, який вчинив діяння з ознаками злочину, можна тримати на гауптвахті Служби правопорядку строком до 3 діб із сповіщенням протягом доби органів досудового розслідування, прокуратури, начальника гарнізону і відповідного органу управління Служби правопорядку.

Порядок накладення дисциплінарних стягнень

83. На військовослужбовця, який порушує військову дисципліну або громадський порядок, можуть бути накладені лише ті дисциплінарні стягнення, які визначені цим Статутом і відповідають військовому званню військовослужбовця та дисциплінарній владі командира, що вирішив накласти на винну особу дисциплінарне стягнення.

84. Прийняття рішення командиром про накладення на підлеглого дисциплінарного стягнення може передувати службове розслідування. Воно проводиться з метою уточнення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, та ступеня вини.

У кожному випадку вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень вимог Закону України "Про запобігання корупції" з метою виявлення причин та умов, що сприяли його вчиненню, службове розслідування призначається командиром самостійно або проводиться за його рішенням за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції.

85. Службове розслідування призначається письмовим наказом командира (начальника), який прийняв рішення притягти військовослужбовця до дисциплінарної відповідальності. Воно може бути проведено особисто командиром (начальником), доручено військовослужбовцю офіцерського складу, а в разі вчинення правопорушення військовослужбовцем рядового, сержантського (старшинського) складу – також військовослужбовцю сержантського (старшинського) складу.

Заборонено проводити службове розслідування особам, які є підлеглими

військовослужбовця, чиє правопорушення підлягає розслідуванню, а також особам – співучасникам правопорушення або зацікавленим у наслідках розслідування. Розслідування проводиться за участю безпосереднього начальника військовослужбовця, який вчинив дисциплінарне правопорушення.

Службове розслідування має бути завершене протягом одного місяця з дня його призначення командиром (начальником). У необхідних випадках цей термін може бути продовжено командиром (начальником), який призначив службове розслідування, або старшим командиром (начальником), але не більш як на один місяць.

Якщо під час службового розслідування буде з'ясовано, що правопорушення військовослужбовця містить ознаки кримінального правопорушення, командир військової частини письмово повідомляє про це орган досудового розслідування.

Якщо під час службового розслідування буде з'ясовано, що правопорушення військовослужбовця містить ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, чи одержано інформацію про вчинення такого правопорушення військовослужбовцем, командир військової частини зобов'язаний у межах своїх повноважень вжити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення відповідному прокуророві та спеціально уповноваженому суб'єктові у сфері протидії корупції.

У разі якщо ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, встановлено під час проведення службового розслідування стосовно військовослужбовця Збройних Сил України чи одержано інформацію про вчинення ним такого правопорушення, командир військової частини зобов'язаний у межах своїх повноважень вжити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення відповідному прокуророві та начальникові відповідного органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Порядок проведення службового розслідування у Збройних Силах України визначається наказом Міністерства оборони України, в інших військових формуваннях, правоохоронних органах спеціального призначення – наказами державних органів, які мають у своєму підпорядкуванні військові формування, утворені відповідно до законів України, правоохоронних органів спеціального призначення, Державної спеціальної служби транспорту, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

86. Якщо вину військовослужбовця повністю доведено, командир, який призначив службове розслідування, приймає рішення про притягнення військовослужбовця до дисциплінарної відповідальності та визначає вид дисциплінарного стягнення.

Під час накладення дисциплінарного стягнення та обрання його виду

враховується: характер та обставини вчинення правопорушення, його наслідки, попередня поведінка військовослужбовця, а також тривалість військової служби та рівень знань про порядок служби.

87. Дисциплінарне стягнення має бути накладене не пізніше ніж за 10 діб від дня, коли командирові (начальникові) стало відомо про правопорушення, а у разі провадження службового розслідування – протягом місяця від дня його закінчення, не враховуючи часу перебування військовослужбовця на лікуванні або у відпустці. Під час накладення дисциплінарного стягнення командир не має права принижувати гідність підлеглого.

Дисциплінарне стягнення не може бути накладено після шести місяців з дня виявлення правопорушення. До зазначеного строку не зараховується час проведення службового розслідування, перебування військовослужбовця на лікуванні, у відпустці, під вартою, а також час відсутності на службі без поважних причин.

87¹. Військовослужбовець, який повідомив про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України "Про запобігання корупції", вчинених іншими особами, не може бути звільнений зі служби чи змушений до звільнення, притягнутий до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з таким повідомленням або підданий іншим негативним заходам впливу, або загрози таких заходів впливу.

Викривачі корупції користуються також іншими правами та гарантіями захисту, встановленими Законом України "Про запобігання корупції".

88. Військовослужбовець, який вважає, що не вчинив правопорушення, має право протягом місяця з часу накладення дисциплінарного стягнення подати скаргу старшому командирові або звернутися до суду у визначений законом строк.

89. Накладення дисциплінарного стягнення на військовослужбовця, який входить до складу добового наряду (виконує бойове чергування), за правопорушення, вчинені ним під час несення служби, здійснюється після зміни з наряду (бойового чергування) чи після заміни його іншим військовослужбовцем.

90. Накладення дисциплінарного стягнення на військовослужбовця, який перебуває у стані сп'яніння, та отримання від нього пояснень проводиться після його протвердження.

91. Заборонено за одне правопорушення накладати кілька дисциплінарних стягнень, накладати стягнення на весь особовий склад підрозділу замість притягнення до дисциплінарної відповідальності безпосередньо винних осіб.

91¹. Військовослужбовець, якому повідомлено про підозру у вчиненні ним кримінального правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, та/або

пов'язаного із зловживанням своїм службовим становищем, підлягає відстороненню від виконання повноважень у порядку, визначеному законом. Військовослужбовець, стосовно якого складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, може бути відсторонений від виконання службових повноважень за рішенням командира до закінчення розгляду справи судом.

92. Якщо командир за тяжкістю вчиненого підлеглим правопорушення визнає надану йому дисциплінарну владу недостатньою для притягнення до дисциплінарної відповідальності військовослужбовця, він порушує клопотання про накладення стягнення на винну особу владою старшого командира.

За перевищення наданої дисциплінарної влади командир несе відповідальність відповідно до законів України.

93. Старший командир не має права скасовувати або пом'якшувати дисциплінарні стягнення, накладені молодшим командиром, з причини суворості стягнення, якщо останній не перевищив наданої йому влади.

94. Старший командир має право скасовувати дисциплінарні стягнення, накладені молодшим командиром, якщо він визнає, що стягнення не відповідає тяжкості вчиненого правопорушення, та накладати своєю владою більш суворі стягнення.

Старший командир (начальник) також може скасовувати дисциплінарні стягнення, накладені молодшим командиром (начальником), якщо стягнення накладено на військовослужбовця без достатніх на те підстав або з порушенням визначених законодавством строків чи порядку притягнення до дисциплінарної відповідальності.

95. Старший командир зобов'язаний не менш як один раз на три місяці контролювати стан дисциплінарної практики та вживати заходів щодо запобігання порушенням військової дисципліни.

Порядок виконання дисциплінарних стягнень

96. Дисциплінарне стягнення виконується, як правило, негайно, а у виняткових випадках – не пізніше ніж за три місяці від дня його накладення. Після закінчення зазначеного строку стягнення не виконується, а лише заноситься до службової картки військовослужбовця. До зазначеного строку не зараховується час перебування військовослужбовця на лікуванні та у відпустці.

Особи, з вини яких не було виконане стягнення, несуть дисциплінарну відповідальність.

У разі подання скарги старшому начальникові виконання дисциплінарного стягнення не зупиняється до надходження від нього розпорядження про скасування цього стягнення";

97. Про накладені дисциплінарні стягнення військовослужбовцям може бути оголошено особисто, у письмовому наказі (розпорядженні), на нараді чи перед строем військовослужбовців, які мають військові звання (обіймають

посади) не нижче за військове звання (посаду) військовослужбовця, який вчинив правопорушення.

Оголошувати про дисциплінарні стягнення командирам у присутності підлеглих заборонено.

98. Під час оголошення дисциплінарного стягнення до відома військовослужбовця доводять, в чому полягає порушення ним військової дисципліни чи громадського порядку.

100. Пониження в посаді військовослужбовців, пониження у військових званнях здійснюються за наказом того командира, якому надано право призначати на ці посади та присвоювати військові звання.

101. Забороняється зривання погонів, зрізання нашивок та інші дії, що принижують гідність військовослужбовців. Під час оголошення стягнення про пониження у військовому званні військовослужбовцю надається час для заміни відповідних знаків розрізнення.

102. Дисциплінарне стягнення у вигляді попередження про неповну службову відповідність застосовується один раз за час перебування військовослужбовця на штатній посаді і накладається наказом посадової особи, якій цим Статутом надано таке право.

Кандидатура військовослужбовця, на якого накладено дисциплінарне стягнення у вигляді попередження про неповну службову відповідність, не подається протягом строку дії дисциплінарного стягнення до присвоєння чергового військового звання.

Якщо протягом шести місяців після накладення такого стягнення військовослужбовець не виправив своєї поведінки і вчинив правопорушення, приймається рішення про переміщення військовослужбовця на нижчу посаду або звільнення з військової служби.

Подання необхідних документів здійснюється в установленому порядку.

4.2. Адміністративна відповідальність у сфері військової безпеки України

КОДЕКС УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ (Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122)

(витяг)

Глава 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Завдання Кодексу України про адміністративні правопорушення

Завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

Стаття 2. Законодавство України про адміністративні правопорушення

Законодавство України про адміністративні правопорушення складається з цього Кодексу та інших законів України.

Закони України про адміністративні правопорушення до включення їх у встановленому порядку до цього Кодексу застосовуються безпосередньо.

Положення цього Кодексу поширюються і на адміністративні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена законами, ще не включеними до Кодексу.

Зміни до законодавства України про адміністративні правопорушення можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та інших законів України, що встановлюють адміністративну відповідальність, та/або до законодавства України про кримінальну відповідальність, та/або до кримінального процесуального законодавства України.

Глава 8

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ПРОМИСЛОВОСТІ,
БУДІВНИЦТВІ ТА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ
ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

Стаття 94. Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів про зберігання, використання та облік вибухових матеріалів у галузях промисловості

Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів про зберігання, використання та облік вибухових матеріалів у галузях промисловості та на об'єктах, підконтрольних центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, -

тягне за собою накладення штрафу на працівників від чотирьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, – від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 95. Порушення правил і норм ядерної та радіаційної безпеки

Порушення посадовими особами підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності правил і норм ядерної та радіаційної безпеки -

тягне за собою накладення штрафу від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 95⁻¹. Порушення вимог нормативно-правових актів та нормативних документів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання

Порушення вимог нормативно-правових актів та нормативних документів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання суб'єктів електроенергетики, суб'єктів відносин у сфері теплопостачання та споживачів електричної енергії -

тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, попередження або накладення штрафу на працівників від одного до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, накладення штрафу на посадових осіб від одного до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 99. Порушення Правил охорони електричних мереж

Порушення затверджених Кабінетом Міністрів України Правил охорони

електричних мереж, що спричинило або могло спричинити перерву в забезпеченні споживачів електричною енергією, пошкодження електричних мереж або заподіяння іншої шкоди, -

тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від двох до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і попередження або накладення штрафу на посадових осіб – від чотирьох до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Глава 15

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ

Стаття 184³. Незаконне використання найменування та ознак належності до Національної поліції України, Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України

Незаконне використання фізичною особою ознак належності до Національної поліції України, Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України за відсутності ознак діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України, або незаконне використання фізичною особою на транспортному засобі найменування Національної поліції України, Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України чи похідних від них, у тому числі викладених іноземною мовою, -

тягнуть за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Незаконне використання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами, фізичними особами – підприємцями, а також громадськими об'єднаннями ознак належності, найменування Національної поліції України, Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України або похідних від них, у тому числі викладених іноземною мовою, на одязі, транспортних засобах, будівлях, бланках документів, у найменуванні за відсутності ознак діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України, -

тягне за собою накладення штрафу на фізичних осіб – підприємців, посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб та громадських об'єднань від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке

саме правопорушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на фізичних осіб від трьох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на фізичних осіб – підприємців, посадових осіб – від чотирьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 185. Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця

Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку -

тягне за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Стаття 185¹. Порухення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій

Порухення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій -

тягне за собою попередження або накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення або організатором зборів, мітингу, вуличного походу, демонстрації, -

тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Стаття 185². Створення умов для організації і проведення з порушенням установленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій

Надання посадовими особами для проведення з порушенням установленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій приміщень, транспорту, технічних засобів або створення інших умов для організації і проведення зазначених заходів -

тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 185⁷. Публічні заклики до невиконання вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України

Публічні заклики в будь-якій формі до невиконання розпоряджень або вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у зв'язку з виконанням ним обов'язків по охороні громадського порядку або поширення завідомо неправдивих відомостей з метою провокації непокори законній вимозі поліцейського, якщо ці дії призвели до порушення громадського порядку, -

тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.

Стаття 185¹⁰. Злісна непокора законному розпорядженню чи вимозі військовослужбовця або працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону

Злісна непокора законному розпорядженню чи вимозі військовослужбовця або працівника Державної прикордонної служби України під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних з охороною державного кордону, суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні чи здійсненням прикордонного контролю в пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України або контрольних пунктах в'їзду-виїзду, або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, який бере участь в охороні державного кордону України, -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за правопорушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Стаття 185¹². Створення перешкод у виконанні робіт, пов'язаних з обслуговуванням об'єктів електроенергетики

Створення перешкод у виконанні робіт, пов'язаних з обслуговуванням об'єктів електроенергетики, -

тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від двох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і попередження

або накладення штрафу на посадових осіб – від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 185⁻¹³. Невиконання законних вимог посадових осіб Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань, Служби безпеки України

Ненадання інформації Національному антикорупційному бюро України, Бюро економічної безпеки України, Державному бюро розслідувань, Службі безпеки України на запит їх посадових осіб, надання завідомо недостовірної інформації чи не в повному обсязі, порушення встановлених законом строків її надання, повідомлення третіх осіб стосовно того, що про них збирається така інформація, або невиконання інших законних вимог посадових осіб зазначених органів -

тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 185⁻¹⁴. Створення перешкод у діяльності уповноважених посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки, пов'язаній з проведенням перевірок

Створення перешкод у діяльності уповноважених посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки, пов'язаній з проведенням перевірок, -

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Те саме діяння, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягне за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 185⁻¹⁵. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу

виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, під час здійснення ними своїх повноважень щодо запобігання та протидії нелегальній (незаконній) міграції або контролю за діяльністю органів реєстрації місця проживання (перебування) -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Те саме діяння, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 186. Самоуправство

Самоуправство, тобто самовільне, всупереч встановленому законом порядку, здійснення свого дійсного або гаданого права, що не завдало істотної шкоди громадянам або державним чи громадським організаціям, -

тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і попередження або накладення штрафу на посадових осіб – від чотирьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 186⁸. Незаконне носіння військової форми одягу із знаками розрізнення військовослужбовців

Носіння військової форми одягу із знаками розрізнення військовослужбовців Збройних Сил України або інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, особами, які не мають на це права, -

тягне за собою попередження або накладення штрафу від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією відповідної форми одягу із знаками розрізнення військовослужбовців Збройних Сил України або інших військових формувань, утворених відповідно до законів України.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, із конфіскацією відповідної форми одягу із знаками розрізнення військовослужбовців Збройних Сил України або інших військових формувань, утворених відповідно до законів України.

Стаття 188⁻⁵. Невиконання законних розпоряджень чи приписів посадових осіб органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки або охорону природних ресурсів

Невиконання законних розпоряджень чи приписів, інших законних вимог посадових осіб органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки або охорону природних ресурсів, ненадання їм необхідної інформації або надання неправдивої інформації, вчинення інших перешкод для виконання покладених на них обов'язків -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від дев'яти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'ятнадцяти до сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁻⁷. Невиконання законних вимог національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації

Невиконання законних вимог національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, щодо усунення порушень законодавства про телекомунікації, поштовий зв'язок та радіочастотний ресурс України, або ненадання їм документів та інформації, необхідних для здійснення державного нагляду, -

тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁻⁸. Невиконання приписів, розпоряджень та постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки

Невиконання приписів, розпоряджень чи постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб та фізичних осіб – підприємців від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Те саме діяння, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб та фізичних осіб – підприємців від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁻¹¹. Невиконання постанов, розпоряджень, приписів, висновків, а так само інших законних вимог посадових осіб органів державної санітарно-епідеміологічної служби

Невиконання постанов, розпоряджень, приписів, висновків посадових осіб органів державної санітарно-епідеміологічної служби щодо усунення порушень санітарного законодавства, ненадання їм необхідної інформації або надання неправдивої інформації, створення інших перешкод для виконання покладених на них обов'язків -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до дванадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від шести до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁻¹⁴. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері енергозбереження

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері енергозбереження, щодо усунення порушень законодавства про енергозбереження, ненадання їм передбаченої законодавством інформації або надання недостовірної інформації щодо ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів, створення перешкод для доступу до енергоспоживаючих об'єктів та до приладів обліку споживання паливно-енергетичних ресурсів -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності від двадцяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁻¹⁶. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, щодо розроблення та реалізації заходів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Те саме діяння, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁻¹⁸. Невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки

Невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки щодо усунення порушень законодавства про ядерну та радіаційну безпеку, ненадання їм необхідної інформації або надання неправдивої інформації, створення інших перешкод для виконання покладених на них обов'язків -

тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁻²⁰. Невиконання (ухилення від виконання) або несвоєчасне виконання приписів посадових осіб центрального органу виконавчої влади з державного енергетичного нагляду чи розпоряджень його органів

Ухилення від виконання або несвоєчасне виконання приписів посадових осіб центрального органу виконавчої влади з державного енергетичного нагляду чи розпоряджень його органів щодо усунення порушень вимог нормативно-правових актів та нормативних документів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання суб'єктів електроенергетики, суб'єктів відносин у сфері теплопостачання та споживачів електричної енергії -

тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, попередження або накладення штрафу на працівників від одного до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, накладення штрафу на посадових осіб від одного до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁻²⁸. Невиконання законних вимог посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції

Невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції щодо усунення порушень правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁻³¹. Невиконання законних вимог посадових осіб органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України

Невиконання законних вимог посадових осіб органів Державної служби

спеціального зв'язку та захисту інформації України щодо усунення порушень законодавства про криптографічний та технічний захист державних інформаційних ресурсів, або інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, і законодавства у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації, а також створення інших перешкод для виконання покладених на них обов'язків -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188³⁹. Порушення законодавства у сфері захисту персональних даних

Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про обробку персональних даних або про зміну відомостей, які підлягають повідомленню згідно із законом, повідомлення неповних чи недостовірних відомостей -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Невиконання законних вимог (приписів) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або визначених ним посадових осіб секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо запобігання або усунення порушень законодавства про захист персональних даних -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частинами першою або другою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Недодержання встановленого законодавством про захист персональних даних порядку захисту персональних даних, що призвело до незаконного доступу до них або порушення прав суб'єкта персональних даних, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян

– суб'єктів підприємницької діяльності – від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною четвертою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, -

тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁵⁷. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики з питань безпеки на наземному транспорті

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики з питань безпеки на наземному транспорті, щодо перевірки дотримання вимог законодавства про автомобільний транспорт, усунення порушень законодавства з безпеки на автомобільному транспорті або створення перешкод для виконання покладених на них обов'язків, завдань -

тягне за собою накладення штрафу в розмірі від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 190. Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї

Придбання, зберігання, передача іншим особам або продаж громадянами вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом, -

тягнуть за собою накладення штрафу від семи до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зброї або без такої.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зброї.

Стаття 194. Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Продаж працівниками торговельних підприємств (організацій) вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за

секунду і бойових припасів підприємствам, установам, організаціям та громадянам, що не мають на це відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом, -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 195. Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Порушення правил зберігання або перевезення вогнепальної чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів працівниками підприємств, установ, організацій, відповідальними за їх охорону, а так само використання ними зазначеної зброї і бойових припасів не за призначенням -

тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 195¹. Порушення порядку розробки, виготовлення, реалізації спеціальних засобів самооборони

Порушення порядку розробки, виготовлення, реалізації спеціальних засобів самооборони -

тягне за собою накладення штрафу від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних засобів самооборони або без такої.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних засобів самооборони.

Стаття 195². Порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них

Порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією газових пістолетів і револьверів та патронів до них або без такої, а на посадових осіб – від двох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією газових пістолетів і револьверів та патронів до них або без такої.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією газових пістолетів і револьверів та патронів до них, а на посадових осіб – від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією газових пістолетів і револьверів та патронів до них.

Стаття 195³. Порушення правил застосування спеціальних засобів самооборони

Застосування спеціальних засобів самооборони з порушенням установлених правил -

тягне за собою накладення штрафу від чотирьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних засобів самооборони.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних засобів самооборони.

Стаття 195⁴. Порушення порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошокових пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами

Порушення порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошокових пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами, -

тягне за собою накладення штрафу від чотирьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією електрошокових пристроїв і спеціальних засобів.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною

першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією електрошоккових пристроїв і спеціальних засобів.

Стаття 195⁻⁵. Незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації

Незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації та на посадових осіб – від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації.

Стаття 202. Порухення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду – виїзду

Порухення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду – виїзду -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 203. Порухення іноземцями та особами без громадянства законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства

Перевищення іноземцем або особою без громадянства встановленого строку перебування в Україні не більш як на 30 днів, а так само недодержання ними встановлених законодавством вимог транзитного проїзду через територію України або вимог декларування чи реєстрації місця проживання (перебування) -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Перевищення іноземцем або особою без громадянства встановленого

строку перебування в Україні більш як на 30 днів, а так само проживання на території України без документів на право проживання (перебування) в Україні, за недійсними документами чи документами, термін дії яких закінчився, -

тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від трьохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Дія цієї статті не поширюється на неповнолітніх осіб, на випадки проживання (перебування) на території України без документів на право проживання (перебування) в Україні у зв'язку з їх втратою або викраденням у разі, якщо іноземець або особа без громадянства письмово повідомили про це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, у визначений законом строк, а також на випадки, якщо іноземці або особи без громадянства з наміром отримати притулок чи бути визнаними в Україні біженцями або особами, які потребують додаткового або тимчасового захисту, під час в'їзду в Україну незаконно перетнули державний кордон України і перебувають на території України протягом часу, необхідного для звернення із заявою про надання притулку чи заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Стаття 203⁻¹. Невиконання рішення про заборону в'їзду в Україну

Умисне невиконання іноземцем або особою без громадянства рішення уповноваженого державного органу про заборону в'їзду в Україну -

тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 204. Незаконне сприяння іноземцям або особам без громадянства в ухиленні від виїзду з України

Незаконне сприяння іноземцям або особам без громадянства в ухиленні від виїзду з України після закінчення строку перебування чи проживання або в незаконному отриманні документів на право перебування чи проживання в Україні -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трьохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 204¹. Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України

Перетинання або спроба перетинання державного кордону України будь-яким способом поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів або з використанням підробленого документа чи таких, що містять недостовірні відомості про особу, чи без дозволу відповідних органів влади -

тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб, з конфіскацією знярядь і засобів вчинення правопорушення.

Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб, з конфіскацією знярядь і засобів вчинення правопорушення.

Чинність цієї статті не поширюється на випадки повернення в Україну без встановлених документів громадян України, які стали жертвами злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, а також на випадки прибуття в Україну іноземців чи осіб без громадянства з наміром отримати притулок чи бути визнаними в Україні біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, якщо вони звернулися із заявою про надання притулку чи заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, відповідно до Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту".

Стаття 204². Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї

Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї -

тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за правопорушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 204³. Порушення порядку переміщення товарів до району або з району проведення антитерористичної операції

1. Порушення порядку переміщення товарів до району або з району

проведення антитерористичної операції -

тягне за собою накладення штрафу на осіб, які переміщують такі товари, від десяти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією таких товарів.

2. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу на осіб, які переміщують такі товари, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією таких товарів.

Стаття 204⁴. Порушення порядку в'їзду до району проведення антитерористичної операції або виїзду з нього

Перетинання або спроба перетинання лінії зіткнення в районі проведення антитерористичної операції або неконтрольованої ділянки державного кордону України в цьому районі в будь-який спосіб поза контрольними пунктами в'їзду-виїзду чи в контрольних пунктах в'їзду-виїзду без відповідних документів або з використанням підроблених документів чи таких, що містять недостовірні відомості про особу, або без дозволу відповідних органів влади -

тягнуть за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачені частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 205. Невиконання обов'язків приймаючої сторони

Умисне невжиття приймаючою стороною заходів для своєчасного подання іноземцями або особами без громадянства заяв для оформлення документів на право проживання (перебування) в Україні чи неповідомлення у встановлений законом строк про припинення підстав для тимчасового проживання чи тимчасового перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства, яких вона запросила в Україну чи приймає в Україні, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб

– від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Під приймаючою стороною слід розуміти громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які постійно або тимчасово проживають в Україні, посадових осіб українських підприємств, установ та організацій, представництв (філій) іноземних та міжнародних підприємств, установ, організацій, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, які запросили в Україну чи приймають в Україні іноземців та осіб без громадянства.

Стаття 206¹. Незаконне перевезення іноземців та осіб без громадянства територією України

Перевезення водіями іноземців та осіб без громадянства на порушення встановлених правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду їх через територію України, якщо ці дії безпосередньо не пов'язані із незаконним перетинанням осіб через державний кордон України, -

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Обладнання власниками або водіями транспортних засобів спеціально прихованими або замаскованими місцями, які використовуються для перевезення нелегальних мігрантів, -

тягне за собою накладення штрафу на власників транспортних засобів або посадових осіб підприємств, установ, організацій, відповідальних за технічний стан, обладнання, експлуатацію транспортних засобів, – від ста двадцяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією транспортного засобу чи без такої і на водіїв – від ста двадцяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені повторно або групою осіб, або щодо кількох іноземців та осіб без громадянства, а так само перевезення іноземців та осіб без громадянства в обладнаних власниками транспортних засобів або водіями спеціальних схованках для перевезення людей, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста сімдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією транспортних засобів чи без такої.

Стаття 210¹. Порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію

Порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною

першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, а також вчинення такого порушення в особливий період -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 211. Зіссуття військово-облікових документів чи втрата їх з необережності

Зіссуття або недбале зберігання призовниками, військовозобов'язаними і резервістами військово-облікових документів (посвідчень про приписку до призовних дільниць, військових квитків, тимчасових посвідчень військовозобов'язаних), яке спричинило їх втрату, -

тягнуть за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, а також вчинення такого порушення в особливий період -

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 212². Порушення законодавства про державну таємницю

Порушення законодавства про державну таємницю, а саме:

1) недодержання встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації;

2) засекречування інформації:

про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту;

про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися та загрожують безпеці громадян;

про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти та культури населення;

про факти порушень прав і свобод людини і громадянина;

про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб;

іншої інформації, яка відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути засекречена;

3) безпідставне засекречування інформації;

4) надання грифа секретності матеріальним носіям конфіденційної або іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці, або ненадання грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну таємницю, а також безпідставне скасування чи зниження грифа секретності

матеріальних носіїв секретної інформації;

5) порушення встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці;

6) невжиття заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпечення контролю за охороною державної таємниці;

7) провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, без отримання в установленому порядку спеціального дозволу на провадження такої діяльності, а також розміщення державних замовлень на виконання робіт, доведення мобілізаційних завдань, пов'язаних з державною таємницею, в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, яким не надано спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

8) недодержання вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства та проведення роботи з ними;

9) невиконання норм і вимог криптографічного та технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає реальна загроза порушення її конфіденційності, цілісності і доступності,-

тягне за собою накладення штрафу на громадян від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від тридцяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 212⁵. Порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію

Порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, що призвело до розголошення такої інформації, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від шістдесяти до ста шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від сорока до ста сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста шістдесяти до двохсот шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 212⁻⁶. Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем

Здійснення незаконного доступу до інформації, яка зберігається, обробляється чи передається в інформаційних (автоматизованих) системах, -

тягне за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією засобів, що використовувалися для незаконного доступу, або без такої.

Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене в частині першій цієї статті, -

тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією засобів, що використовувалися для незаконного доступу.

Дія, передбачена частиною першою цієї статті, вчинена стосовно інформаційних (автоматизованих) систем, призначених для зберігання та обробки інформації з обмеженим доступом, -

тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією програмних або технічних засобів, що використовувалися для незаконного доступу.

Незаконне копіювання інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі -

тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовлених копій баз даних.

Безоплатне незаконне розповсюдження інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі -

тягне за собою накладення штрафу від п'яти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно розповсюджених чи призначених для розповсюдження копій баз даних.

Незаконний збут інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі -

тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно збутих чи призначених для збуту копій баз даних, а також грошей, отриманих від їх продажу.

4.3. Кримінальна відповідальність у сфері військової безпеки України

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131)

(витяг)

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Завдання Кримінального кодексу України

1. Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням.

2. Для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили.

Стаття 2. Підстава кримінальної відповідальності

1. Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом.

2. Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

3. Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за те саме кримінальне правопорушення більше одного разу.

Розділ II

ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Стаття 3. Законодавство України про кримінальну відповідальність

1. Законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права.

2. Закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим Кодексом, включаються до нього після набрання ними

чинності.

3. Кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом.

4. Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено.

5. Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

6. Зміни до законодавства України про кримінальну відповідальність можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та/або до кримінального процесуального законодавства України, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Розділ I

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 109. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади

1. Дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, а також змова про вчинення таких дій, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, -

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені особою, яка є представником влади, або повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації, -

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 110. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України

1. Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами

до вчинення таких дій, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені особою, яка є представником влади, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, які призвели до загибелі людей або інших тяжких наслідків, -

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 110². Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України

1. Фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або з корисливих мотивів, або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди, -

караються позбавленням волі на строк від шести до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, або якщо вони призвели до інших тяжких наслідків, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

5. Особа, крім керівника організованої групи, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про

те, що сталося, органу, службова особа якого наділена законом правом повідомляти про підозру, про відповідну незаконну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого злочину.

Примітка. 1. Фінансуванням дій, передбачених у цій статті, є дії, вчинені з метою їх фінансового або матеріального забезпечення.

2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України, визнається вчиненим у великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального забезпечення перевищує шість тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України, визнається вчиненим в особливо великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального забезпечення перевищує вісімнадцять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 111. Державна зрада

1. Державна зрада, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, -

карається позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі діяння, вчинені в умовах воєнного стану, - караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна.

3. Звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними та про отримане завдання.

Стаття 111¹. Колабораційна діяльність

1. Публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України -

караються позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

2. Добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, -

карається позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти, -

караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

4. Передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, -

караються штрафом до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна.

5. Добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

6. Організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його

окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах -

караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

7. Добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізовувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, -

караються позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

8. Вчинення особами, зазначеними у частинах п'ятій – сьомій цієї статті, дій або прийняття рішень, що призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків, -

карається позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

Примітка. 1. У частині першій цієї статті публічним вважається поширення закликів або висловлення заперечення до невизначеного кола осіб, зокрема у мережі Інтернет або за допомогою засобів масової інформації.

2. У частині шостій цієї статті під заходами політичного характеру розуміються з'їзди, збори, мітинги, походи, демонстрації, конференції, круглі столи тощо.

3. У частині шостій цієї статті під здійсненням інформаційної діяльності розуміється створення, збирання, одержання, зберігання, використання та поширення відповідної інформації.

4. Тяжкими наслідками у частині восьмій цієї статті вважається шкода, що в одну тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 111⁻². Пособництво державі-агресору

1. Умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні

шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора -

караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 112. Посягання на життя державного чи громадського діяча

Посягання на життя Президента України, Голови Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Голови чи члена Вищої ради правосуддя, Голови чи члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду, або вищих спеціалізованих судів, Генерального прокурора, Директора Національного антикорупційного бюро України, Директора Бюро економічної безпеки України, Директора Державного бюро розслідувань, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови або іншого члена Рахункової палати, Голови Національного банку України, керівника політичної партії, вчинене у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю, -

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 113. Диверсія

1. Вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій, -

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі діяння, вчинені в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, -

караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі на, з конфіскацією майна.

Стаття 114. Шпигунство

1. Передача або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю, якщо ці дії вчинені іноземцем або особою без громадянства, -

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з

конфіскацією майна або без такої.

2. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену частиною першою цієї статті, та добровільно повідомила органи державної влади про вчинене, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено заподіяння шкоди інтересам України.

Стаття 114¹. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань

1. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

2. Те саме діяння, яке призвело до загибелі людей або інших тяжких наслідків, -

карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

Стаття 114². Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану

1. Поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, у тому числі про їх переміщення територією України, якщо така інформація не розміщувалася (не поширювалася) у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України, Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України чи Службою безпеки України або в офіційних джерелах країн-партнерів, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

2. Поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими державними органами, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб або з корисливих мотивів, або з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, або іншим незаконним збройним формуванням, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, за відсутності ознак державної зради або шпигунства -

караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років.

Розділ ІХ

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття 258. Терористичний акт

1. Терористичний акт, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків, -

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що призвели до загибелі людини, -

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

6. Особа звільняється від кримінальної відповідальності за діяння, передбачене частиною першою цієї статті в частині погрози вчинення терористичного акту, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно повідомила правоохоронний орган про цей злочин, сприяла його припиненню або розкриттю, у разі якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо в її діях немає складу іншого злочину.

Стаття 258¹. Втягнення у вчинення терористичного акту

1. Втягнення особи у вчинення терористичного акту або примушування до вчинення терористичного акту з використанням обману, шантажу, уразливого стану особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства -

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, -

караються позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 258². Публічні заклики до вчинення терористичного акту

1. Публічні заклики до вчинення терористичного акту, а також розповсюдження, виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження матеріалів з такими закликами -

караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, вчинені з використанням засобів масової інформації, - караються обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 258³. Створення терористичної групи чи терористичної організації

1. Створення терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією або участь у ній, а так само організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації -

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Звільняється від кримінальної відповідальності за діяння, передбачене частиною першою цієї статті, особа, крім організатора і керівника терористичної групи чи терористичної організації, яка добровільно повідомила правоохоронний орган про відповідну терористичну діяльність, сприяла її припиненню або розкриттю злочинів, вчинених у зв'язку із створенням або діяльністю такої групи чи організації, якщо в її діях немає складу іншого злочину.

Стаття 258⁴. Сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму

1. Вербування, озброєння, навчання особи з метою вчинення терористичного акту, а так само використання особи з цією метою, проходження навчання тероризму -

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, вчинені щодо кількох осіб (крім проходження навчання тероризму) або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Особа звільняється від кримінальної відповідальності за діяння, передбачене частиною першою цієї статті в частині проходження навчання тероризму, якщо вона добровільно відмовилася від подальшої злочинної діяльності, повідомила правоохоронний орган про цей злочин, сприяла запобіганню або припиненню терористичної діяльності, пов'язаної із вчиненням нею злочином.

4. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені особою, яка здійснює злочинний вплив, або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі "вора в законі", -

караються позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

Примітка. Під проходженням навчання тероризму в цій статті слід розуміти отримання особою інструкцій, включаючи набуття знань чи практичних навичок, від іншої особи щодо виготовлення або використання вибухових речовин, вогнепальної чи іншої зброї або шкідливих чи небезпечних речовин, або щодо інших специфічних методів чи засобів з метою здійснення діяльності, яка відповідно до закону є терористичною.

Стаття 258⁵. Фінансування тероризму

1. Надання, збір чи зберігання будь-яких активів прямо чи опосередковано з метою їх використання або усвідомлення можливості того, що їх буде використано повністю або частково для будь-яких цілей окремим терористом чи терористичною групою (організацією), або для організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи (організації), сприяння вчиненню терористичного акту, навчання тероризму, перетинання державного кордону України з терористичною метою, провадження будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби вчинення таких дій, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або з корисливих мотивів, або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, або якщо вони призвели до інших тяжких наслідків, -

караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

4. Особа, крім організатора або керівника терористичної групи (організації), звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона добровільно до притягнення до кримінальної відповідальності повідомила про відповідну терористичну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого злочину.

Примітка. 1. Фінансування тероризму визнається вчиненим у великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального забезпечення перевищує шість тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Фінансування тероризму визнається вчиненим в особливо великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального забезпечення перевищує вісімнадцять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 258⁶. Перетинання державного кордону України з терористичною метою

1. Перетинання державного кордону України для здійснення діяльності, яка відповідно до закону є терористичною, -

карається позбавленням волі на строк від чотирьох до шести років з конфіскацією майна або без такої.

2. Та сама дія, вчинена повторно або службовою особою з використанням свого службового становища, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені під час дії надзвичайного або воєнного стану, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з конфіскацією майна.

4. Особа звільняється від кримінальної відповідальності за діяння, передбачене частиною першою цієї статті, якщо вона добровільно відмовилася від подальшої злочинної діяльності, повідомила правоохоронний орган про цей злочин, сприяла запобіганню або припиненню терористичної діяльності, пов'язаної із вчиненим нею злочином.

Стаття 259. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності

1. Завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими

наслідками, -

карається позбавленням волі на строк від двох до шести років.

2. Те саме діяння, якщо об'єктами завідомо неправдивого повідомлення стали критично важливі об'єкти інфраструктури або будівлі чи споруди, що забезпечують діяльність органів державної влади, або заклади охорони здоров'я, або заклади освіти або якщо воно спричинило тяжкі наслідки чи вчинене повторно, -

карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років.

Примітка. Термін "критично важливі об'єкти інфраструктури" вживається у значенні, визначеному в Законі України "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України".

Стаття 260. Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань

1. Створення не передбачених законами України воєнізованих формувань або участь у їх діяльності -

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Створення не передбачених законом збройних формувань або участь у їх діяльності -

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

3. Керівництво зазначеними в частинах першій або другій цієї статті формуваннями, їх фінансування, постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

4. Участь у складі передбачених частинами першою або другою цієї статті формувань у нападі на підприємства, установи, організації чи на громадян -

карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

5. Діяння, передбачене частиною четвертою цієї статті, що призвело до загибелі людей чи інших тяжких наслідків, -

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

6. Звільняється від кримінальної відповідальності за цією статтею особа, яка перебувала в складі зазначених у цій статті формувань, за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вона добровільно вийшла з такого формування і повідомила про його існування органи державної влади чи органи місцевого самоврядування.

Примітка. 1. Під воєнізованими слід розуміти формування, які мають організаційну структуру військового типу, а саме: єдиноначальність,

підпорядкованість та дисципліну, і в яких проводиться військова або стройова чи фізична підготовка.

2. Під збройними формуваннями слід розуміти воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю.

Стаття 261. Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення

Напад на об'єкти, на яких виготовляються, зберігаються, використовуються або якими транспортуються радіоактивні, хімічні, біологічні чи вибухонебезпечні матеріали, речовини, предмети, з метою захоплення, пошкодження або знищення цих об'єктів -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 262. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем

1. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства -

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також заволодіння предметами, що перелічені в частині першій цієї статті, шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Дії, передбачені частинами першою чи другою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою, розбій з метою викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів, а також вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, -

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

Стаття 263. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

1. Носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу -

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу -

караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

3. Не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених частиною першою або другою цієї статті, особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої.

Стаття 263¹. Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв

1. Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв - караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, - караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років.

Стаття 264. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів

Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.

Стаття 265. Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами

1. Придбання, носіння, зберігання, використання, передача, видозмінення, знищення, розпилення або руйнування радіоактивних матеріалів (джерел іонізуючого випромінювання, радіоактивних речовин або ядерних матеріалів, що перебувають у будь-якому фізичному стані в установці або виробі чи в іншому вигляді) без передбаченого законом дозволу -

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Ті самі дії, вчинені з метою спричинення загибелі людей, шкоди здоров'ю людей, майнової шкоди у великому розмірі або значного забруднення довкілля, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені

повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони спричинили загибель людей, майнову шкоду у великому розмірі, значне забруднення довкілля чи інші тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

4. Особа, яка вчинила злочин, передбачений частиною першою цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона добровільно здала органам влади радіоактивні матеріали (джерела іонізуючого випромінювання, радіоактивні речовини або ядерні матеріали, що перебувають у будь-якому фізичному стані в установці або виробі чи в іншому вигляді).

Примітка. У статтях 265, 265⁻¹ цього Кодексу майнова шкода вважається заподіяною у великому розмірі, якщо прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 265⁻¹. Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію

1. Незаконне виготовлення будь-якого ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію і може через свої властивості спричинити загибель людей, шкоду здоров'ю людей, майнову шкоду у великому розмірі або значне забруднення довкілля, -

карається штрафом від трьохсот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Та сама дія, вчинена з метою спричинення загибелі людей, шкоди здоров'ю людей, майнової шкоди у великому розмірі або значного забруднення довкілля, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони спричинили загибель людей, майнову шкоду у великому розмірі, значне забруднення довкілля чи інші тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

Стаття 266. Погроза вчинити викрадання або використати радіоактивні матеріали

1. Погроза вчинити викрадання радіоактивних матеріалів з метою примусити фізичну або юридичну особу, міжнародну організацію або державу вчинити будь-яку дію або утриматися від неї, якщо були підстави побоюватися здійснення цієї погрози, -

карається позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Погроза використати радіоактивні матеріали з метою спричинення загибелі людей або інших тяжких наслідків, якщо були підстави побоюватися

здійснення цієї погрози, -

карається позбавленням волі на строк до п'яти років.

Стаття 267. Порухення правил поведження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами

1. Порухення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поведження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порухення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків, -

караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, а також незаконне пересилання поштою або багажем легкозаймистих або їдких речовин, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років.

Стаття 267¹. Порухення вимог режиму радіаційної безпеки

1. Переміщення будь-яким способом за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення без надання передбаченого законом дозволу або проведення дозиметричного контролю продуктів харчування рослинного і тваринного походження, промислової або іншої продукції, тварин, риби, рослин або будь-яких інших об'єктів -

карається штрафом від п'ятдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від одного до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Придбання з метою використання або збуту об'єктів, визначених у частині першій цієї статті, якщо факт їх походження із зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення заздалегідь відомий винній особі, -

карається штрафом від сімдесяти до вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені з метою збуту, або збуту об'єктів, визначених у частині першій цієї статті, -

караються штрафом від сімдесяти п'яти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені службовою особою або повторно, а також якщо вони спричинили

загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

Стаття 270. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки

1. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі або аварії, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі, -

карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей, майнову шкоду в особливо великому розмірі або інші тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

Примітка. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах – якщо прямі збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 270¹. Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства

1. Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, якщо це призвело або могло призвести до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування таких об'єктів, що спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі, -

карається штрафом від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або загальнонебезпечним способом, - караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили майнову шкоду в особливо великому розмірі або загибель людини чи інші тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

Примітка. 1. Під об'єктами житлово-комунального господарства в цій статті слід розуміти житловий фонд, об'єкти благоустрою, теплопостачання, водопостачання та водовідведення, а також їх мережі чи складові (кришки люків, решітки на них тощо).

2. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо

прямі збитки становлять суму, що в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах – якщо прямі збитки становлять суму, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Розділ XIV

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ, НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЗОВУ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ

Стаття 328. Розголошення державної таємниці

1. Розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, за відсутності ознак державної зради або шпигунства - карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Стаття 329. Втрата документів, що містять державну таємницю

1. Втрата документів або інших матеріальних носіїв секретної інформації, що містять державну таємницю, а також предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановленого законом порядку поводження із зазначеними документами та іншими матеріальними носіями секретної інформації або предметами, -

карається позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, - карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Стаття 330. Передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни

1. Передача або збирання з метою передачі іноземним підприємствам, установам, організаціям або їх представникам відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, особою, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, за відсутності ознак державної зради або шпигунства, -

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням

волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі дії, вчинені з корисливих мотивів, або такі, що спричинили тяжкі наслідки для інтересів держави, або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, -

караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 332. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України

1. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України, організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

2. Ті самі дії, вчинені способом, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яку незаконно переправляли через державний кордон України, чи вчинені щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або вчинені з корисливих мотивів, -

караються позбавленням волі на строк від семи до дев'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

Стаття 332¹. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї

1. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави -

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з

позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 332². Незаконне перетинання державного кордону України

1. Перетинання державного кордону України з метою заподіяння шкоди інтересам держави або особою, якій заборонено в'їзд на територію України, або представниками підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора у будь-який спосіб поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів, або за документами, що містять недостовірні відомості, -

карається позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або групою осіб, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, поєднані з насильством або із застосуванням зброї, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Розділ XIX

**КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВСТАНОВЛЕНОГО
ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ (ВІЙСЬКОВІ
КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ)**

Стаття 418. Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання

1. Порушення статутних правил вартової (вахтової) служби чи патрулювання, що спричинило тяжкі наслідки, для запобігання яким призначено дану варту (вахту) чи патрулювання, -

карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

Стаття 419. Порушення правил несення прикордонної служби

1. Порушення правил несення прикордонної служби особою, яка входить до складу наряду з охорони державного кордону України, якщо це спричинило тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Те саме діяння, вчинене в умовах особливого періоду, крім воєнного

стану, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, -

карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років.

Стаття 420. Порухення правил несення бойового чергування

1. Порухення правил несення бойового чергування (бойової служби), встановлених для своєчасного виявлення і відбиття раптового нападу на Україну або для захисту та безпеки України, якщо це спричинило тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Те саме діяння, вчинене в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

3. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Стаття 421. Порухення статутних правил внутрішньої служби

1. Порухення особою, яка входить у добовий наряд частини (крім варти і вахти), статутних правил внутрішньої служби, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, запобігання яким входило в обов'язки даної особи, -

карається триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, вчинене в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

3. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, -

карається позбавленням волі на строк до п'яти років.

Стаття 422. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості

1. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, за відсутності ознак державної зради -

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Втрата документів або матеріалів, що містять відомості військового характеру, які становлять державну таємницю, предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановлених правил поводження із зазначеними документами, матеріалами або предметами, -

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Стаття 425. Недбале ставлення до військової служби

1. Недбале ставлення військової службової особи до служби, якщо це заподіяло істотну шкоду, -

карається штрафом від двохсот вісімдесяти п'яти до трьохсот двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років.

4. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Примітка. 1. Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування.

2. У статтях 425, 426 та 426¹ цього Кодексу істотною шкодою, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, вважається шкода, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а тяжкими наслідками за тією самою умови вважається шкода, яка в п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 427. Здача або залишення ворогові засобів ведення війни

Здача ворогові начальником ввірених йому військових сил, а також не зумовлене бойовою обстановкою залишення ворогові укріплень, бойової та спеціальної техніки чи інших засобів ведення війни, якщо зазначені дії вчинені не з метою сприяння ворогові, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.

Стаття 428. Залишення гинучого військового корабля

1. Залишення гинучого військового корабля командиром, який не виконав до кінця своїх службових обов'язків, а також особою із складу команди корабля без належного на те розпорядження командира -

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Те саме діяння, вчинене в умовах особливого періоду, крім воєнного

стану, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

3. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, -

карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років.

Стаття 429. Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю

Самовільне залишення поля бою під час бою або відмова під час бою діяти зброєю -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Стаття 430. Добровільна здача в полон

Добровільна здача в полон через боягузтво або легкодухість -

карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років.

Стаття 431. Злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні

1. Добровільна участь військовослужбовця, який перебуває в полоні, у роботах, що мають військове значення, або в інших заходах, які завідомо можуть заподіяти шкоду Україні або союзним з нею державам, за відсутності ознак державної зради -

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Насильство над іншими військовополоненими або жорстоке поводження з ними з боку військовополоненого, який перебуває на становищі старшого, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

3. Вчинення військовослужбовцем, який перебуває в полоні, дій, спрямованих на шкоду іншим військовополоненим, з корисливих мотивів або з метою забезпечення поблажливого до себе ставлення з боку ворога -

карається позбавленням волі на строк до трьох років.

Стаття 432. Мародерство

Викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених (мародерство), -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Стаття 433. Насильство над населенням у районі воєнних дій

1. Насильство, протизаконне знищення майна, а також протизаконне відібрання майна під приводом воєнної необхідності, вчинювані щодо населення в районі воєнних дій, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Розбій, вчинюваний щодо населення в районі воєнних дій, -

карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років.

Стаття 434. Погане поводження з військовополоненими

Погане поводження з військовополоненими, яке мало місце неодноразово, або пов'язане з особливою жорстокістю, або спрямоване проти хворих і поранених, а також недбале виконання обов'язків щодо хворих і поранених особами, на яких покладено їх лікування і піклування про них, за відсутності ознак більш тяжкого злочину -

караються позбавленням волі на строк до трьох років.

Стаття 435. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею

1. Носіння в районі воєнних дій символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала особами, які не мають на те права, а також зловживання в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, прапорами чи знаками Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала або пофарбуванням, присвоєним санітарно-транспортним засобам, -

караються обмеженням волі на строк до двох років.

2. Носіння в районі воєнних дій символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала особами, які не мають на те права, а також зловживання в умовах воєнного стану прапорами чи знаками Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала або пофарбуванням, присвоєним санітарно-транспортним засобам, -

караються позбавленням волі на строк до двох років.

Розділ XX

**КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ
ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ**

Стаття 436. Пропаганда війни

Публічні заклики до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту, а також виготовлення матеріалів із закликами до вчинення таких дій з метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів -

караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.

Стаття 436². Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників

1. Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників

збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, -

караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, -

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою, або вчинені повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 437. Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни

1. Планування, підготовка або розв'язування агресивної війни чи воєнного конфлікту, а також участь у змові, що спрямована на вчинення таких дій, -

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років.

2. Ведення агресивної війни або агресивних воєнних дій -

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

Стаття 438. Порушення законів та звичаїв війни

1. Жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій -

караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років.

2. Ті самі діяння, якщо вони поєднані з умисним вбивством, - караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

Стаття 439. Застосування зброї масового знищення

1. Застосування зброї масового знищення, забороненої міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, - карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

Стаття 440. Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення

Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення, забороненої міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, - караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.

Стаття 441. Екоцид

Масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

Стаття 442. Геноцид

1. Геноцид, тобто діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу, -

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років

або довічним позбавленням волі.

2. Публічні заклики до геноциду, а також виготовлення матеріалів із закликами до геноциду з метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів -

караються арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до п'яти років.

Стаття 443. Посягання на життя представника іноземної держави

Вбивство або замах на вбивство представника іноземної держави або іншої особи, яка має міжнародний захист, з метою впливу на характер їхньої діяльності або на діяльність держав чи організацій, які вони представляють, або з метою провокації війни чи міжнародних ускладнень -

карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

Стаття 444. Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист

1. Напад на службові або житлові приміщення осіб, які мають міжнародний захист, а також викрадення або позбавлення волі цих осіб з метою впливу на характер їхньої діяльності або на діяльність держав чи організацій, що вони представляють, або з метою провокації війни чи міжнародних ускладнень -

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Погроза вчинення дій, передбачених частиною першою цієї статті, - карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.

Стаття 445. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала

Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала, крім випадків, передбачених цим Кодексом, -

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

Стаття 446. Піратство

1. Піратство, тобто використання з метою одержання матеріальної винагороди або іншої особистої вигоди озброєного чи неозброєного судна для захоплення іншого морського чи річкового судна, застосування насильства, пограбування або інших ворожих дій щодо екіпажу чи пасажирів такого судна, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років із конфіскацією майна.

2. Ті самі діяння, якщо вони вчинені повторно або спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

Стаття 447. Найманство

1. Вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання найманців з метою використання у збройних конфліктах, воєнних або насильницьких діях, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, перешкоджання діяльності органів державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання найманців у збройних конфліктах, воєнних або насильницьких діях -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

2. Ті самі діяння, вчинені службовою особою з використанням службового становища, -

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що призвели до загибелі людини, -

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

4. Участь найманця у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

5. Найманець звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, якщо він до притягнення до кримінальної відповідальності добровільно припинив участь у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях та повідомив про свою участь у конфлікті, воєнних або насильницьких діях або іншим чином сприяв припиненню або розкриттю злочинів, передбачених частинами першою – третьою цієї статті, якщо в його діях немає складу іншого злочину.

Примітка. Під найманцем у цій статті слід розуміти особу, яка:

1) спеціально завербована в Україні чи за її межами для того, щоб брати на території України чи території інших держав участь у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, перешкоджання діяльності органів державної влади чи порушення територіальної цілісності;

2) бере участь у воєнних або насильницьких діях з метою одержання будь-якої особистої вигоди;

3) не є ні громадянином (підданим) сторони, що перебуває у конфлікті, ні особою, яка постійно на законних підставах проживає на території, яка контролюється стороною, що перебуває у конфлікті;

4) не входить до особового складу збройних сил держави, на території якої здійснюються такі дії;

5) не послана державою, яка не є стороною, що перебуває у конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, яка входить до складу її збройних сил.

Довідкове видання

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ У СФЕРІ
ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Довідник

За редакцією
доктора юридичних наук, професора,
заслуженого діяча науки і техніки України
Юніна О. С.

Редактор, оригінал-макет –
А. В. Самотуга

Підп. до друку 24.11.2023. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Гарнітура – Times.
Ум.-друк. арк. 12,09. Обл.-вид. арк. 13,00. Тираж – 50 прим. Зам. № 02/23-д

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua

Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 6054 від 28.02.2018